

Γεώργιος Η. Ορφανός (Απεραιός)

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ Ξελευθερία

Ο καρπός του αγώνα των Ελλήνων ή δωρεά των ξένων;

Γ' ΜΕΡΟΣ



Χανιώτικα νέα



«Αρχίζει το ματς...»

Από το Νοέμβριο, όμως, του 1823 μέχρι την άνοιξη του 1824, έχουμε τον πρώτο εμφύλιο πόλεμο, που είχε ως αφορμή την καθαίρεση από την κυβέρνηση ενός υπουργού, του Χ. Περούκα, από τον πρόεδρο του βουλευτικού, Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, με την κατηγορία της υπέρβασης καθήκοντος. Νωρίτερα, σε διάφορα μέρη της επαναστατημένης Ελλάδας, είχαμε «βίαιες συρράξεις» μεταξύ τοπικών παραγόντων (οπλαρχηγών – προεστών), οι οποίες έφταναν και στα όρια εμφύλιων συγκρούσεων.

Ενδεικτικά, ας αναφερθεί ότι κρούσματα «ανταρσίας» συναντιώνται και στους πρώτους χρόνους της Επανάστασης, όπως βλέπουμε σε επιστολή του Αρείου Πάγου προς το Μινίστρο των εσωτερικών Κωλέττη, όπου αναφερόταν ότι «τινές κακεντρεχείς Ευβοείς» μαζί με καπεταναίους «εσύστησαν στρατόπεδον, μη θέλοντες να υπακούσουν εις τας διαταγάς της υπερτάτης Διοικήσεως, ως τοις έγγραφεν, ήλθον πλησίον εις Ξερωχώρι, και εκήρυξαν πόλεμον κατά του αρχηγού συνεργεία του επιβούλου και ταραχοποιού, οι οποίοι αφού κατεβλήθησαν υπό του κυρίου Διαμαντή, έφυγον κρυφίως επί λόγω ότι έρχονται εις την υπερτάτην Διοίκειν, έργω δε να καταφύγουν εις Αθήνας προς τον διδάσκαλον αυτών». Την αναφορά, που φέρει ημερομηνία 20/9/1822, την υπογράφουν οι αρεοπαγίτες, Ταλαντίου Νεόφυτος, Ανθιμος Γαζής, Δρόσος Μανσόλας, Κ. Τασσίκα, Κωνστ. Σακελλίωνος, Κωνσταντίνος Ιωάννου.

Λίγο μετά, επήλθε η πραξικοπηματική κατάργηση του Αρείου Πάγου από τον Ανδρούτσο στις 29 Σεπτεμβρίου 1822, αφού προηγήθηκε η επιβολή του οπλαρχηγού στους προεστούς των Αθηνών. Ο Άρειος Πάγος, η δύναμη του οποίου είχε περιοριστεί στην Ανατολική Στερεά και μόνο στην Εύριπο είχε ακόμη κάποια επιρροή, κατήγγειλε τις ενέργειες του Ανδρούτσου στη Διοίκηση, προσδοκώντας την αποκατάσταση των πραγμάτων με την παρέμβασή της. Ο Ανδρούτσος παρουσιαζόταν στη Διοίκηση από τους αρεοπαγίτες ως υπαίτιος για την πρόελαση των οθωμανικών δυνάμεων στην Ανατολική Χέρσο Ελλάδα. Ο Ανδρούτσος αντέδρασε άμεσα στις κατηγορίες που του προσήψαν οι αρεοπαγίτες, ανταποδίδοντας τις κατηγορίες αυτές, κατονομάζοντας τους αρεοπαγίτες ως τους κύριους υπεύθυνους για τη δυσμενή πορεία της επανάστασης στην Ανατολική Χέρσο Ελλάδα.

Ο φόβος υπήρξε μεγάλος ακόμη και στην Πελοπόννησο, γιατί υπήρχε η αίσθηση πως αν χανόταν η Ανατολική Ελλάδα, οι Πελοποννήσιοι θα βρισκόνταν εκτεθειμένοι σε μεγάλο κίνδυνο. Πολλοί ήταν εκείνοι που εξέφραζαν την απαισιοδοξία τους για την εξέλιξη των επαναστατικών επιχειρήσεων από τον Ιούνη και Ιούλη του 1822 και ιδιαίτερα οι πρόκριτοι της Ύδρας, οι οποίοι πίστευαν (29 Ιούνη 1822) ότι η υποχώρηση της Επανάστασης προήλθε απ' τις εσωτερικές διχόνοιες των επαναστατών και όχι εξαιτίας της στρατιωτικής υπεροχής του αντιπάλου. Μερικές μέρες αργότερα, ο πρόεδρος του εκτελεστικού Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος υποδείκνυε (09/07/1822) ως



Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, πρωταγωνιστής των εμφυλίων πολέμων!

υπευθύνους για τη δυσμενή εξέλιξη των πραγμάτων ένα «κόμμα σκανδαλοποιών», χωρίς να δίδει περισσότερες, όμως, διασαφηνίσεις. Με γράμματά του, το φθινόπωρο (14 Σεπτέμβρη 1822), ο Μαυροκορδάτος προς τους χιλιάρχους της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδας, προσπαθούσε να πετύχει μια εξισορρόπηση των πραγμάτων μεταξύ της ανάγκης της Διοίκησης από τη συνδρομή των οπλαρχηγών της Ανατολικής Στερεάς, που οι περισσότεροι ήταν κάτω από την επιρροή του Ανδρούτσου – παρά την αντίθετη άποψη του Μαυροκορδάτου – και της πολιτικής, που στόχευε να εδραιώσει τον έλεγχό της στην Ανατολική Στερεά και την Εύριπο.

Πάντως, να σημειωθεί και ότι, κατά τον Κορδάτο, οι εμφύλιοι σπαραγμοί, αν και έμοιαζαν με κομματικές αντιπαραθέσεις, δεν ήταν αποτελέσματα προσωπικών αντιθέσεων ή συνεπακόλουθα της πολυαιώννης σκλαβιάς και όσων «ανωμαλιών» κληροδότησε αυτοί τους Έλληνες, αλλά ήταν ταξικό και γι' αυτό, και οι συγκρούσεις έπαιρναν μαζικό χαρακτήρα. Οι κυριότερες αιτίες ήταν οι προσπάθειες των κοτζαμπάσπιδων να εκμεταλλευτούν τα «εθνικά κτήματα» και η καταβολή μισθών και οικονομικής ενίσχυσης, που ζητούσαν οι οπλαρχηγοί, που βρισκόντουσαν, σ' αντίθεση με τους προύχοντες, στην «πρώτη γραμμή» της Επανάστασης. Να γραφεί, βεβαίως, και ότι με το μέρος των προεστών από τις ευρωπαϊκές χώρες τασσόταν η Αυστρία του Μέττερνιχ!

Ενδιαφέρουσα, όμως, είναι η ανάλυση των εμφυλίων πολέμων στη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης από τον Θανάση Παπαρήγα, ο οποίος, μεταξύ άλλων, στέκεται και στα ακόλουθα: «Οι πόλεμοι αυτοί αντανακλούσαν τις αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό της ακόμη υπό διαμόρφωση νεοελληνικής κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη της φάση αλλά και σε μια συγκεκριμένη της ιστορική στιγμή: Τη στιγμή της πορείας προς τη δημιουργία του εθνικού κράτους.

Οι πόλεμοι αυτοί, συνεχίζει ο Θ. Παπαρήγας, περιείχαν και ήταν φυσικό να περιέχουν τη σφραγίδα των γενικών συνθηκών της εποχής. Οι συνθήκες αυτές συγκεκριμένα ήταν: Στην ελληνική περίπτωση έχουμε να κάνουμε με τη διάλυση του ανατολικού - με την έννοια του συγκεντρωτικού φεουδαρχικού κράτους και η πορεία προς την επικρά-

τηση της αστικής κοινωνίας γίνεται με ειδικό, τοπικό, «βαλκανικό» τρόπο. Ο τελευταίος έχει σαν πυρήνα του την προσπάθεια δημιουργίας χωριστού εθνικού κράτους σαν νέας μορφής αστικής κοινωνικής οργάνωσης της περιοχής.

Το γεγονός ότι ο χαμηλός βαθμός εθνικής ολοκλήρωσης έπαιξε πολύ σοβαρό ρόλο στους εμφυλίους πολέμους φαίνεται πολύ καθαρά και μόνο από τις συγκρούσεις του τύπου «Ρουμελιώτες εναντίον Μοραϊτών». Εδώ, ωστόσο, πρέπει να πούμε ότι δεν πρόκειται για φαινόμενο επιφανειακό και ούτε καν μόνο ελληνικό.. Στη Γαλλία έχουμε την άγρια αντιπαράθεση μεταξύ του Ιακωβινικού Βορρά και του Γιρονδινικού Νότου. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για φυσιολογική κατάσταση, που δείχνει ότι η αστική κοινωνία βρίσκεται ακόμη στη φάση της πρώτης διαμόρφωσής της.

Η Επανάσταση του '21 – όπως δέχεται ο Παπαρήγας – γίνεται σε γενικές ιστορικές συνθήκες όπου η μόνη βιώσιμη επαναστατική και προοδευτική δύναμη είναι η αστική τάξη. Σε αυτήν ανήκουν τόσο η ηγεσία της Επανάστασης όσο και ο χαρακτήρας της σφραγίδας που μπαίνει στα προβλήματά της. Ωστόσο, ο όρος «αστική τάξη» καλύπτει μια πραγματικότητα ιδιαίτερα πολύπλοκη και γεμάτη ασυνέχειες ή και αντιθέσεις. Σε αυτήν ανήκουν οι πανίσχυροι και, για την εποχή και την περιοχή, γιγαντιαίοι εφοπλιστικοί όμιλοι, οι αστοί - γαιοκτήμονες, που βαθμιαία δημιουργούνται και, ταυτόχρονα, διαλύονται στις συνθήκες της αποσύνθεσης της αναχρονιστικής Οθωμανικής γαιοκτησίας, τα στοιχεία της πολιτικής και διοικητικής αριστοκρατίας που έχουν κατακτήσει θέσεις σε αυτό που έχει ονομαστεί «δογματική διοίκησης», ένας ολόκληρος και ιδιαίτερα πολυάριθμος κόσμος από βιοτέχνες επιχειρηματίες και μικρούς και μεσαίους εμπορευμένους.

Οι δυνάμεις αυτές κάθε άλλο παρά ταυτίζονται πλήρως μεταξύ τους. Δε βρίσκονται όλες στον ίδιο βαθμό αστικοποίησης. Από την άποψη αυτή, οι πιο προωθημένοι είναι οι πάσης φύσεως πλοιοκτήτες και οι πάσης φύσεως έμποροι, αν και αυτοί επίσης χωρίζονται μεταξύ τους από σοβαρές αντιθέσεις. Αντίθετα, στους αστούς - γαιοκτήμονες και, ακόμη περισσότερο, στο στοιχείο της διοικητικής αριστοκρατίας, το βάρος των αναχρονιστικών στοιχείων είναι πολύ ισχυρότερο. Τα διάφορα αυτά τμήματα διαφέρουν από την άποψη της οικονομικής επιφάνειας (π.χ. οι πρόκριτοι της Πελοποννήσου, ήδη από πρώτα ιδιαίτερα πλούσιοι, έχουν πλουτίσει παραπέρα από την οικειοποίηση των περιουσιών των τοπικών πασάδων, που επίσης ήταν ιδιαίτερα πλούσιοι, ενώ οι πρόκριτοι της Ρούμελης στηρίζονται ιδιαίτερα σε πολιτικές λειτουργίες). Διαφέρουν ακόμη και από την έλλειψη μιας πληρέστερα διαμορφωμένης εθνικής αγοράς, που δείχνει τις δυσκολίες επικοινωνίας μεταξύ των διαφόρων περιοχών. Τα πιο προωθημένα στοιχεία έχουν δεσμούς πιο πολύ με το εξωτερικό παρά με την ίδια την χώρα. Οι διαφορές αυτές δεν είναι ακαδημαϊκές αλλά έχουν σοβαρότατες συνέπειες και επιπτώσεις. Ανάμεσα στους εφοπλιστές, τους ιδιόμορφους γαιοκτήμονες και τους εκπροσώπους της διοικητικής αριστοκρατίας είναι φανερό ότι υπάρχει πολύ

έντονη «ιστορική όσμωση»: Όλοι τους έχουν από καιρό στραφεί προς την αστική εξέλιξη μέσω της εμπορικής δραστηριότητας. Αυτό εξηγεί και την έντονη τάση προσέγγισης και συμπάραταξης που τους διακρίνει και που θα φανεί καθαρά στην Επανάσταση.

Μεταξύ τους, όμως, υπάρχουν και διαφορές. Οι πλούσιοι εφοπλιστές βλέπουν τη γη σαν χώρο επένδυσης των κεφαλαίων τους και εξόδου από την οικονομική κρίση, αφού ο βιομηχανικός τομέας τους είναι κλειστός (ή, σωστότερα, κλεισμένος). Τα υπόλοιπα στοιχεία των κυριάρχων τάξεων, όμως, βλέπουν τη γη σαν δική τους και δεν έχουν διάθεση να την παραχωρήσουν σε άλλους. Αυτό κάνει το συνασπισμό των μεγαλοεφοπλιστών και των μεγαλοπροκρίτων ασταθή και γεμάτο αντιθέσεις, πράγμα που οδηγεί σε νέο κύκλο αντιπαραθέσεων.

Πέρα από αυτά τα προβλήματα, υπάρχουν και τα προβλήματα της γενικότερης ιστορικής διαμόρφωσης των κυριάρχων τάξεων: Μέσα στα πλαίσια μιας ακόμη χαμηλής εθνικής ολοκλήρωσης, της επίδρασης των παραδόσεων της Οθωμανικής διοίκησης κλπ. οι ενέργειες και οι βλέψεις μερικών τμημάτων των κυριάρχων τάξεων όχι μόνο στρέφονται ευθέως ενάντια στα συμφέροντα των υπολοίπων αλλά, καμιά φορά, θέτουν σε κίνδυνο την ίδια την Επανάσταση».

Στις 15/10/1823, ο Θ. Κολοκοτρώνης παραιτείται από αντιπρόεδρος του Εκτελεστικού και το Νοέμβριο του ίδιου έτους, ωστόσο, η ένταση κλιμακώθηκε, όταν ο Γέρος του Μοριά και ο Πετρόμπεης Μαυρομικάλης εξεδίωξαν τους «πολιτικούς» από το Ναύπλιο και επιχειρήσαν να σχηματίσουν δική τους Διοίκηση. Ο Πάνος Κολοκοτρώνης, γιος του Θεόδωρου, φρούραρχος του Ναυπλίου, μαζί με τον Νικητάρη και τον Τσόκλη και άλλους 200 πάνε στο Άργος (26/11/1823), μπήκαν στο βουλευτήριο, παίρνουν τα αρχεία και τρομοκρατούν τους παραβρισκόμενους. Την παραμονή (25/11/1823), ο Ιωάννης Κωλέττης είχε διοριστεί μέλος του Εκτελεστικού στη θέση του εκπεσόντος Ανδρέα Μεταξά επειδή δήθεν κατέλυσε την απαρτία του Εκτελεστικού αποχωρώντας από την έδρα του χωρίς άδεια και διότι τάχα ήταν υποκινητής ταραχών στην επαρχία της Καρύταινας.

«Θλίβομαι βαθύτατα ακούγοντας ότι οι εσωτερικές έριδες της Ελλάδας συνεχίζονται και αυτό σε μια στιγμή που η πατρίδα σας θα μπορούσε να θριαμβεύσει παντού, όπως έχει θριαμβεύσει σε μερικούς τομείς. Η Ελλάδα είναι τώρα αντιμέτωπη με τρεις λύσεις: να κατακτήσει την ελευθερία της ή να γίνει κτήση των ηγεμόνων της Ευρώπης ή τουρκική επαρχία. Τώρα μπορεί να διαλέξει ανάμεσα στις τρεις. Αλλά ο εμφύλιος πόλεμος δεν μπορεί να οδηγήσει παρά στις δύο τελευταίες. Αν η Ελλάδα ζηλεύει την τύχη της Βλαχίας και της Κριμαίας, μπορεί να την έχει αύριο· αν της Ιταλίας, μεθαύριο. Αν όμως θέλει να γίνει για πάντα ελεύθερη, αληθινή και ανεξάρτητη, καλά θα κάνει ν' αποφασίσει τώρα, αλλιώς δεν θα έχει ποτέ πια αυτή την ευκαιρία», γράφει ο λόρδος Βύρωνας σε επιστολή του προς τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, στις 2 Δεκέμβρη του 1823, από την Κεφαλονιά, ενώ διαρκεί ακόμα ο πρώτος εμφύλιος μεταξύ των επαναστατών στην κυ-



ρίως Ελλάδα.

Λίγες ημέρες αργότερα (9/12/1823), οι Υδραίοι σπληνιτεύουν, με δημόσια προκήρυξη, τους Κολοκοτρώνηδες και όσους τους ακολουθούν.

Το Γενάρη του 1824, αφού οι Σπετσιώτες στρέφονται κι αυτοί κατά του Κολοκοτρώνη και των Πελοποννησίων (2/1/1824), το Βουλευτικό του Μαυροκορδάτου, που μετέθεσε την έδρα της κυβέρνησης στο Κρανίδι, συμπάχησε (5 ή 17/1) με τους νησιώτες προεστούς. Κατόπιν, ο Μαυροκορδάτος, αφού καθαιρεί από πρόεδρο του εκτελεστικού τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και κηρύσσει έκπτωτους όσα μέλη του Βουλευτικού δεν είχαν πάει στο Κρανίδι, ορίζει νέο εκτελεστικό υπό την προεδρία του Γ. Κουντουριώτη και τη συμμετοχή των Γκίκα και Π. Μπότσια (ως αντιπροέδρου από 9/2/1824), Ν. Λόντου, Ιω. Κωλέττη. Οι κατηγορίες που βάραιναν τον Π. Μαυρομιχάλη και το Σ. Χαράλαμπε, που, επίσης, εκείνες τις μέρες του Γενάρη κατηγορήθηκε από τη Βουλή, συμπεριελάμβαναν και το ότι «επώλησαν και εθνικά κτήματα», δηλαδή άρπαξαν δημόσια έσοδα προς ίδιον όφελος! Ο Ανδρέας Ζαΐμης, στις 20/4/1824, πάντως, δεν αποδέχτηκε το διορισμό του στη θέση του αποθανόντος Νικολάου Λόντου, εν αντιθέσει με τον Α. Σπηλιωτάκη, ο οποίος, νωρίτερα – στις 9/2/1824, είχε τοποθετηθεί στη θέση του

Γκίκα Μπότσια, εφόσον είχε αποχωρήσει την 1η Φλεβάρη.

Ο πρόεδρος του Βουλευτικού, Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, από την αρχή, όταν πρωτόφτασε στην Ελλάδα, σκεφτόταν να υπερφαλαγγίσει το Δ. Υψηλάντη. Όταν διορίστηκε στο Μεσολόγγι, αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις για αυτό. Έτσι, παρά την ήττα στο Πέτα (1822), το 1822 – 1823 προσεγγίζει τους νοικοκυραίους και καταφέρνει να αναρριχηθεί σε πολιτικά αξιώματα εωσού τον βλέπουμε και γενικό γραμματέα της Διοίκησης στο Άστρος.

Όταν ο Κολοκοτρώνης, όμως, συμπάχησε με τους κοτζαμπάσηδες και ο Υψηλάντης τέθηκε στην άκρη, ο Μαυροκορδάτος, χάνοντας τα ερείσματά του, προσεταιρίζεται τους Υδραίους, δίνοντάς τους υποσχέσεις σχετικά με τη χρήση του δανείου, που αναμενόταν στα μέσα του 1824 από την Αγγλία. Είχε, λοιπόν, σχέσεις με τον λόρδο Βύρωνα και το Φιλελληνικό Κομιτάτο του Λονδίνου και πέτυχε να γίνει αυτός αποδέκτης του δανείου. Με τα χρήματα αυτά, ο Κωλέττης, που, επειδή έκρινε ότι πιο αποτελεσματικά θα αντιπαλέψει τον αντίζηλό του Μαυροκορδάτο εάν βρισκόταν κοντά του, δέχτηκε τη σύμπραξή τους, ενεργοποίησε τις σχέσεις που διατηρούσε με τους Ρουμελιώτες και ετερόχθονες ενόπλους, που αποτέλεσαν έτσι το στρατό της

Διοίκησης του Κρανιδίου. Στο πλευρό του Μαυροκορδάτου, βρισκόταν τώρα και ο Παπαφλέσσας, ο οποίος, λίγους μήνες αργότερα, μέσα στο 1824, θα τεθεί και επικεφαλής αποτυχημένης εκστρατείας για την εξόντωση του Θ. Κολοκοτρώνη και όσων νοικοκυραίων πολιορκούσαν, εκείνη την εποχή, ακόμα την Πάτρα!

Ο επαναστατημένος Ελληνισμός είχε κοπεί στα δύο. Από τη μια, με το Κρανίδι συμπαρατάσσονταν οι νησιώτες εφοπλιστές και κεφαλαίουχοι, όσοι Ρουμελιώτες πίστευαν τον Κωλέττη, η πλειοψηφία των Πελοποννησίων γαιοκτημόνων και οι Έλληνες του εξωτερικού. Από την άλλη, όσοι ακολουθούσαν το Θ. Κολοκοτρώνη και τον Π. Μαυρομιχάλη και την κυβέρνησή τους, που, από τις 17/1/1824, έδρευε στην Τριπολιτσά.

Παράλληλα με μίαν αποτυχημένη δολοφονική απόπειρα σε βάρος του Κολοκοτρώνη κατά τα τέλη Γενάρη της ίδιας χρονιάς στην Τρίπολη, ο Παπαφλέσσας πέρασε στο Κρανίδι και ανέλαβε το υπουργείο εσωτερικών. Όταν ο Δ. Υψηλάντης και ο Πλαπούτας, κατά το Φλεβάρη του 1824, πήγαν στο Κρανίδι με προτάσεις για συμφιλίωση και συνδιαλλαγή. Η κυβέρνηση, όμως, του Κρανιδίου φάνηκε αδιάλλακτη και αποφασισμένη να διαλύσει την κυβέρνηση της Τρίπολης. Από τις 17/2/1824, μετά την άρνησή της και ενώ ο

Κολοκοτρώνης διέλυε το στρατιωτικό του σώμα, η κυβέρνηση Κουντουριώτη διάταξε προετοιμασίες για ένοπλη αναμέτρηση. Με χρήματα από την εκποίηση των εθνικών προσόδων διαφόρων επαρχιών, η κυβέρνηση του Κρανιδίου κάλυπτε τα έξοδα στρατολογίας και συντήρησης των στρατιωτικών σωμάτων, ενώ για το ναυτικό θα μεριμνούσαν οι Υδραίοι κοτζαμπάσηδες (Κουντουριώτηδες, Μπότσιας).

Τα τέλη Φλεβάρη, άρχισε και η πλευρά της Τρίπολης να προετοιμάζεται, αν και κύρια επιδίωξή της παραμένει η συμβιβαστική λύση, για την οποία το Κρανίδι κλωσιεργεί να απαντήσει. Επιδιώκουν το συμβιβασμό μέσω Ζαΐμη (21/2), ίσως επειδή είχαν λιγότερες δυνάμεις να αντιπαραθέσουν, ίσως γιατί ήθελαν να κερδίσουν τη λαϊκή συμπαράσταση και να προσδώσουν στον αγώνα τους ηθικό και λαϊκό περιεχόμενο, σ' αντίθεση με τα μέλη της κυβέρνησης Κουντουριώτη, που κατηγορούνταν ότι παγιδεύουν τις λαϊκές ελευθερίες και δρουν συμφεροντολογικά και αντεθνικά, υπό την επιρροή του Μαυροκορδάτου. Τις τελευταίες ημέρες του Φλεβάρη (26/2/1824), αποτυχαίνει παταγωδώς διαμεσολαβητική προσπάθεια του πρώην επάρχου Μεσολογγίου, Κωνσταντίνου Μεταξά, για συνδιαλλαγή, επειδή το Κρανίδι δεν εμφανίζεται πρόθυμο για τη συμφιλίωση, αλλά πανέτοιμο

ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Τι	Πότε	Αφορμή	Αντίπαλοι	Τι συνέβη	Συνέπειες
Α' Εμφύλιος	από φθινόπωρο 1823 ως Μάιο 1824	ο Αλεξ. Μαυροκορδάτος – ως πρόεδρος του βουλευτικού – καθαιρεί έναν υπουργό τον Περούκα με την κατηγορία υπέρβασης καθηκόντων	Θ. Κολοκοτρώνης (στρατιωτικοί) ≠ Μαυροκορδάτος (βουλευτικό), νέο εκτελεστικό (Κουντουριώτης Γ.), νησιώτες, Στερεοελλαδίτες, Πελοποννήσιοι κοτζαμπάσηδες	Ο Κολοκοτρώνης κι οι στρατιωτικοί τα τέλη του Νοέμβρη του 1823 διαλύουν το βουλευτικό του Μαυροκορδάτου με τη βία και προκηρύσσουν νέες εκλογές μεταθέτουν την έδρα του συνεργαζόμενου με αυτούς εκτελεστικό στην Τρίπολη. Το Γενάρη του 1824 (5 ή 17/1), το βουλευτικό του Μαυροκορδάτου, που μετέθεσε την έδρα της κυβέρνησης στο Κρανίδι, ορίζει νέο εκτελεστικό υπό την προεδρία του Γ. Κουντουριώτη και τη συμμετοχή των Π. Μπότσια, Ν. Λόντου, Α. Ζαΐμη, Ιω. Κωλέττη. Τα δύο βουλευτικά και εκτελεστικά βρίσκονται επί ποδός εμφυλίου πολέμου. Κάτω από την πίεση της κοινής γνώμης και καθώς συνάπτεται το 1ο αγγλικό δάνειο ο Κολοκοτρώνης υποχωρεί (22/5/1824) κι αναγνωρίζει τον Κουντουριώτη. Ο τελευταίος εγκαθίσταται πλέον στο Ναύπλιο κι αναγνωρίζομενος από όλους χορηγεί αμνηστία	Δε συγκαλείται, όσο διαρκεί η ένταση, Εθνοσυνέλευση
Β' Εμφύλιος	Ιούλης 1824 – Γενάρης 1825	άρνηση των κατοίκων της Τριφυλίας (Μεσσηνία) να πληρώσουν φόρους στην κυβέρνηση Κουντουριώτη	Κουντουριώτης + νησιώτες + Στερεοελλαδίτες ≠ Κολοκοτρώνης + πρόκριτοι Πελοπ/σου	Η διαχείριση των χρημάτων του δανείου, που είχε συναφθεί με εγγύηση τα “εθνικά κτήματα” ήταν μια πέτρα σκανδάλου για το κυβερνητικό σχήμα που γρήγορα διασπάστηκε και οι Πελοποννήσιοι τον Ιούλιο του 1824 φεύγουν από την κυβέρνηση. Μετά τη στάση της Τριφυλίας, που δείχνει πως Θ. Κολοκοτρώνης και Πελοποννήσιοι δεν αναγνωρίζουν την κυβέρνηση, οι κυβερνητικοί εξοπλίζουν με τα χρήματα του δανείου στρατό Στερεοελλαδιτών μ' επικεφαλής το Κωλέττη και κινούν κατά των Πελοποννησίων. Αιματηρές συγκρούσεις (σκοτώνεται – 13/11/1824 – ο Π. Κολοκοτρώνης) κι ο Θ. Κολοκοτρώνης αποσύρεται στη Στεμνίτσα, ενώ εξαγοράζονται αγωνιστές κι οι λεπλασίες είναι πρωτοφανείς. Ο Δ. Πλαπούτας μεσολαβεί για ειρήνευση. Όταν ο Θ. Κολοκοτρώνης, οι Δεληγιανναίοι, οι Νοταράδες, ο Σισίνης παραδίδονται, φυλακίζονται (6/2/1825). Ο Οδ. Ανδρούτσος πιάνεται από τους κυβερνητικούς τον Απρίλη και ``δολοφονείται`` (;) στην Ακρόπολη (5/6/1825), όπου φυλακίστηκε.	Ανενόχλητοι οι Σουλτάνος + Μωχάμετ Άλυ συνεργάζονται, ο τουρκοαιγυπτιακός στόλος καταστρέφει Κρήτη, Κάσο, Ψαρά, ο Ιμπραήμ προελαύνει και λεπλατεί στην Πελοπ/σο (ηρωικός θάνατος, στο Μανιάκι, του Παπαφλέσσα 20/5/1825), ο Κιουταχής από Απρίλη του 1825 πολιορκεί το Μεσολόγγι. Ακίνητοποιημένος ο ελληνικός στόλος, δραστηριοποιείται από τον Κουντουριώτη Ιούλη – Αύγουστο 1825, ναυμαχία Γέροντα (Μιαούλης, 29/8/1825).



για ένοπλη λύση!

Από τις 6 Μαρτίου του 1824, η κυβέρνηση Κρανιδίου σχεδιάζει από ξηράς και θαλάσσης «μετακόμιση» στο Ναύπλιο, αλλά ο φρούραρχος της πόλης, Πάνος Κολοκοτρώνης, αρνιόταν να παραδώσει το φρούριο σε κυβέρνηση που δεν είχε εκλεγεί από εθνοσυνέλευση. Η κυβέρνηση Κουντουριώτη αποκρούει, την επόμενη μέρα, ως προδοτή, αποστάτη και εχθρό του έθνους το φρούραρχο και όσους θα τον ακολουθούσαν ή θα τον βοηθούσαν.

Αφού προσπάθησε να εμποδίσει με πιστούς του στρατιώτες ο Π. Κολοκοτρώνης την κυβέρνηση Κουντουριώτη να έλθει στο Ναύπλιο, οι Κρανιδιώτες προέλασαν στους Μύλους και εγκαταστάθηκε εκεί η κυβέρνησή τους, αν και δεν έλειψαν οι πολεμικές συγκρούσεις έξω από το Ναύπλιο. Απώτερος τους στόχος, βεβαίως, ήταν η Τριπολιτσά! Μέχρι το β' δεκαήμερο του Μάρτη, οι Κρανιδιώτες πολιορκούν το Ναύπλιο και χρησιμοποίησαν κάθε μέσο, καθώς ο Π. Κολοκοτρώνης αντιμετώπιζε σωρό προβλημάτων και πάνω απ' όλα, πέρα από τον επισιτισμό, και την αυτομολία, λόγω απατηλών υποσχέσεων ή κακοουσιών, κάποιων από τους υπερασπιστές της πόλης προς τους αντιπάλους τους.

Στις 12 Μάρτη 1824, έχουμε νέα άκαρπη προσπάθεια του Δ. Πλαπούτα να επέλθει συμφωνία ανάμεσα στους αντιμαχόμενους, γιατί – αν και η κυβέρνηση Κουντουριώτη έμοιαζε σύμφωνη – η πρωτοβουλία «κόλλησε» στους όρους για παράδοση του φρουρίου του Ναυπλίου στους Κρανιδιώτες αφενός και για υποδειγματική τιμωρία του Π. Κολοκοτρώνη αφετέρου εάν αποδεικνυόταν, σε ειδική δίκη, ένοχος.

Αφού οι περί τον Κουντουριώτη κυριεύσαν το Άργος (13/3/1824) και εγκατέστησαν εκεί την κυβέρνησή τους εωσού πέσει το Ναύπλιο, την ερχόμενη εβδομάδα (19/3) ο Π. Νοταράς, για λογαριασμό τους, κατέλαβε τον Ακροκόρινθο και ανήγγειλε στην κυβέρνησή του ότι είχε πλέον τον έλεγχο σε όλη την Κορινθία. Από τις 22 Μάρτη, όμως, το κέντρο βάρους των επιχειρήσεων πέφτει στην Τρίπολη, την οποία υπερασπίζονται ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο άλλος γιος του Γενναίος (παρά την αποτυχία του να περισώσει τον Ακροκόρινθο), ο ανιψιός του, Νικηταράς κι ο Κανέλλος Δεληγιάννης με 1000 περίπου άντρες. Στους πολιορκητές επικεφαλής είχε τεθεί ο Ανδρέας Λόντος και συμμετείχαν, μεταξύ άλλων, οι Ι. Νοταράς, Αναγνωσταράς, Ν. Δικαίος, Γ. Πατράκος, Β. Πετμεζάς κ.α. ως ηγήτορες Ρουμελιώτικων και Πελοποννησιακών στρατευμάτων.

Σημειώτεον ότι ο Ανδρέας Λόντος ξόδεψε όλο του το βίος για τον Αγώνα και δυστύ-



Γεώργιος Κουντουριώτης, εκπρόσωπος της Υδραϊκής άρχουσας τάξης, πρωθυπουργός των εμφυλίων

χησε προς το τέλος της ζωής του, αλλά δεν προσέφυγε στη ζητιανιά για τα προς το ζην. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αξιοπρεπούς και λιτού βίου είναι και η περίπτωση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου της Θρησκείας (1824), Αγαθόνικου ή Μιλτιάδη Χατζηπάνου, που φορούσε ευτελούς αξίας και τριμμένα από το χρόνο ενδύματα.

Ενώ συνεχιζόταν για 10 μέρες η πολιορκία, έπειτα από λαϊκές συγκεντρώσεις έξω από το σπίτι του Π. Μαυρομικάλη ζητώντας συμβιβασμό γιατί οι κάτοικοι της Τρίπολης δυσφορούσαν από την παρουσία των ενόπλων του Κολοκοτρώνη, ο Κανέλλος Δεληγιάννης παίρνει την πρωτοβουλία και, καθώς η μείωση των τροφών και των πολεμοφοδίων μάστιζε τους πολιορκούμενους και οι πολιορκητές αντιμετώπιζαν προβλήματα λιποταξιών, αρχίζουν διαπραγματεύσεις. Από τη μεριά της Τρίπολης, θα παρίστανται ο Κ. Μεταξάς και 4 βουλευτές και από τους περί τον Κουντουριώτη οι Α. Ζαΐμης και Α. Λόντος.

Αυτή τη φορά, οι διαπραγματεύσεις προχωρούν και οι δύο μεριές μοιάζουν να συμφωνούν: Καθένας από την κυβέρνηση της Τρίπολης θα έφευγε στην επαρχία του με τους στρατιώτες του – Οι πολιορκητές δεν θα εμποδίζαν την αποχώρηση των πολιορκούμενων – Η Τρίπολη θα παρέμενε ουδέτερη, αλλά τα φρούρια του Ναυπλίου θα παραδίδονταν στους Ζαΐμη και Λόντο, ενώ ο Π. Κολοκοτρώνης θα έπαιρνε ένα χρηματικό ποσό για τα έξοδα της φρουράς.

Η πλευρά, όμως, του Κουντουριώτη, μόλις άκουσε τους όρους αυτούς, απέρριψε τη συμφωνία (31/3) και ξεκίνησε νέες συζητήσεις. Θα δέχονταν φτάνει να τους παρέδιδαν την Τρίπολη και όλους όσους είχαν στραφεί εναντίον τους. Επειδή, όμως, απέ-

τυχαν να εμφανίσουν τους πολιορκημένους οι Κωλέττης – Ζαφειρόπουλος και Καλαμαριώτης ως επίορκους και έτοιμους να παραβιάσουν την ανακωχή, δέχτηκαν να συναφθεί συμφωνία με τους αρχικούς όρους. Έτσι, στις 3/4/1824, η κυβέρνηση Μαυρομικάλη αυτοδιαλύεται και τα μέλη της φεύγουν από την Τρίπολη και επακολουθεί διχογνωμία Βουλευτικού – Εκτελεστικού (12/4) εάν θα έπρεπε να μεταφερθεί εκεί από το Ναύπλιο, του οποίου συνεχιζόταν ακόμα η πολιορκία, η κυβέρνηση Κουντουριώτη.

Ο Γ. Κουντουριώτης, όμως, ως πρόεδρος, της μόνης κυβέρνησης, στις 4/4/1824, θα «δυναμιτίσει» το κλίμα, καθώς κάλεσε τους «αντιπατριώτες» του Θ. Κολοκοτρώνη να παραδοθούν, με την απειλή ότι θα θεωρούνταν αποστάτες και θα τιμωρούνταν! Ενώ ο Μαυρομικάλης κι οι δικόι του βρίσκονταν στη Μεσσηνία, στο Μιστρά και στη Λακωνία και εδραίωναν τη δύναμή τους, ο Θ. Κολοκοτρώνης ήθελε να συγκληθεί νέα εθνοσυνέλευση στην Καρύταινα Αρκαδίας, αλλά δεν παρέλειπε και την προετοιμασία για πιθανή πολιορκία της Τρίπολης. Τότε, ήλθε οριστικά προς το μέρος του κι ο Δ. Πλαπούτας, ενώ λίγο μετά επιτέθηκε νικηφόρα στη φρουρά της Τριπολιτσάς, μα η επιτυχία του αυτή «ενόχλησε» το Εκτελεστικό, που όρισε Παπαφλέσσα, Λόντο, Ζαΐμη να κτυπήσουν στην Καρύταινα. Αυτοί, όμως, παράκουσαν στις διαταγές που πήραν και μπήκαν, επικεφαλής 1000 αντρών, στην Τρίπολη.

Τις τελευταίες ημέρες του Απρίλη του 1824, είχαμε προσπάθειες συνδιαλλαγής Κολοκοτρώνη και Κουντουριώτη. Όροι, η παράδοση του Ναυπλίου και η αναγνώριση της κυβέρνησης Κουντουριώτη. Μεσολαβητής ήταν ο Νικηταράς. Τις προσπάθειες «ναρκοθέτησε» ο Παπαφλέσσας, με συκοφαντίες κατά του Νικηταρά. Ο Κολοκοτρώνης (26/4) αποφασίζει να συναντηθεί με τον επικεφαλής της κυβέρνησης για απευθείας συνεννοήσεις, το Βουλευτικό και το Εκτελεστικό αποφασίζουν να τον καλέσουν μαζί με τον Νικηταρά (29/4). Η συνάντηση αυτή ήταν να γίνει στο Κυβέρι Αργολίδας, μα δεν πραγματοποιήθηκε τελικά.

Αφού ματαιώθηκε η συνάντηση Κολοκοτρώνη – Κουντουριώτη, η πολιορκία του Ναυπλίου εξακολουθούσε και ο πρώτος θέλησε να ενισχύσει με κάθε τρόπο τις αμυντικές προσπάθειες του γιου του, Πάνου. Ο Πάνος Κολοκοτρώνης αντιμετώπιζε το διαρκώς αυξανόμενο κύμα διαρροών προς τους πολιορκητές, ενώ οι πρώτες εβδομάδες του Μάη αναλώθηκαν σε πολεμικές συγκρούσεις και μάχες μεταξύ κυβερνητικών στρατευμάτων και των «αντιπατριωτών» του Πάνου και Γενναίου Κολοκοτρώνη, του Πλα-

πούτα και του Νικηταρά στην περιοχή γύρω από το Ναύπλιο και στην επαρχία του Άργους.

Τότε (12/5/1824), εμφανίστηκε και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος στο Άργος ως ειρηνοποιός και προσπάθησε να συμφιλιώσει τις αντίπαλες μερίδες. Παίρνοντας τη συγκατάθεση του Κουντουριώτη στις 20 Μάη, κίνησε να βρει τον Π. Κολοκοτρώνη στο Ναύπλιο. Αυτός δεχόταν να φύγει από το Ναύπλιο, αλλά υπό όρους. Ο Γ. Κουντουριώτης, όμως, ήθελε το φρούριο του Ναυπλίου άνευ όρων! Και κρατούσε τέτοια αδιάλλακτη στάση, γιατί, αφού νίκησε τους αντιπάλους του στην Αργολίδα, ήταν υπερσίγουρος για την τελική του επικράτηση. Τον παρόξυνε και ο Κωλέττης, που συκοφαντούσε το Ζαΐμη.

Ο Ζαΐμης τότε, ως Πελοποννήσιος προύχοντας, δεν ήθελε την εκμηδένιση των Κολοκοτρώνηδων και την ενίσχυση των νησιωτών κοτζαμπάσδων. Έτσι, με τη στάση του, βοηθά να καρποφορήσει η πρωτοβουλία του Κολοκοτρώνη για έντιμο για τους πτημένους συμβιβασμό. Ο Αναγνώστης Δεληγιάννης, στις 22/5/1824 και έξω από την Τριπολιτσά, φέρνει κοντά Ζαΐμη και Κολοκοτρώνη, αλλά ο πρώτος αρνείται, παρόντων των αδελφών Δεληγιάννη και άλλων προκρίτων από Τρίπολη και Καρύταινα, να συζητήσει τις προτάσεις Κολοκοτρώνη (εθνοσυνέλευση, ανατροπή Κουντουριώτη). Οι θέσεις του Ζαΐμη είναι σταθερές: Για να αποκατασταθεί η πολιτική ομαλότητα, απαιτείται συμβιβασμός. Για το συμβιβασμό, απαιτείται η παράδοση του Ναυπλίου στους κυβερνητικούς.

Από τις συζητήσεις εκείνης της ημέρας (22/5/1824), ο Κολοκοτρώνης υποχωρεί, δέχεται την παραχώρηση του Ναυπλίου όχι στην κυβέρνηση, την οποία δεν αναγνωρίζει ακόμα ως νόμιμη, μα σε Λόντο και Ζαΐμη έναντι συμβολικού ποσού και υποχρεώνεται αυτός, ο Νικηταράς και ο Πλαπούτας να διαλύσουν τα στρατεύματά τους. Να σημειωθεί, όμως, πως η συμφωνία, που τερματίζει τον πόλεμο, δεν ικανοποίησε εξίσου το Εκτελεστικό, που χάρηκε για την άλωση του Ναυπλίου αλλά ήθελε και υποδειγματική τιμωρία των «αντιπατριωτών», το κάπως μετριοπαθέστερο Βουλευτικό και τον Κουντουριώτη, που ήθελε πλήρη εξόντωση των αντιπάλων του και των Πελοποννησίων, αφού από τις 28/5/1824 άρχισε να εκδηλώνεται εναντίον Ζαΐμη – Λόντου και Πελοποννησίων. Ο Γ. Κουντουριώτης εγκαθίσταται πλέον στο Ναύπλιο, που είχε, βάσει των συμφωνιών, περάσει, στις 5/6/1824, από τον Π. Κολοκοτρώνη στα χέρια των περί τον Κουντουριώτη, από 12/6/1824 κι αναγνωριζόμενος από όλους χορηγεί, σε μια εβδομάδα (18/6), αμνηστία.

Το πάθημα δεν έγινε ... μάθημα!

Παρότι ο Γεώργιος Ψύλλας, εκδότης της «Εφημερίδος των Αθηνών», θα γράψει «Διά το όνομα του Θεού, αδελφοί, ας ενθυμηθούμε τι καλόν απολαύσαμεν έως τώρα από αυτήν την δικήνοισαν. Μήπως επιθυμούμεν να χάσωμεν από την Ελλάδα και άλλην Κρήτην, άλλην Κάσσον και άλλα Ψαρρά; Ή μήπως δεν είναι αρκετά γεμάταις οι Επαρχίαις, όπου ακόμη μας σώζονται από αδελφούς μας πεινασμένους,

γυμνούς, ξεσηπώτους, όπου καίγεται η καρδιά του ανθρώπου όταν τους βλέπν», το κλίμα το καλοκαίρι του 1824 μύριζε «μπαρούτι» και όλα έδειχναν πως λίγο απέχουμε από έναν νέο εμφύλιο.

Αρχές Αυγούστου του 1824, τριμελής επιτροπή του Βουλευτικού θα μεταφέρει ειδική επιστολή στον πρόεδρο του Εκτελεστικού, Γεώργιο Κουντουριώτη, για την ανάγκη να επικρατήσει σε αυτές τις κρίσιμες στιγμές για

το επαναστατημένο έθνος γενική σύμνοια. Τα μέλη της επιτροπής ήσαν ο Σπυρίδων Τρικούπης, ο Δημήτριος Παρδαλάκης και ο Νικόλαος Μιλιάνης.

Οι Λάζαρος και Γεώργιος Κουντουριώτηδες ήξεραν καλά ότι η αμνηστία του καλοκαιριού του 1824 δεν ικανοποιούσε τον Κολοκοτρώνη και τους συν αυτώ, καθώς τους απέκλειε από ενεργό συμμετοχή στην νομή της πολιτικής εξουσίας και στην εκμε-

τάλληση του ξενόφερτου δανείου. Η διαχείριση των χρημάτων του δανείου, που είχε συναφθεί με εγγύηση τα «εθνικά κτήματα», ήταν μια «πέτρα σκανδάλου» για το κυβερνητικό σχήμα που γρήγορα διασπάστηκε και οι Πελοποννήσιοι, τον Ιούλη του 1824, φεύγουν από την κυβέρνηση, ενώ οι εκλογές είχαν οριστεί για τις 3 Οκτώβρη του ίδιου έτους.

Γίνονται, λοιπόν, σε τέτοιο κλίμα οι εκλο-



γές του Οκτώβρη του 1824 και βρίσκουν νικητές τους Υδραίους και τους συμμάχους τους. Ας ιδούμε, εδώ, και τη μετεκλογική σύνθεση του Εκτελεστικού: Πρόεδρος (από 11/10/1824) εξακολουθεί ο Γεώργιος Κουντουριώτης, Προεδρεύων (από 23/12/1824 – 6/2/1825) ο Αναγνώστης Οικονόμου, Αντιπρόεδρος αρχικά (11 – 29/10/1824) ο Π. Μπότσης και μετά (11/2/1825) ο Γκίκας Μπότσης και μέλη οι: Ασημάκης Φωτήλας (11/10 – 9/11/1824), Αναγνώστης Σπηλιωτάκης – Ιωάννης Κωλέττης (και οι δύο τους από 11/10/1824), Κωνσταντίνος Μαυρομικάλης (από 9 Νοέμβρη 1824). Δεν πρέπει να περάσει, όμως, απαρατήρητη και η αποτυχία του Ανδρέα Ζαΐμη να εκλεγεί πρόεδρος στο Βουλευτικό, ενώ οι Πελοποννήσιοι έκαναν λόγο για εκβιασμούς και εξαγορά ψήφων!

Μετά την άρνηση των κατοίκων της Τριφυλίας να πληρώσουν φόρους στην κυβέρνηση Κουντουριώτη, που δείχνει πως Θ. Κολοκοτρώνης και Πελοποννήσιοι δεν αναγνωρίζουν την κυβέρνηση, και στέλνει, τέλη Οκτώβρη, στην εν λόγω επαρχία τον Παπαφλέσσα, για να επιβάλει την πειθαρχία στην περιοχή. Από τη μια Κολοκοτρώνηδες και οι σύμμαχοί τους και από την άλλη Παπαφλέσσα, Βάσος Μαυροβουνιώτης και κυβερνητικοί έδωσαν σκληρές πολυαίμακτες μάχες, απ' τις οποίες, τελικά, εξήλθε ο Παπαφλέσσας ηττημένος και γύρισε στο Ναύπλιο.

Ο νέος εμφύλιος που μόλις ξεκίνησε διαρκεί έως το Γενάρη του 1825. Προσωπικές δυσaréσεις, ανταγωνισμός για την εξασφάλιση της στρατιωτικής και της πολιτικής ηγεσίας που εκδηλώθηκε στα στρατόπεδα και στα βουλευτικά έδρανα είναι τα αίτια τούτης της σύρραξης, που έφερε τους νησιώτες (Υδρα – Σπέτσες) κοτζαμπάσπδες υπό τον Γ. Κουντουριώτη και τον Ι. Κωλέττη και Ρουμελιώτες οπλαρχηγούς από τη μια (Γκούρας και Καραϊσκάκης) και τους Πελοποννήσιους στρατιωτικούς και πολιτικούς (Ζαΐμης, Λόντος, Κολοκοτρώνηδες, Σισίνης, Νοταράς) από την άλλη.

Επακολούθησαν αιματηρές συγκρούσεις, όπου σκοτώνεται – 13/11/1824 – ο Π. Κολοκοτρώνης και οι οποίες καθιστούν το δεύτερο τούτο εμφύλιο πόλεμο «λίαν δεινό και φθοροποιό». Ο δε Θ. Κολοκοτρώνης αποσύρεται στη Στεμνίτσα, οι κυβερνητικοί εξοπλίζουν με τα χρήματα του δανείου στρατό Ρουμελιωτών (Καρατάσος, Καραϊσκάκης, Τζαβέλας, Γκούρας, Δράκος κ.α.) μ' ηγήτορα τον Ιωάννη Κωλέττη και σκοπό να καταστρέψει τους Πελοποννήσιους «αντάρτες»

και τα κέντρα τους. Και ο Γκούρας, δέκα ημέρες μετά το θάνατο του Π. Κολοκοτρώνη, επικεφαλής ενός τμήματος από το στράτευμα του Κωλέττη, περνά με Ρουμελιώτες τον Ισθμό, ενώ και οι λεπλασιές είναι πρωτοφανείς.

Το δεύτερο σώμα με τον Τζαβέλα και τον Καραϊσκάκη κ.α. αποβιβάζεται, το Δεκέμβρη του 1824, στο Αίγιο. Σ' όλη την Αχαΐα διώκουν το Λόντο, το Ζαΐμη και όσους τους ακολουθούν και ταυτόχρονα καταστρέφουν το βίος τους, ενώ λίγο μετά την καταστροφή των χωριών της επαρχίας Καλαβρύτων οι Ρουμελιώτες φτάνουν στη Γορτυνία, όπου, με εντολή του Κωλέττη, επιδίδονται σε μεγάλες καταστροφές, δίχως να καταφέρουν να πιάσουν τους Δεληγιανναίους στα Λαγκάδια. Τέλη Δεκέμβρη πια, ο Κολοκοτρώνης παρουσιάζεται αυθορμήτως στην Τρίπολη και ζητά να παραδοθεί. Μεταφέρεται στο Ναύπλιο, απ' όπου συντάσσει επιστολή μεταμέλειας προς τον πρωθυπουργό, Γ. Κουντουριώτη, και αποδοχή των αντεθνικών πράξεών του. Τότε, τίθεται από την κυβέρνηση, που, κατά δήλωσή της, νοιάζεται μόνον για την πιστή εφαρμογή των νόμων του έθνους, σε περιορισμό στο Ναύπλιο, στο σπίτι του Παπαφλέσσα.

Στο μεταξύ, συνεχιζόταν η εισβολή στην Πελοπόννησο των ρουμελιώτικων στρατευμάτων, που είχε σκοπό όχι μονάχα την εφήμερη εξουσία, μα την ολοσχερή καταστροφή και την εξόντωση των ισχυρών του Μοριά και είχε ως αποτελέσματα τόσο διαρπαγή και τόσο ακολασία, που τα θύματά τους ξαναθυμήθηκαν τις συφορές που είχαν υποστεί από την εισβολή των Τουρκαλβανών το 1770!

Η κυβέρνηση μοίραζε αφειδώς τα στρατιωτικά και τα δημόσια αξιώματα στα 1825, γιατί, όπως ομολόγησε ο υπουργός εσωτερικών, Ι. Κωλέττης, που ήταν ο πραγματικός πολιτικός νικητής του εμφύλιου πολέμου και όχι ο Μαυροκορδάτος ή/και οι Κουντουριώτηδες, δεν είχε λεφτά να δωροδοκήσει τους άτακτους καπεταναίους.

Ο Δ. Πλαπούτας, που είχε τοποθετηθεί, νωρίτερα, από τον Κουντουριώτη συναρχηγός του Λόντου στο στρατόπεδο των Πατρών, μεσολαβεί για ειρήνευση. Όταν ο Θ. Κολοκοτρώνης, οι Δεληγιανναίοι, οι Νοταράδες, οι Γεώργιος και Χρυσάνθος Σισίνης και ο Ρουμελιώτης στρατηγός Θεόδωρος Γρίβας, που 'χε ταχτεί μαζί τους, παραδίδονται, φυλακίζονται στην Ύδρα (6/2/1825). Το Μάη, όμως, του 1825 (17/5), αμνηστεύτηκαν οι Θ. Κολοκοτρώνης και Π. Μαυρομικάλης



Ιωάννης Κωλέττης, επικεφαλής Ρουμελιωτών λεπλάτση το Μοριά (1824- 1825)

και αμέσως διορίστηκαν (18/5) αρχηγοί της άμυνας του Νεόκαστρου.

Μέσα Μαΐου 1825, λοιπόν, όταν η κυβέρνηση αποφυλάκισε τον Θ. Κολοκοτρώνη, στο Ναύπλιο ο λαός όλος δέχτηκε το Γέρο του Μωριά με μεγάλη χαρά, τιμή και αγάπη και με «ζήτω» ατελείωτα. Ο Σπυρίδων Τρικούπης, μάλιστα, στη δοξολογία που έγινε στο ναό του Αγ. Νικολάου έβγαλε λόγο πατριωτικό.

Έτρεξαν τότε οι Πελοποννήσιοι «αντάρτες» να βοηθήσουν τον Παπαφλέσσα. Ωστόσο, δεν πρόλαβαν. Ο Παπαφλέσσας πέφτει ηρωικά στο Μανιάκι (20/5). «Ήταν αληθινά γενναίος άντρας. Αν είχε δέκα σαν αυτόν η Ελλάδα, στο Μωριά εγώ δεν θα πατούσα», ομολόγησε ο Ιμπραϊμ μετά το Μανιάκι για τον Παπαφλέσσα.

Ο Οδυσσεάς Ανδρούτσος πιάνεται από τους κυβερνητικούς τον Απρίλη και, με ανάμειξη του Μαυροκορδάτου και των περί αυτόν, δολοφονείται στην Ακρόπολη των Αθηνών (5/6/1825), όπου είχε φυλακιστεί.

Γράφει για τον Ανδρούτσο, μεταξύ άλλων, ο Γ. Βαλέτας: «Ο Οδυσσεάς ήταν το πιο μαχητικό, το πιο δυναμικό στοιχείο της Επανάστασης. Από τη στιγμή που άρχισε τον πολιτικό αγώνα και παρουσιάστηκε αδιάλλαχτος αντίπαλος και σπλιτευτής των εχθρών της Επανάστασης, το λαϊκό κίνημα ξετινάχτηκε παντοδύναμο για να βρη το ιδεολογικό περιεχόμενό του, την οργανωτική του μορφή και τη γνήσια λαϊκή εθνικοαπελευθερωτική του έκφραση. Ο ήρωας της Γραβιάς είχε αποκτήσει Απεριόριστη δημοτικότητα, πλέχτριζε τις Αγωνιζόμενες μάζες, συγκέντρωνε γύρω του όλες τις γνήσιες

Επαναστατικές δυνάμεις. Ήταν ο μόνος αγωνιζόμενος στρατιωτικός που μέσα στην Επανάσταση διαμόρφωσε πολιτική συνείδηση κι έγινε ο κυριώτερος φορέας του λαϊκού δυναμισμού της. Στις επιστολές του προς τον Κοραή, τον Γκούρα, τον Υψηλάντη, τους Σπετσιώτες, τούς Γαλαξειδιώτες, και Ιδίως σ' εκείνη προς τον Λόντο ό Οδυσσεάς γίνεται ο γνησιώτερος απολογητής του λαϊκού κινήματος, βάζει τις γραμμές του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα, δείχνει τις θέσεις και τα κεντρικά σημεία πάλης. Τα γραφτά του είν' ένα πολύτιμο κεφάλαιο για την πολιτική λαϊκή τοποθέτηση του Εικοσιένα».

Και λίγες ημέρες αργότερα (11/6), ο Ιμπραϊμ παίρνει την Τριπολιτσά.

Τα χρόνια των εμφυλίων πολέμων (1824 και 1825), ο Ρουμελιώτης αγωνιστής Μακρυγιάννης, όπως βλέπουμε στα «Απομνημονεύματά του», θα βρεθεί στο Μοριά, όχι για να συμμετάσχει στις συγκρούσεις, αλλά προσπαθώντας να πετύχει την επαναφορά της διασαλευμένης μα πολυπόθητης ενότητας, προκειμένου να έλθει, επιτέλους, η ελευθερία των σκλαβωμένων Ελλήνων χωρίς φατρίες και έριδες για τα πολιτικά. Δεν προσχωρεί στις φατρίες, αντιστέκεται στις δελεαστικές προτάσεις των Πελοποννησίων κοτζαμπάσπδων (Δεληγιαννηδες, Ζαΐμηδες, Λόντοι κ.α.) και στους καριέριστες πολιτικούς, ενώ, συγχρόνως, με την αντικειμενικότητα που τον διακρίνει, δε θέλει να φανεί αρεστός σε ντόπιους ή ξένους «παράγοντες» της Επανάστασης, μα θέλει να ψέξει όσα, ένθεν κακείθεν, βλάπτουν την πατρίδα του, ακόμα κι αν αυτά προέρχονται από κάποιους αγωνιστές των λαϊκών στρωμάτων!

Καταλήγοντας όσα αφορούν τους εμφυλίους πολέμους στα χρόνια του Αγώνα, οφείλουμε να ξαναδώσουμε το λόγο στο Θανάση Παπαρήγα, που επισημαίνει εύστοχα: «[...] Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των εμφυλίων πολέμων είναι το ότι παραμένουν πάντα αναμετρήσιμες μεταξύ των διαφόρων κυριάρχων ομάδων, δηλαδή των εμποροναυτικών των νησιών, της μισογαιοκτημονικής – διοικητικής αριστοκρατίας κυρίως της Πελοποννήσου και των διαφόρων στρωμάτων της πολεμικής αριστοκρατίας. Η αγροτιά σαν δύναμη που έχει μεγάλο αριθμητικό βάρος στις συνθήκες της εποχής φαίνεται να λείπει. Αυτό από μόνο του δημιουργεί, από τη μια, τη διαπίστωση ότι «η αγροτιά δεν μπόρεσε να δημιουργήσει δικό της κόμμα, έστω και αδύνατο, που να παλέψει για τις δικές της διεκδικήσεις» [...].»

Επιτέλους, Εθνοσυνέλευση, ξανά!

Προετοιμασίες για τη διοργάνωση εθνοσυνέλευσης, που είχαν ξεκινήσει το φθινόπωρο του 1825, δεν ευοδώθηκαν, ενώ αντίθετα οι αντίπαλες παρατάξεις ανασυγκροτούνταν, δημιουργώντας ξανά κλίμα έντασης. Τελικά, η 3η Εθνοσυνέλευση ξεκίνησε τις εργασίες της στις 6 Απριλίου 1826 στην Πιάδα, σύντομα, όμως, διακόπηκε εξαιτίας της εξόδου του Μεσολογγίου.

Πριν διακοπεί η εθνοσυνέλευση και όταν έφτασε το άγγελμα από το Μεσολόγγι, συστήνεται μια 13μελής «Επιτροπή της Συνελεύσεως», που θα διαχειριζόταν την εξωτερική πολιτική του αγώνα, δηλαδή έργο

της θα ήταν να διαπραγματευτεί με τον Άγγλο πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη, Στράτφορντ Κάννινγκ, συμβιβασμό με το Σουλτάνο, με τρόπο «επωφελή για το ελληνικό έθνος και ανταξίως των μεγάλων του θυσιών» και μετά από ικανοποίηση μιας σειράς όρων. Ο Στράτφορντ Κάννινγκ (Stratford Canning, 1786 – 1880) ήταν Βρετανός διπλωμάτης καριέρας, με θητεία στην Κωνσταντινούπολη σε καθοριστικούς καιρούς (1810 – '12, 1825 – '28 και 1841 – '58). Πάντως, την άνοιξη του 1826, λίγοι Ρουμελιώτες, Σαμιώτες και Μυκονιάτες πληρεξούσιοι, που έκλιναν προς το γαλλικό κόμμα, δεν υπογράψαν το ψήφισμα

για την Επιτροπή και το συμβιβασμό. Όταν έφτασε ξανά ο Στράτφορντ Κάννινγκ στην Τουρκία, αρχές του 1826, ως πρέσβης, η λεπτή αποστολή του, κατά τον Φίνλεϋ, ήταν να πείσει το Σουλτάνο να τερματίσει τον πόλεμο στην Ελλάδα και να αποτρέψει να ξεσπάσει πόλεμος ανάμεσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Ρωσία.

Ο Δ. Υψηλάντης, επειδή αντέδρασε έντονα και γραπτά, τιμωρήθηκε, αρχικά (Επίδαυρος – 15/4/1826), με ισόβιο αποκλεισμό από κάθε πολιτικό και στρατιωτικό αξίωμα. Δεν του είχε συγχωρηθεί ποτέ ότι, σε γράμμα του προς τον Γιάννη Γκούρα (3 Αυγούστου 1825) και σε

αναφορά του προς τα μέλη της προσωρινής 3ης Εθνοσυνέλευσης στην Επίδαυρο (12 Απρίλη 1826), μεμφτόταν όσους θέλανε ν' αποκτήσουν αξιώματα με το – παραμένοντες οι ίδιοι αδρανείς, αν και, εξαιτίας τους, έχει φτάσει σε τρισάθλιο σημείο η Ελλάδα – να παραδώσουν, ας όψεται η «Πράξη Υποτέλειας» του 1825, τον ελληνισμό στην «απόλυτο υπεράσπιση» από τους Άγγλους, που είναι, κατά το Δ. Υψηλάντη, μια χειρότερη σκλαβιά από την τουρκική!

Στο μεταξύ, λίγο μετά το θλιβερό νέο του Μεσολογγίου, η κυβέρνηση Κουντουριώτη – Μαυροκορδάτου αντικαταστάθηκε από «Δι-



οικτική Επιτροπή της Ελλάδος», υπό τον Ανδρέα Ζαΐμη, και οι Κουντουριώτες – Μαυροκορδάτος αποσύρονται, προσωρινά, από την πρώτη γραμμή της πολιτικής σκηνής.

Κατόπιν τούτων, το 1827 βρίσκει τους Έλληνες διχασμένους πάλι, αλλά όχι σε στρατιωτικούς – πολιτικούς. Τοπικές αντιθέσεις τώρα ήταν οι λόγοι. Δηλαδή οι Νησιώτες (Αγγλόφιλη παράταξη) με επικεφαλής τους Μαυροκορδάτο – Μιαούλη, οι Στερεοελλαδίτες (γαλλόφιλο κόμμα) με αρχηγό τον Ιωάννη Κωλέττη κι οι ρωσόφιλοι Πελοποννήσιοι με το Θ. Κολοκοτρώνη. Ενώ απειλήθηκε νέος εμφύλιος, όταν ο Κολοκοτρώνης κι οι δικοί του συγκαλούν συνέλευση στην Ερμιόνη, την ώρα που η κυβέρνηση συγκαλεί άλλη στην Αίγινα, όπου έχει μεταθέσει την έδρα της, την ύστατη στιγμή σώζει την κατάσταση η μεσολάβηση των Φιλελλήνων και κάτω από τέτοιο κλίμα, συνέρχεται, εν τέλει, η 3η Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα, τα τέλη Μαρτίου του '27. Πρόεδρος της ήταν ο Γ. Σισίνης και αποτελούνταν από 200 πληρεξούσιους.

Η «περιπετειώδης», όπως εξελίχθηκε, 3η Εθνοσυνέλευση ολοκληρώθηκε στις αρχές Μαΐου της ίδιας χρονιάς, λαμβάνοντας δύο

σημαντικές αποφάσεις. Η πρώτη αφορούσε την ψήφιση νέου συντάγματος (1/5/1827), που αυτή τη φορά δε χαρακτηριζόταν «προσωρινό». Με το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος», που ανεστάλη στις 18/1/1828, λίγο μετά τον ερχομό του Καποδίστρια, προσωρινώς και οριστικά στις 22 Γενάρη 1829, επανακαθορίζονταν οι όροι διαπραγμάτευσης με την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην κατεύθυνση της διεκδίκησης ανεξαρτησίας και όχι αυτονομίας. Επιπλέον, αποφασίστηκε η δημιουργία μονομελούς διοικητικού οργάνου που θα προΐστατο της εκτελεστικής εξουσίας. Θεσπίστηκε, λοιπόν, το αξίωμα του Κυβερνήτη (3/4/1827). Για τη θέση αυτή και με επτάχρονη θητεία επιλέχτηκε ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο οποίος τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς (1827) αποδέχτηκε την πρόταση της εθνοσυνέλευσης. Έως την έλευσή του και τη συγκρότηση της οριστικής κυβέρνησης, το έργο του Κυβερνήτη θα αναπλήρωνε τριμελής ειδική Αντικυβερνητική Επιτροπή, που εξελέγη, στις 12 Απρίλη 1827, για το σκοπό αυτό και την αποτελούσαν ο (Πελοποννήσιος) Γεώργιος Μαυρομυλάς, ο Ιωάννης Μακρής Μιλαίτης (από Ψαρά) και ο Γιαννούλης Νάκος (από Λιβαδειά). Η Τριανδρία αυτή,

όμως, δεν άφησε τίποτα αξιοσημείωτο ως έργο στη διάρκεια της θητείας της.

Το σκεπτικό που ώθησε στην επιλογή του Ι. Καποδίστρια παρατίθεται στον πρόλογο του σχετικού ψηφίσματος: «...Η Εθνική Συνέλευσις, θεωρεί ότι η υψηλή επιστήμη του κυβερνήτην την πολιτείαν και φέρειν προς ευδαιμονίαν τα έθνη, η εξωτερική και εσωτερική πολιτική, απαιτεί πολλήν πείραν και πολλά φώτα, τα οποία ο βάρβαρος Οθωμανός δεν επέτρεψε ποτέ εις τους Έλληνες. Θεωρεί ότι απαιτείται επικεφαλής της Ελληνικής Πολιτείας ο κατά πράξιν και θεωρίαν πολιτικός Έλληνας, διά να κυβερνήσει κατά τον σκοπόν της πολιτικής κοινωνίας...». Το γεγονός ότι ο Ι. Καποδίστριας εκλήθη να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας για περίοδο επτά ετών φανερώνει την ανάγκη να παραμείνει η εκτελεστική εξουσία ακλόνητη από εκλογικές αναμετρήσεις για σεβαστό χρονικό διάστημα. Η ίδια η εκλογή του Καποδίστρια ανάγκασε τους στρατιωτικούς και τους πολιτικούς να παραμερίσουν τις μεταξύ τους διαφορές, αναγνωρίζοντας πως ο Κυβερνήτης διέθετε το απαραίτητο κύρος και γνώσεις για τις περιστάσεις. Πάντως, δεν έλειψαν οι υποψίες ότι η επιλογή του Καποδίστρια σχετιζόταν με

βλέψεις των επαναστατών προς τη Ρωσία ή το ανάποδο ότι «δάκτυλος» του Τσάρου ώθησε προς αυτή τη λύση!

Η Εθνοσυνέλευση, πάντως, κατόπιν μεσολάβησης του Θ. Κολοκοτρώνη, περιόρισε και την ποινή αποκλεισμού του Δ. Υψηλάντη στον ένα χρόνο. Παράλληλα, του απέδωσε πάλι τα πολιτικά δικαιώματα, που 'χε στερηθεί, αποφάσισε τη διανομή εθνικών γαιών σ' όσους θα υπηρετούσαν υπό τη σημαία του έθνους, ακύρωσε και όσες πωλήσεις και παραχωρήσεις είχαν γίνει επί κυβερνήσεως Κουντουριώτη και Μαυροκορδάτου, και, τέλος, συγκρότησε εθνικό στόλο.

Στις 1 Μάη 1827, η 3η εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας εξέδωσε, σχετικά με την περιφερειακή διοίκηση, τη «Διάταξη περί Διοικήσεως της Ελληνικής Επικρατείας». Η επικράτεια, λοιπόν, διαιρείται σε «θέματα» (: κάτι σαν τους σύγχρονους μας νομούς), που ποροέκυψαν από συνενώσεις επαρχιών υπό τη διοίκηση ενός «Διοικητή», ενώ δεν προβλεπόταν άλλη περιφερειακή αρχή ανάμεσα στα «θέματα» και τη δημογεροντία, που, ας θυμηθούμε, είχε θεσπιστεί στην προηγούμενη εθνοσυνέλευση.

«Οι καλοί λογαριασμοί κάνουν τους καλούς φίλους»

Ανεμομαζώματα, ανεμοσκορπίσματα...

Ο πόλεμος για την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό δεν ήταν εύκολη υπόθεση και δεν επρόκειτο να κρατήσει λίγο χρόνο. Απαιτούσε, λοιπόν, η διεξαγωγή του αρκετά χρηματικά ποσά, για να καλυφθούν οι όποιες, μικρές ή μεγάλες, δαπάνες προέκυπταν.

Οι σημαντικότερες από αυτές τις δαπάνες αφορούσαν σε: (i) συντήρηση των στρατιωτών και ναυτών, που στελέχωναν το στρατό και το στόλο αντίστοιχα και δεν είχαν άλλους πόρους, (ii) συντήρηση των πολεμικών πλοίων και κατάλληλη προπαρασκευή των πυρπολικών και (iii) αγορά όπλων και λοιπών πολεμοφοδίων.

Τον πρώτο καιρό της Επανάστασης, οι οικονομικές ανάγκες αντιμετωπίστηκαν από την ενθουσιώδη αυτοπροσφορά των περισσοτέρων που συμμετείχαν στον Αγώνα, αλλά τα κατοπινά χρόνια οι επαναστατικές κυβερνήσεις ιδρύουν τοπικές εφορείες για να αντιμετωπίσουν τα σιτηρέσια και την προμήθεια εφοδίων.

Όπως διαβάζουμε στα «Απομνημονεύματα» του Ν. Σπυλιάνη, τον πρώτο καιρό του Αγώνα όλοι έσπευδαν να συνεισφέρουν για τα μαχόμενα στρατεύματα, γιατί το θεωρούσαν καθήκον τους. Ο καθένας πρόθυμα συνεισέφερε «διά το γένος» ό,τι μπορούσε.

Για την οικονομική διαχείριση σχεδιάστηκε δημοσιονομική λειτουργία (προϋπολογισμός, απολογισμός, έλεγχος) και μολονότι διορίζονται, σχετικά γρήγορα, αρμόδιοι υπουργοί

(πρώτος υπουργός οικονομίας, 15/1/1822 έως 27/3/1823, ο Κορίνθιος προύχοντας Πανούτσος Νοταράς), η διαχείριση δεν ήταν πάντα άψογη και επέσυρε πολλές επικρίσεις, οι οποίες απαντώνται στην αναφορά (Ναύπλιο, 11/4/1827) της επί των εθνικών λογαριασμών επιτροπής προς την 3η εθνοσυνέλευση και μαρτυρούν μέρος όσων έγιναν στην ελληνική οικονομία τα χρόνια του Αγώνα. Οι φόγοι της επιτροπής, στην οποία συμμετείχαν οι Κ. Πολυάδης, Κ. Τασσίικας, Μ. Κ. Πάγκαλος, Χριστόδουλος Οικονομίδης και Αθανάσιος Σκανδαλίδης, εστιάζονται στο ότι τα εθνικά κατάστιχα ήταν «νοθευμένα, και πλήρη από καταχρήσεις, πλαστοπαρτίδας, ελλείψεις, λάθη και ανωμαλίας». Βρέθηκαν παράνομες πωλήσεις Εθνικών κτημάτων και ανύπαρκτες για αυτά πληρωμές, ενώ δεν είναι, μεταξύ άλλων, καταχωρισμένες οι δολοπλησίες διαφόρων υπουργείων και οι τυχόν πολεμικές λείες. Στις διάφορες περιόδους του Αγώνα, τα κρατικά έξοδα, σύμφωνα με την επιτροπή, έφτασαν συνολικά τα 70.116.787,36 γρόσια (Α' περίοδος: 2.138.824 γρόσια, Β': 14.993.069,11 και Γ': 53.044.894, 25 γρόσια), όπως επισημαίνει ο Παπαρρηγόπουλος.

Ας θυμηθούμε, όμως, και ότι την αποπομπή του Νοέμβρη του 1823 του υπουργού Οικονομίας, Χ. Πετρούκα. Οφειλόταν στο ότι ο υπουργός έκανε το αλάτι μονοπώλιο και η τιμή του ακρίβυνε. Επειδή δεν προχώρησε σε αυτό το μέτρο κατόπιν ψήφισης σχετικού

νόμου, το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό τον απέπεμψαν από υπουργό.

Ο Νίκος Μπελογιάννης, ηρωική φυσιογνωμία της ελληνικής Αριστεράς, είχε γράψει τη μελέτη «Το ξένο κεφάλαιο στην Ελλάδα». Εκεί, μεταξύ άλλων, σημειώνει: «Μόλις άρχισε η επανάσταση του '21 αρχίζουν και οι ξένοι κεφαλαιούχοι τη δράση τους σε βάρος ενός λαού που 'χυσε ποτάμι το αίμα για τη λευτεριά. Είναι αλήθεια ότι μέσα στις συνθήκες που πάλευαν οι Έλληνες ένα εξωτερικό δάνειο με καλούς όρους θα βοηθούσε σημαντικά, θα δυνάμωνε και θα 'δινε φτερά στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Οι ξένοι όμως τραπεζίτες, με συνεργούς τους ντόπιους κοτζαμπάσπδες, τους Φαναριώτες και τους πάμπλουτους караβοκραιούς, κατάφεραν να ωφελήσουν μονάχα τον μπεζαχτά τους και τους ξένους τυχοδιώκτες απ' τα δύο δάνεια της επανάστασης».

Τα κυριότερα κρατικά έσοδα, κατά τη διάρκεια του πολυετούς Αγώνα (1821 – 1829), εφόσον είχαν δαπανηθεί τα χρήματα της «Φιλικής Εταιρείας» από νωρίς, ήταν: (1) ο άμεσος φόρος της δεκάτης, δηλ. 10% από τα παραγόμενα προϊόντα σε είδος, όσο μειώνεται η παραγωγικότητα, κατά τον πόλεμο, λιγοστεύει κι η απόδοση του φόρου, (2) πολεμικά λάφυρα και λεία πολέμου: ελάχιστες φορές η κεντρική εξουσία καρπώνεται από μια λαφυραγωγία ή ένα πλιάτσικο σε χερσαίες μάχες, ενώ στις θαλασσομαχίες η λεία των ναυτών είναι μικρότερη, (3) η τουρ-

κική περιουσία (ιδιωτών & Σουλτανική) και κυρίως η ακίνητη – οι «εθνικές γαίες», τα «εθνικά κτήματα» (Τα «εθνικά κτήματα», όπως ονομάζονται από 6/5/1822, με διακήρυξη του υπουργού εσωτερικών, τα σε ελεύθερη ελληνική γη τούρκικα κτήματα, αφού έκτοτε ανήκουν στο επαναστατημένο έθνος, ήταν κάτι παραπάνω από τη μισή καλλιεργήσιμη έκταση σε Πελοπόννησο και Στερεά Ελλάδα κι όσο τα καλλιεργούσαν θάπρεπε να πληρώνουν νοίκι περί το 20% από το ακαθάριστο εισόδημα σε είδος. Ενώ οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις, διαρκούντος του πολέμου, μειώνονται, η «εθνική γη» που μπορούσε να εκπονηθεί έγινε πέτρα σκανδάλων, καθώς πολλοί εποφθαλμιούσαν να την αρπάξουν), (4) τα (εσωτερικά, που αποδίδουν μικρά οφέλη, και τα με βαρείς όρους αλλά μ' ένα μέρος τους να διατίθεται για παραγγελία πλοίων εξωτερικά – συνήθως αγγλικά) δάνεια, (5) φιλελληνικές ενισχύσεις σε χρήματα & εφόδια και (6) έκτακτες εισφορές κι έρανοι στα δύσκολα και καθοριστικά χρόνια του Αγώνα (1824 – '27).

Να σημειώσουμε και ότι στις 01 Φεβρουαρίου 1822, το Βουλευτικό, με το προβούλευμα 18/1822, να ζητήσει η Γερουσία απ' όλες τις επαρχίες, από πολίτες και στρατιώτες, τα όπλα που τους περισσεύουν, μπαρούτι, μολύβι και σκηνές, γιατί τα χρειάζεται η Πατρίδα, και να τους δοθούν αποδεικτικά για να πληρωθούν αργότερα.

Ξεζουμίζοντας το λαό, ξεζουμισμένοι από... τοκογλύφους

Τα, εσωτερικά και εξωτερικά, δάνεια είναι ένα σημαντικό κεφάλαιο στη νεοελληνική ιστορία. Τα εσωτερικά δάνεια, στη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, πήραν τη μορφή αναγκαστικής φορο-

λογίας. Και χαρακτηριστικά, αναφέρονται οι ακόλουθες περιπτώσεις: Ομολογιακό δάνειο 5 εκατομμυρίων γροσιών με τόκο 8% και εξόφληση σε 3 χρόνια, για το οποίο το Βουλευτικό ψήφισε 2 νόμους (18/1 και

20/1/1822) – Εκποίηση μοναστηριακών και εκκλησιαστικών ιερών σκευών (νόμος της 8/4/1822) – Δάνειο, που φαίνεται πως δεν απέδωσε, μέχρι 100.000 τάλιρα (νόμος ΝΑ/24 – 12 – 1825), με τόκο 8%. Στις

19.01.1822 είχε επίσης εγκριθεί ομόφωνα από το Βουλευτικό το προβούλευμα νο 7/1822 σύμφωνα με το οποίο θα γινόταν «παρά του έθνους γενική συνεισφορά».

Από το 1824 και μετά, η σημαντικότερη



εξέλιξη για τα οικονομικά θέματα υπήρξε η σύναψη δύο εξωτερικών δανείων από χρηματοπιστωτικούς κύκλους της Αγγλίας. Οι όροι της αποπληρωμής τους ήταν εξαιρετικά αρνητικοί, ενώ παράλληλα υποθηκεύτηκαν τα «Εθνικά Κτήματα», περιορίζοντας έτσι τη δυνατότητα να αποκατασταθούν οι αγωνιστές και γενικότερα οι αγρότες. Το σημαντικότερο, όμως, σημείο αναφορικά με τα εξωτερικά δάνεια δεν συνδέεται τόσο με τα οικονομικά θέματα αλλά με την εξωτερική πολιτική. Η ανεπίσημη συγκατάβαση της αγγλικής κυβέρνησης στη χορήγηση των δανείων σήμαινε την εκ των πραγμάτων αναγνώριση της πολιτικής ύπαρξης των Ελλήνων και της δυνατότητάς τους να συγκροτήσουν μελλοντικά κράτος, το οποίο θα μπορούσε να αποπληρώσει τα δάνεια αυτά.

Πριν προχωρήσουμε, να αναφερθεί ότι βάσει του συντάγματος της Επιδαύρου, το Εκτελεστικό έχει το δικαίωμα να συνάπτει εσωτερικά ή εξωτερικά δάνεια με υποθήκες τα «Εθνικά Κτήματα» και να τα εξοφλεί εκποιώντας τις «Εθνικές γαίες». Και στην περίπτωση της σύναψης, αλλά και στον τρόπο εξόφλησης πρέπει να έχει τη συγκατάθεση του Βουλευτικού. Στο Σύνταγμα, όμως, του Άστρους, το Βουλευτικό αναλαμβάνει μόνο του την ευθύνη σύναψης δανείων και τονίζεται ότι εάν παρίσταται ανάγκη εκποίησης «εθνικών γαιών» για την εξόφληση των χρεών, οφείλει να το γνωστοποιήσει σ' όλη την ελληνική επικράτεια και να έχουν το προβάδισμα στην αγορά οι Έλληνες. Τα επόμενα χρόνια, ψηφίστηκαν ειδικοί νόμοι (ΛΒ/16 – 6 – 1824 και ΝΓ/ 6 – 2 – 1826) περί της εκποίησης των «Εθνικών κτημάτων», αλλά οι καιροί ήταν δύσκολοι για την Επανάσταση και δεν επέτρεψαν την εφαρμογή τους υπέρ των ακτημόνων!

Ας σημειώσουμε, όμως, ορισμένα πράγματα για το διεθνές οικονομικό κλίμα την εποχή αυτή, κατά την οποία, μετά τους Ναπολεόντειους Πολέμους, η Ευρώπη, με την «Ιερά Συμμαχία», ετοιμάζεται να χαράξει, πολιτικά, έναν πιο αντιδραστικό «δρόμο». Και τούτο, γιατί, όπως σε κάθε χρονική περίοδο της Ιστορίας, οι πολιτικές εξελίξεις είναι στενά συνυφασμένες με τις οικονομικές.

Έτσι, γύρω στα μέσα της δεκαετίας του 1820, η αγγλική οικονομία βρισκόταν σε ύφεση και οι χρηματιστηριακοί κύκλοι του Λονδίνου (το περίφημο City), επιδιώκοντας υψηλότερα κέρδη, αναζητούσαν νέες αγορές χρήματος, έστω και λιγότερο ασφαλείς.

Η κερδοσκοπική, λοιπόν, περίοδος, που άρχισε να εκδηλώνεται στα μέσα του 1823, είχε ως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό την ακράτητη ροπή σε δάνεια ξένων κρατών και ειδικά κρατών μη αναγνωρισμένων, όπως ήταν τότε η Βραζιλία, η Χιλή, η Κολομβία κ.α. Μέσα σ' αυτό το κλίμα, το «άνοιγμα» της αγγλικής εξωτερικής πολιτικής και σε συνδυασμό με τις στρατιωτικές επιτυχίες της Επανάστασης, μεγάλωσε την προσδοκία των Άγγλων επενδυτών για σίγουρη κερδοφορία των κεφαλαίων τους, με αποτέλεσμα τα ελληνικά δάνεια να εμφανίζονται ως σίγουρη και κερδοφόρα επένδυση.

Και έτσι, εκείνα τα χρόνια δεν είναι λίγοι όσοι Άγγλοι οικονομικοί παράγοντες έσπευδαν να συμφωνούν για δάνεια με πρόκριτους από διάφορες επαρχίες της Οθωμανικής αυτοκρατορίας που είχαν εξεγερθεί κατά του Σουλτάνου, όπως η Κύπρος, η Ήπειρος κ.α., περιοχές, όμως, οι οποίες αποτινάξαν τον τουρκικό ζυγό πολλά χρόνια αργότερα. Και ο μόνος όρος που έβαζαν στους δανειζόμενους οι δανειστές ήταν να τα εξοφλούσαν με την απελευθέρωσή τους.

Ας δούμε τα μέλη της τριμελούς επιτροπής την οποία η Εθνοσυνέλευση του Άστρους (1823), όταν αποφάσισε, για πρώτη φορά, τη σύναψη εξωτερικού δανεισμού με ευρωπαϊκούς κύκλους, είχε ορίσει να διεξάγει τις διαπραγματεύσεις με Άγγλους δανειοδότες για πιθανό δάνειο. Ο Ιωάννης Ορλάνδος (1770 – 1852) εκπροσωπούσε τους Υδραίους караβοκύρηδες συγγενής των εξ αγχιστείας των Κουντουριώτηδων και πρώην πρόεδρος του Βουλευτικού, ο Ανδρέας Λουριώτης (1789 – 1854) ήταν στενός συνεργάτης του Μαυροκορδάτου και τους νσιώτες караβοκυραίους και για λογαριασμό των Πελοποννησίων προεστών αρχικά είχε επιλεγεί ο Ιωάννης Ζαΐμης από τη γνωστή Καλαβρυτινή οικογένεια των κοτζαμπάσπηδων Ζαΐμηδων (1797 – 1882, μετά το 1830 δήμαρχος Πατρέων και βουλευτής), ο οποίος, όμως, δεν συμμετείχε στη διαπραγματευτική ομάδα, παραιτήθηκε αργότερα και αντικαταστάθηκε το 1825 από τον Γεώργιο Σπανιολάκη (αργότερα, 1837 – 1839, διατελεί υπουργός οικονομικών επί βασιλείας Όθωνος).

Οι Έλληνες απεσταλμένοι Ορλάνδος και Λουριώτης, φτάνοντας, λοιπόν, στην αγγλική πρωτεύουσα, ήταν αυτοί και όχι ο Ιωάννης Ζαΐμης, οι οποίοι συνομολόγησαν με τον οίκο Λόφνουν στις 9/21 Φεβρουαρίου

1824, το πρώτο δάνειο ύψους 800.000 λιρών στερλινών, σε τιμή έκδοσης 59% και τόκο ετήσιο 5% επί της ονομαστικής αξίας. Για την απόσβεση του δανείου, καθοριζόταν διάστημα 36 ετών. Ως εγγύηση δε – παρακαταθήκη – για την αποπληρωμή του δανείου, είχε συμφωνηθεί να τελούν όλα τα «Εθνικά κτήματα», τα έσοδα των τελωνείων, των αλυκών και των ιχθυοτροφείων. Από το ονομαστικό κεφάλαιο που αποτελούσε το ποσό του δανείου (800.000 λίρες), μόνο οι 298.700 δόθηκαν στους Έλληνες. Το μεγαλύτερο μέρος του ποσού εξανεμίστηκε σε προμήθειες και... έξοδα από τους τραπεζίτες. Ωστόσο, ακόμη και το εναπομείναν από τη λεπλασία ποσό, καθυστέρησε αρκετά να φθάσει στην Ελλάδα.

Η συμφωνία για τη σύναψη του δεύτερου αγγλικού δανείου, τελικά, υπογράφηκε με τους αδελφούς Ρικάρντο, στις 7 Φεβρουαρίου 1825. Το ονομαστικό κεφάλαιο ανερχόταν στα 2.000.000 λίρες στερλίνες προς 55,5%, από το οποίο το ύψος του καθαρού ποσού που θα παρελάμβαναν τελικά οι Έλληνες κατήλθε στις 816.000 λίρες, ενώ η χρέωση λόγω του δανείου ίσχυε για ολόκληρο το ποσό (2.000.000 λίρες). Υποθήκη; Πάλι, τα «Εθνικά Κτήματα»! Όμως ούτε και οι 816.000 λίρες τέθηκαν ποτέ όλες στη διάθεση των Ελλήνων. Μάλιστα, αντί να σταλούν όπλα και χρήματα στην Ελλάδα, όπως είχε εκ των προτέρων συμφωνηθεί, το μεγαλύτερο μέρος τους κατασπαταλιέται ανώφελα, εφόσον παραγγέλλθηκαν πλοία στην Αγγλία, φρεγάτες στις ΗΠΑ, μισθώθηκαν ξένοι στρατιωτικοί, οι οποίοι ήλθαν στην Ελλάδα, όχι βέβαια για να συμβάλουν στη διεξαγωγή του Αγώνα, αλλά για να... θησαυρίσουν! Πόσο τελικά έφτασε στην Ελλάδα; 230.115 λίρες!

Όπως έχει γραφεί, εξάλλου, ένα εξωτερικό δάνειο σημαντικού χρηματικού ποσού με καλούς όρους, στα δύσκολα χρόνια της Επανάστασης, θα παρείχε σημαντική υλική και ηθική βοήθεια. Και τους επαναστάτες θα βοήθαγε να εξοπλιστούν σε μέσα και πολεμοφόδια για τη συνέχιση του Αγώνα και θα τους έδινε και θάρρος. Τελικά, το μόνο πραγματικά θετικό για όλους τους Έλληνες από την υπόθεση των ξενόφερτων δανείων ήταν ότι η ανεπίσημη συγκατάβαση της Αγγλίας στη χορήγηση των δανείων φάνερωσε και την έμμεση και εκ των πραγμάτων αναγνώριση της πολιτικής ύπαρξης των Ελλήνων και του ότι αυτοί, μόνοι τους ή με την υποστήριξη των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης, δύνανται να συγκροτήσουν, κά-

ποια στιγμή, κράτος, το οποίο θα μπορούσε να αποπληρώσει τα δάνεια αυτά.

Δεν ήταν, όμως, μονάχα αγγλικά χρήματα που έστω και λιγότερα από τα συμφωνηθέντα έφτασαν ως δάνεια στην Ελλάδα. Τον Νοέμβριο του 1821, με εντολή του Άρειου Πάγου, ο Θεοχάρης Κεφαλάς, ο επονομαζόμενος Βαρών Κεφαλάς ο Ολύμπιος, με τον Χ. Δροσινό στάλθηκαν στη Γερμανία, για να διαπραγματευθούν δάνειο 150.000 φλορινίων.

Ο Κεφαλάς συμφώνησε σε δάνειο 40.000 φλορινίων στη Ζυρίχη και άλλο, 62.000 φράγκων στη Μασσαλία και γύρισε στην Ελλάδα τα τέλη του 1822. Τα δύο δάνεια που εξασφάλισε ο Κεφαλάς, όμως, θα επικυρωθούν και θα αναγνωριστούν ως «εθνικά χρέη» με ψήφισμα του Βουλευτικού στις 15 Οκτωβρίου 1822.

Τα χρήματα των Γερμανών δανειστών αναλώθηκαν κυρίως σε προμήθειες πολεμικού υλικού για τους Έλληνες, για εφοδιασμό και επισιτισμό 120 Γερμανών φιλελλήνων που ήλθαν στην Επανάσταση με τον Κεφαλά το Δεκέμβριο του 1822 και έγιναν επίσημα δεκτοί με νόμο που ειδικά για αυτούς εξεδόθη αρχές του 1823. Στη συνέχεια, μάλλον, όμως, από κακοδιαχείριση και διασπάθιση των χρημάτων που προορίζονταν για τη μισθοδοσία των φιλελλήνων στρατιωτών, ο αντιπρόεδρος του εκτελεστικού συνέστησε στους Γερμανούς που ζητούσαν τους μισθούς που τους είχε υποσχεθεί ο Κεφαλάς, να προσπαθήσουν να εξοικονομηθούν εκ των ενόντων.

Ο Κεφαλάς, ο οποίος, σημειωτέον, είχε συμφωνήσει και με έναν Γάλλο έμπορο Δεϊφλερέ από τη Λυών για δυο κανόνια και ένα μουρτάρι τα οποία δεν είχαν έρθει, εξαιτίας πολιτικών αιτιών, στην Ύδρα ως τον Ιούνιο του 1823, για όσα έκανε (επιστράτευση φιλελλήνων, συμφωνία με φιλελληνικά σωματεία της Γερμανίας) και για τον πατριωτισμό του τιμήθηκε με τον προβιβασμό στο βαθμό της στρατηγίας στις 14 του Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς. Πέθανε λίγο πριν ή μετά την αλλαγή του χρόνου και, προς γενική έκπληξη, 5.000 φράγκα βρέθηκαν στα πουγγιά του.

Δυστυχώς, όμως, όσα χρήματα τελικά έφτασαν στους επαναστατημένους Έλληνες από τα εξωτερικά δάνεια του 1824 και του 1825, όταν ήλθε ο Καποδίστριας στην Ελλάδα (Γενάρης 1828), είχαν σπαταληθεί και το ταμείο της κεντρικής διοίκησης δεν μπορούσε να καλύψει ούτε τις απαραίτητες κρατικές δαπάνες.

Επανάσταση, Έλληνες και Ξένοι «Προστάτες»

«Ιερά Συμμαχία», ανίερος... Μέττερνιχ

Η οριστική ήττα του Ναπολέοντα (Βατερλό, 1815) έφερε σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές στον ευρωπαϊκό χάρτη. Οι Ευρωπαίοι μονάρχες, που ήταν αντίπαλοί του, κι όλες οι συντηρητικές δυνάμεις – ξαναδίνοντας το θρόνο σε όλους τους έκπτωτους βασιλείς «με την αρχή της νομιμότητας» – συντελούν να επιβληθούν παντού απολυταρχικά, συντηρητικά κι αντιδραστικά καθεστώτα, στα οποία

η παλιά φεουδαρχία και τα ανώτερα αστικά στρώματα, που είναι οι φορείς της εξουσίας πάλι πλέον, επιδίδονται στη δίωξη των φιλελεύθερων ιδεών.

Οι φιλελεύθερες ιδέες, ακόμη κι αν αποβλέπουν στην εθνική απελευθέρωση ή σε κοινωνική δικαιοσύνη, ήταν κοινωνική απειλή και καταδιώκονταν αμείλικτα από τις συντηρητικές κυβερνήσεις. Ο ιακωβινισμός (από τους Ιακωβίνους, την πιο αδιάλλακτη

παράταξη των Γάλλων επαναστατών, κατά το 1789 – 94) κι ο καρμποναρισμός (μουσική πολιτική εταιρεία στην Ιταλία του 19ου αιώνα, με σκοπό τη διάδοση των φιλελεύθερων ιδεών) ήταν κοινωνικοανατρεπτικές ιδέες και για να τις αντιμετωπίσουν οι Ευρωπαίοι μονάρχες, μόλις το 1815 στο συνέδριο της Βιέννης, συγκροτούν την «Ιερά Συμμαχία» («Ι.Σ.»). Η «Ι.Σ.», λοιπόν, που είχε «ψυχή» τον Αυστριακό μισέλληνα Καγκελά-

ριο, Klemens L. Wenrel – Metternich (πιο γνωστό ως Μέττερνιχ, υπουργός εξωτερικών της Αυστρίας από το 1809 έως το 1821 και Καγκελάριος από το 1821 έως το 1848), θα κατέπνιγε ένοπλα κάθε φιλελεύθερο κίνημα, όπου κι αν ξεσπούσε, ενώ στην αντιδραστική πολιτική που καθορίστηκε στη Βιέννη πρωτοστάτες – πλην της αυστριακής διπλωματίας – ήταν ο Γάλλος καιροσκόπος διπλωμάτης και υπουργός ,



Ταλλεϊράνδος κι ο Ρώσος Τσάρος Αλέξανδρος ο 1ος .

Ο Μέττερνιχ, κατά τον μετά το 1820 Γάλλο πρεσβευτή στη Ρωσία (και υπουργό Εξωτερικών της Γαλλίας την περίοδο από 4.1.1828 έως 24.2.1829) Pierre-Louis-Auguste Ferron, κόμης de La Ferronnays, είναι «[...] Επικίνδυνος εχθρός, βουτηγμένος στις μπχανογραφίες, αμείλικτος στη μνησικακία του, δοσμένος στα χίλια – δυο ελατήρια που τα κινεί με επιδεξιότητα».

Στο Karlsband θα συναντηθούν οι «εγκέφαλοι» της «Ι.Σ.» το 1819 για λόγους οργάνωσης και μεθοδολογίας της, ενώ την επόμενη χρονιά μαζεύτηκαν στο Τρορραυ της Σιλεσίας, θορυβημένοι από διάφορες εξεγέρσεις στην ιταλική και την βηρική χερσόνησο. Καθώς διαφωνούσαν, διακόπτονται τις εργασίες του Τρορραυ και τις ξαναρχίζουν το Γενάρη του 1821 στο Laybach (πρόκειται για τη σημερινή Λιουμπλιάνα της Σλοβενίας).

Εκεί τους βρήκε και μαζί τους και τον Ιωάννη Καποδίστρια, μέλος της τσαρικής διπλωματικής αποστολής, η είδηση της Ελληνικής Επανάστασης. Ο Τσάρος Αλέξανδρος αποκρύπτει το κίνημα του Αλέξανδρου Υψηλάντη και τον διαγράφει από τους ρωσικούς στρατιωτικούς καταλόγους. «Η ανθελληνική πολιτική του Τσάρου δεν ήταν ούτε συγκυριακή, ούτε ετεροκίνητη», γράφει ο Κ. Σιμόπουλος για τον Τσάρο, που «ευνοεί» μόνο όσα κινήματα κατά της Τουρκίας «εξυπηρετούν» τα ρωσικά συμφέροντα! Το οικτρό τέλος της Επανάστασης στις Παραδουνάβιες ηγεμονίες και οι Τουρκικές θηριωδίες ως αντίποινα απέδειξαν ενώπιον των Ευρωπαίων πώς εννοούσε ο Σουλτάνος να καταπνίξει την Επανάσταση. Έτσι, μολονότι ματοκύλισε αθώους και ενόχους, ένοπλους και άοπλους, σημαντική θεωρείται η προσφορά του, εκείνους τους πρώτους μήνες, στον Ελληνισμό. Και γιατί έκανε τους Έλληνες να συναισθανθούν ότι δεν υποφέρεται άλλο πια ο Τουρκικός ζυγός και πρέπει να ξεσηκωθούν και επειδή, κατ' αυτόν τον τρόπο, ρίχτηκαν τα πρώτα «σπέρματα» του «υγιούς» Φιλελληνισμού στην Ευρώπη. Γι' αυτό, και μολονότι ο Μέττερνιχ έμοιαζε να κερδίζει κι αυτή τη διπλωματική μάχη, το συνέδριο του Laybach – αν κι αποδοκίμασε την Ελληνική Επανάσταση, την οποία, καταρχήν, οι Ευρωπαίοι πίστεψαν ως παροδικό κάποιο γεγονός συνήθους ανταρσίας στο εσωτερικό μεγάλης χώρας! – δε συμφώνησε για επέμβαση και κατάπνιξή της.

Η Ρωσία με το Μεγάλο Πέτρο και την Αικατερίνη τη 2η – κατά το 18ο αιώνα – εκδήλωσε το ενδιαφέρον της να προεκταθεί προς το νότο και να εξασφαλίσει ελεύθερη ναυσιπλοΐα προς τη Μεσόγειο σε βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που ελέγχει την ανατολική Μεσόγειο και το μεγαλύτερο μέρος του Εύξεινου Πόντου.

Έτσι, εκδηλώνονται συχνά ρωσοτουρκικοί πόλεμοι και οι συνθήκες που υπογράφονται δεν ευνοούν πάντοτε το Σουλτάνο. Προς αυτήν την κατεύθυνση κλίνει κι η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774), αλλά η τελευταία ρωσοτουρκική συνθήκη του Βουκουρεστίου (28/5/1812, ενώ ο Ναπολεόντειος στρατός πλησίαζε τα ρωσικά σύνορα) άφηνε πολλά εκκρεμή ζητήματα κι έδινε διάφορες αφορμές για νέες προστριβές μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας.

Ο Τσάρος, πάντως, όταν το 1821 ξεσπά η Ελληνική Επανάσταση, βρισκόταν σε δίλημμα, καθώς από τη μια τον έδενε η «Ι.Σ.» και το συνέδριο του Laybach κι από την άλλη δεν μπορούσε να μην ακολουθήσει την πάγια αντιτουρκική πολιτική της χώρας του.

Οι οικονομικές δραστηριότητες των Ελλήνων εμπόρων και ναυτικών στη Ρωσία, η εκεί ίδρυση της «Φιλικής Εταιρείας», η πετυχημένη σταδιοδρομία Ελλήνων στην Τσαρική Αυλή (Ο μεν Καποδίστριας ήταν υψηλόβαθμο στέλεχος του υπουργείου Εξωτερικών, ο δε Υψηλάντης ήταν στρατιωτικός καριέρας, υπασπιστής του ίδιου του Αλέξανδρου) συντέλεσαν να ισχυροποιηθούν οι ελληνορωσικοί δεσμοί και να πιστέψουν οι Έλληνες πως η ομόδοξη χώρα θα τους βοηθούσε. Μ' αυτό το συλλογισμό, ίσως, εξηγείται κι η ελπίδα του Αλέξανδρου Υψηλάντη πως στον εθνικοαπελευθερωτικό τους Αγώνα θα έχουν «...μια κραταιά δύναμη να υπερασπισθή τα δικά μας...» (από την προκήρυξη της 24/2/1821), δηλαδή τη Ρωσία.

Οι τουρκικές φρικαλεότητες εις βάρος των Ελλήνων, με αποκορύφωμα τον απαγχονισμό του Πατριάρχη το Πάσχα του 1821, η παραμονή των τουρκικών στρατευμάτων στη Μολδοβλαχία μετά την αποτυχία του Αλ. Υψηλάντη θα προβληματίσουν περισσότερο τον Τσάρο, που αμφιταλαντεύεται μεταξύ των φιλειρηνικών και συμφώνων με το πνεύμα της «Ι.Σ.» προτάσεων από στενούς του συμβούλους (Nesselrod Κάρολος Βασιλιέβιτς, Ρώσος υπουργός εξωτερικών από το 1816 έως το 1856 και πρωθυπουργός του Τσάρου) και των προτεινομένων εμπόλεμη επίλυση των διαφορών με το Σουλτάνο εισηγήσεων, που δεχόταν από τον Ι. Καποδίστρια κ.α..

Με δύο εγκυκλίους του, ο Ρώσος πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη, Γρηγόριος Στρογγάνοφ (Grigori Alexandrovitch Stroganov, 1770 – 1826), ξεφανερώνει, στους πρώτους μήνες του 1821, την επίσημη ρωσική πολιτική. Συγκεκριμένα, έδωσε, με τη μεν πρώτη (9/21 Μάρτη 1821), εντολές στα ρωσικά προξενία στην Ανατολή να τονίζουν ότι η Ρωσία είναι παντελώς αμέτοχη όσων έχουν γίνει στη Μολδοβλαχία από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και τους συνεργάτες του, και, με τη δεύτερη (4/16 Απρίλη 1821), ανακοίνωνε πως ο Τσάρος καταδίκασε τον Υψηλάντη. Η Τσαρική αυτή στάση φως φανερό είναι ότι απογοήτευσε τους σκλαβωμένους Έλληνες και προβληματίσε τον ελληνισμό της διασποράς.

Τον Ιούλη, πάντως, του ίδιου χρόνου (6/7/1821), οι Ρώσοι δείχνουν να το ξανασκέφτονται, αφού βλέπουμε ότι ο Στρογγάνοφ διατάσσεται να επιδώσει στην Υψηλή Πύλη (: Σουλτανική κυβέρνηση) ένα αυστηρό τελεσίγραφο, με το οποίο απαιτούσε ως ελάχιστη ικανοποίηση – μεταξύ άλλων – και τα εξής: η Ρωσία έχει το δικαίωμα να προστατεύει τους χριστιανούς των τουρκοκρατούμενων εδαφών – αποχώρηση του τουρκικού στρατού από τη Μολδοβλαχία – ανοικοδόμηση των καταστραμμένων χριστιανικών ναών και εξασφάλιση προστασίας των ορθοδόξων χριστιανών – διάκριση ενόχων & αθώων από τους Τούρκους κατά την αντιμετώπιση της Επανάστασης.

Ο Σουλτάνος αρνήθηκε και οι ρωσο-

τουρκικές διπλωματικές σχέσεις διεκόπησαν με την ανάκληση της υπό τον Στρογγάνοφ ρωσικής διπλωματικής αντιπροσωπείας από την Πόλη. Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος ήταν προ των πυλών, αλλά ο Αλέξανδρος, επηρεασμένος πάντα από το Μέττερνιχ, δεν προχώρησε.

Η θαλασσοκράτειρα Αγγλία ήθελε να προωθήσει τα οικονομικά συμφέροντά της στην ανατολική Μεσόγειο και να ελέγχει αυτή τους εμπορικούς δρόμους προς την Ινδία. Φυσικό, λοιπόν, ήταν να μην επιθυμεί τις επεκτατικές προς τα νότια βλέψεις της Ρωσίας και να τις εμποδίζει. Η ασθενής οθωμανική αυτοκρατορία την εξυπηρετούσε στα σχέδιά της και γι' αυτό ακολουθούσε ανεπιφύλακτα το αξίωμα της «ακεραιότητας της αυτοκρατορίας του Σουλτάνου» ως αντίβαρο και τροχοπέδη σε πιθανά ρωσικά σχέδια εξόδου προς το Αιγαίο και τη Μεσόγειο.

Διαφώνησε τόσο στο Τρορραυ, όσο και στο Laybach με τις αρχές της «Ι.Σ.» για στρατιωτικές επεμβάσεις, αφού προτιμούσε τη μέθοδο της οικονομικής διείσδυσης. Με οικονομικές συμβάσεις και με δάνεια υπό επωφελείς για τον δανειστή όρους η αγγλική οικονομική διείσδυση ήταν πιο κερδοφόρα κι οδηγούσε σε διαρκέστερη εξάρτηση του δανειζόμενου από το δανειστή.

Σχετικά με την Ελληνική Επανάσταση, οι Έλληνες του Λονδίνου διάβασαν στους «Times» της 11ης Απριλίου 1821 την εξής είδηση που τους έκανε να ριγήσουν από συγκίνηση και ενθουσιασμό: «Ο Πρίγκιψ Υψηλάντης έχει ένα έντιμο και διακεκριμένο όνομα μεταξύ των συμπατριωτών του. Ο πατήρ του είχε εξορισθεί υπό του Τούρκου κυβερνήτου και ο πάππος του είχαν θανατωθεί σκληρώς υπ' αυτών. Κατά συνέπειαν ωθείτο εις την εχθρότητά του κατά της Πύλης υπό διπλού κινήτρου. Της εκδικήσεως και της φιλοπατρίας. Οι Τούρκοι σφαγιάζονται παντού και εις τον Μωρέαν και εις την Ήπειρον. Ο Αλή πασάς και ο Υψηλάντης είναι έτοιμοι να υποστηρίξουν ο ένας τον άλλον. Χθες έφθασαν ενταύθα (Τεργέστη) πληροφορίες περί επαναστάσεως εις την Κωνσταντινούπολην, εν συνεχεία επαναστάσεως εις την Βλαχίαν. Λέγεται ότι ο Έλληνας Πατριάρχης εσφαγιάσθη».

Την ίδια στιγμή, όμως, η αγγλική κυβέρνηση κρατά ουδέτερη στάση, σαφέστατα μεροληπτική εις βάρος των Ελλήνων αρχικά, αφού κατείχε από το 1814 τα Εφτάνησα. Μάλιστα, τον πρώτο καιρό της Επανάστασης, περίμενε και ανάλογα με τις εξελίξεις θα προσάρμοζε και τη δική της πολιτική και ο Άγγλος πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη, Στράγκφορντ (Percy Clinton Sydney Smythe, κόμης Strangford 1780 – 1855), έδειχνε σαφέστατα φιλοτουρκική στάση και έκανε ό,τι του περνούσε από το χέρι, για να εμποδίσει τη ρωσική πολιτική, ενώ, την ίδια εποχή, δέχτηκε και πρόταση από το σουλτάνο, όπως γράφει ο Γ. Κορδάτος, «να μετακληθούν από τη Μάλτα μερικά αγγλικά πολεμικά πλοία για να καθαρίσουν το Αιγαίο από τον επαναστατικό ελληνικό στόλο». Ο Άγγλος διπλωμάτης έπαιρνε οδηγίες από το μισέλληνα υπουργό του των εξωτερικών κατά την περίοδο 1821 – 1822, Castlereagh (Κάσλεριγ, Robert Stewart, 1769 – 1822), ο οποίος «έβριζε και κλεύαζε τον ελληνικό

αγώνα και αποκαλούσε τους Έλληνες ανθρωπάκια ανάξια να ξεσκαλωθούν».

Οι διομολογήσεις, που περιελάμβαναν ευνοϊκές ρυθμίσεις για τα γαλλικά συμφέροντα, είχαν υπογραφεί μεταξύ Γαλλίας και Τουρκίας από το 1535 επί Σουλτάνου Σουλεϊμάν του 1ου του Μεγαλοπρεπούς. Η Γαλλία δεν ήθελε ούτε τη Ρωσία, ούτε την Αγγλία να προωθηθούν εις βάρος της στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και μάλιστα στην ανατολική Μεσόγειο. Έτσι, ακολουθώντας την «Ι.Σ.», προωθούσε και τα δικά της συμφέροντα στην περιοχή.

Η Αυστρία, με καγκελάριο και υπουργό επί των εξωτερικών τον Κλάους Μέττερνιχ, συνδέοταν με τη γειτονική της Οθωμανική Αυτοκρατορία με οικονομικούς δεσμούς, με καθεστωτική συγγένεια (απόλυτη μοναρχία ήταν το πολίτευμα κάθε χώρας), ήταν κι οι δυο κράτη πολυεθνικά (η Ουγγαρία, ιταλικά και σλαβικά εδάφη ήταν επαρχίες της Αυστρίας) με κάθε είδους κινήματα (εθνικά – κοινωνικά, καρμποναρικά – γιακωβινικά) και τα κατέπνιγαν, συνεργάζονταν με αγαστή σύμμοια προς αυτήν την κατεύθυνση, δηλαδή την αστυνόμευση και τη βίαιη καταστολή των φιλελευθέρων ιδεών και κινήματων. Έτσι, στα τέλη του 18ου αι., η Αυστριακή κυβέρνηση παραδίδει το Ρήγα Φεραίο στις τουρκικές αρχές, ενώ, στα 1821, φυλακίζει τον Αλέξανδρο Υψηλάντη!

Αν και αρχικά είχε ανάμεσα στον ελληνισμό επικρατήσει η σκέψη πως – λόγω του ευρωπαϊκού θαυμασμού για την ελληνική κλασική παιδεία – η χριστιανική Δύση θα βοηθούσε για την απελευθέρωση της ελληνοχριστιανικής Ανατολής, στο ξεκίνημα του 19ου αιώνα οι Έλληνες, βλέποντας και καταλαβαίνοντας τις ιδιοτελείς βλέψεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων όπως περιγράφτηκαν παραπάνω και για μην καταδικαστεί η κίνησή τους από τα ευρωπαϊκά «σαλόνια» ως κοινωνικοανατρεπτική επηρεασμένη από Ιακωβίνους ή καρμποναρούς ενώ ήταν μόνο εθνικοαπελευθερωτική κατά πολυαίωνου δυνάστη, πιστεύουν πως μπορούσαν κι όφειλαν μονάχοι τους να διεκδικήσουν την ελευθερία τους.

Για να αντικρούσουν πιθανές επικρίσεις από τα «σαλόνια της Ι.Σ.» και σαφείς δηλώσεις των Ελλήνων για την εθνική κι όχι κοινωνική ιδεολογία της Επανάστασης συναντούμε από τους πρώτους μήνες του 1821 σ' όλα τα κείμενα των πρώτων διακηρύξεων (Αλ. Υψηλάντης, «Μεσσηνιακή Γερουσία», «Αχαϊκό Διευθυντήριο», 1η Εθνοσυνέλευση), αλλά και στο λόγο του Θ. Κολοκοτρώνη στα Τρίκορφα για ν' αποτρέψει αδελφοκτόνο σύγκρουση στρατού – προκρίτων, καθώς επίσης και στην αλληλογραφία του Αλ. Μαυροκορδάτου.

Στο Laybach, οι Δυνάμεις αποδοκίμασαν την Ελληνική Επανάσταση και τάχτηκαν αλληλέγγυες με τη «νόμιμη» εξουσία του Σουλτάνου. Τα αμέσως επόμενα χρόνια, όμως, ο Μέττερνιχ, έχοντας ως «δεξί του χέρι» τον επίσης ανθέλληνα και θιασώτη της απολυταρχίας Φρειδερίκο Φον Γκεντζ (Friedrich von Gentz, 1764 – 1832), θα έμενε μόνος πιστός στις απολυταρχικές κι αντιδραστικές αρχές της «Ι.Σ.», καθώς οι άλλες Δυνάμεις (Αγγλία, Ρωσία, Γαλλία, με τη σειρά που αναφέρθηκαν) αναθεώρησαν τη στάση τους προς την Επανάσταση και τους Έλληνες. Εξαιτίας του διογκούμενου – λόγω των τουρκικών βιαιοτήτων – φι-



λελληνικού ρεύματος, των πολεμικών επιτυχιών των Ελλήνων κατά των Τούρκων τα δυο πρώτα χρόνια του Αγώνα ή μήπως επανεκτίμησαν τα συμφέροντά τους στη νοτιοανατολική Μεσόγειο;

Στις 30 Απρίλη του 1821, κυκλοφόρησε η περίφημη «Διακήρυξη της Ι.Σ.» μετά το Συνέδριο του Laybach, στο οποίο συμμετείχαν από το Γενάρη του ίδιου έτους ο Ρώσος Τσάρος, ο βασιλιάς της Πρωσίας και ο Αυστριακός αυτοκράτορας, με τους υπουργούς τους και τους υψηλά ιστάμενους διπλωματικούς συνεργάτες τους, αλλά και Γάλλοι και Άγγλοι εκπρόσωποι. Είχαν μαζευτεί για να αποφασίσουν τη βίαιη καταστολή των απελευθερωτικών κινήματων του Πεδεμοντίου και της Νεάπολης της ιταλικής χερσονήσου.

Με τη διακήρυξη καταδικαζόταν ως εγκληματική κάθε φιλελεύθερη κίνηση των λαών για εθνική απελευθέρωση ή κοινωνική δικαιοσύνη. Η «Ι.Σ.» είχε παντού, στην Ευρώπη, το «λύειν και το δεσμεύν».

Κι αφού μεσολάβησε στις 6/7/1821 το ρωσικό τελεσίγραφο, με το οποίο παρουσιάζεται η Ελληνική Επανάσταση ως ξεσικωμός καταδυναστευομένου από βάρβαρο δυνάστη έθνους κι όχι ως στασιαστική εξέγερση υποκινούμενη από «διεθνείς ανατροπείς», το 1822 εισέρχεται με ένα καλό νέο για τους Έλληνες: Το πρώτο κράτος που αναγνώρισε την Ελληνική Επανάσταση του 1821 επίσημα ήταν η Αϊτή, η μικρή δημοκρατία της Καραϊβικής.

Ο πρόεδρός της, Ιωάννης – Πέτρος Μπόγιερ (Jean – Pierre Boyer, 1776 – 1850) έστειλε στις 15 Γενάρη του 1822 έγγραφο στην ελληνική επιτροπή των Παρισίων. «Με μεγάλο ενθουσιασμό μάθαμε ότι η Ελλάδα αναγκάστηκε τελικά να αρπάξει τα όπλα, για να αποκτήσει την ελευθερία της και της θέση που της ανήκει ανάμεσα στα κράτη. Πολίτες, μεταφέρετε στους συμπατριώτες σας τις θερμότερες ευχές για απελευθέρωση, που σας στέλνει ο λαός της Αϊτής», έγραφε, μεταξύ άλλων, απαντώντας στην έκκληση των Κοραή, Πίκκολου, Βογορίδη, ο πρόεδρος Μπόγιερ και ταυτόχρονα ανάγγειλε την αναγνώριση της ελληνικής Προσωρινής Διοίκησης και ευχήθηκε τη νίκη της Επανάστασης.

Τότε ήταν που θέλησε η Αϊτή να στείλει στους Έλληνες 45 τόνους καφέ προς πώληση, για να αγοραστούν όπλα και άλλα πολεμοφόδια, αλλά και 100 Αιτινούς εθελοντές, που κατά τη διάρκεια του ταξιδιού προς την Ελλάδα βρήκαν όλοι τους το θάνατο.

Την άνοιξη του 1822, όμως, ο Τσάρος της Ρωσίας, Αλέξανδρος, εμφανίζεται απρόθυμος να πολεμήσει εναντίον του Σουλτάνου. Εγένετο, μάλιστα, όπως γράφει ο Π. Καρολίδης, «ειρηνικός, συντελεσάντων εις τούτο των αγγελθέντων υπό του αδελφού αυτού αντιβασιλέως της Πολωνίας μεγάλου δουκός Κωνσταντίνου (του πρότερον υποψηφίου Έλληνας αυτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως) περί επικείμενης επαναστάσεως των Πολωνών εν περιπτώσει πολέμου και της εκραγείσης επαναστάσεως εν Ισπανία». Στις εαρινές συζητήσεις Ρωσίας και Αυστρίας, απεσταλμένος του Τσάρου ήταν ο διπλωμάτης καριέρας Δημήτριος Τάτισσεφ (Dmitry Pavlovich Tatischev, 1767 — 1845), στον οποίο ο Μέττερνιχ είπε ότι η Αυστρία θα εγκατέλειπε τους Ρώσους εάν κήρυτταν



Γελοιογραφία από το συνέδριο της Βερόνας (1822), η «Ιερά Συμμαχία» λύνει και δένει παντού...

τον πόλεμο κατά του Σουλτάνου και ότι μόνο για βελτίωση της τουρκικής διοίκησης μπορούσαν να γίνουν διαπραγματεύσεις και όχι για τη δημιουργία ημιανεξαρτήτου Ελλάδας, όπως είχε προτείνει ο Αλέξανδρος. Και ενώ αποφασίστηκε να γίνει μια νέα Σύνοδος των ηγεμόνων της Ευρώπης, ο Τσάρος, για να έχει τη σύμπραξη των συμμάχων του, θα έπρεπε, κατά το Μέττερνιχ, να «θυσιάσει» τον Ι. Καποδίστρια. Πράγματι, η τσαρική αυτή πολιτική επέφερε και την απομάκρυνση του Επτανήσιου διπλωμάτη από τη ρωσική Αυλή προς τα τέλη του θέρους του 1822, ενώ, όπως σημειώνει ο π. Γ. Μεταλληνός, «Ο Καποδίστριας εγνώριζε και τις αρρώστιες της Ευρώπης, κάτι που θα το εκφράσει σαφέστερα και συχνότερα κατά την πολιτική του δράση στην Ελλάδα. Στο πρόσωπο του Μέττερνιχ αντιμετώπισε τη μεσαιωνική Ευρωπαϊκή τυραννία, που προσπαθούσε να επιβιώσει. Στο πρόσωπο του Βοναπάρτη και της μετεπαναστατικής Γαλλίας πολέμησε την αλλοτριωμένη δημοκρατία, που ως αστισμός υποκατέστησε την κληρονομική ολιγαρχία με την οικονομική».

Λίγους μήνες, λοιπόν, αργότερα στα μέσα του Οκτωβρίου του 1822, οι επιθυμίες του Τσάρου ευοδώθηκαν, καθώς ξεκινά τις εργασίες του το Συνέδριο της Βερόνας. Συμμετείχαν οι αυτοκράτορες Ρωσίας κι Αυστρίας, ο βασιλιάς της Πρωσίας, ανώτατοι άρχοντες μικρότερων κρατιδίων της ιταλικής χερσονήσου, ο νικητής του Ναπολέοντα, Ουέλλιγκτον (Wellington Arthur Wellesley: Βρετανός αρχιστράτηγος και συντηρητικός πολιτικός, διατελεί και πρωθυπουργός από το 1828 έως το 1830 και υπουργός εξωτερικών της Αγγλίας την περίοδο 1834 – '35), ως επικεφαλής της αγγλικής αποστολής αντί του αυτόχειρα

υπουργού εξωτερικών Κάσλεριγ, ο νομομαθής αντιπρόσωπος του Πάπα, καρδινάλιος και πρώην Αρχιεπίσκοπος της Γένοβας, Τζουζέπε Σπίνα (Giusseppe Spina, 1756 – 1828), ο Μέττερνιχ και οι Γάλλοι πολιτικοί, Σατομπριάν και Μονμορανσύ.

Να σημειωθεί πως κατακαλόκαιρο, τον Ιούλη του 1822, ο Αυστριακός καγκελάριος θορυβημένος γράφει στο Βρετανό πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη πως το ελληνικό ζήτημα πρέπει να λυθεί μπροστά σε ευρωπαϊκό δικαστήριο, αλλά τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς ο Σουλτάνος, Μαχμούτ ο 2ος, προβάλλει πεισματική αντίδραση στην ιδέα μιας ευρωπαϊκής επέμβασης στο ελληνικό θέμα.

Αφού ο Μέττερνιχ δεν άφησε τον Πάπα Πίο τον 7ο να δεχτεί τον Ανδρέα Μεταξά και το Γάλλο αξιωματικό P. Jourdain και να επιτρέψει να παραστούν αυτοπροσώπως για να εκθέσουν τις ελληνικές θέσεις στο συνέδριο, αλλά ούτε και τον Παλαιών Πατρών Γερμανό, που απεστάλη κατόπιν με δελεαστικές προτάσεις για ένωση της ελληνικής με την Παπική Εκκλησία, οι Ρώσοι κι οι Τούρκοι ξανασυνάπτουν διπλωματικές σχέσεις. Οι όροι του σχετικού πρωτοκόλλου, που υπογράφεται στις 9/11/1822, είναι υπέρ του Τσάρου (σεβασμός των Τούρκων στη χριστιανική θρησκεία – να αδειάσει ο τουρκικός στρατός τη Μολδοβλαχία – να διοριστούν ξανά ντόπιοι ηγεμόνες στις επαρχίες αυτές – ανάκληση όλων των μέτρων κατά της ξένης ναυτιλίας – ελεύθερους διάπλους των Στενών της Κωνσταντινούπολης από τα πλοία όλων των χωρών).

Σ' ό,τι αφορά την Ελληνική Επανάσταση, σύμφωνα με τη διακήρυξη των αποφάσεων του συνεδρίου της Βερόνας, που εκδόθηκε με το πέρας των εργασιών του

(2/12/1822), καταδικάζεται ξανά ως ενέργεια ασύνετη, εγκληματική και κοινωνικοναυτρεπτική.

Οι Ευρωπαίοι, επειδή δεν ήθελαν διαμελισμό της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, εθελουφυλούν, το 1822, μπροστά στο υπαρκτό ελληνικό πρόβλημα. Παραβλέπουν δε τις επίμονες διακηρύξεις των Ελλήνων πως ο Αγώνας τους είναι μόνον εθνικοαπελευθερωτικός, οι οποίοι ταυτόχρονα γι' αυτό – πιθανότατα – παραμερίζουν από το πρώτο κιάλας έτος της Επανάστασης και τ' όνομα και τα σύμβολα της «Φιλικής Εταιρείας», που με τόσο κόπο και θυσίες προετοίμασε την εξέγερση, δηλαδή οι Έλληνες φοβούνταν μήπως θεωρηθούν από την «Ι.Σ.» στελέχη στασιαστικής, ανατρεπτικής οργάνωσης κι όχι πρωταγωνιστές εθνικού ξεσικωμού.

Επιπλέον, όπως αναφέρει λεπτομερώς ο πρόξενος της Γαλλίας στη Θεσσαλονίκη, Cousiniry, το 1822, σε υπόμνημά του προς τους πολιτικούς του επικεφαλής στο Παρίσι, οι λόγοι που ώθησαν την Αγγλία στην αρχική υιοθέτηση μιας χωρίς προσχήματα εκθρικής στάσης απέναντι στην Επανάσταση του 1821 έγκειται στους φόβους της ότι στο επαναστατημένο μ' απώτερους σκοπούς την απελευθέρωσή του από το Σουλτάνο και την πολιτική ανεξαρτησία του ελληνικό έθνος η Αγγλία διείδε μια ναυτική δύναμη, ανταγωνίστρια των αγγλικών συμφερόντων στην περιοχή του Αιγαίου και της Μεσογείου. Η Αγγλία – μετά το συνέδριο της Βερόνας (τέλη 1822) – άρχισε, όμως, να αναθεωρεί τη στάση της απέναντι στο ελληνικό ζήτημα, γιατί πίστεψε πως τα οικονομικοπολιτικά της συμφέροντα στη Βαλκανική και στην ανατολική Μεσόγειο δε θα διασφάλιζε για μια «ακέραια» Οθωμανική αυτοκρατορία.



Ποιος αγαπά πιο πολύ τους Έλληνες (Τσάρος, Κάννιγκ, Γάλλοι) ;

Προς αυτήν την κατεύθυνση, που οφείλεται στη διαφορετική οπτική γωνία με την οποία αντιμετώπιζε τα (εμπορικά και πολιτικά) οφέλη της από μια οικονομική και πολιτική διείσδυση σε σχέση με τους λοιπούς Ευρωπαίους, η αγγλική κυβέρνηση θα αλλάξει «γραμμή πλεύσης» στις αρχές του 1823 και θα αρχίσει να «ευνοεί» την Ελληνική Επανάσταση. Φορέας της νέας διπλωματικής γραμμής υπήρξε ο νέος υπουργός εξωτερικών της Αγγλίας, George Canning (Γεώργιος Κάννιγκ). Ο εκ των ηγετών του συντηρητικού κόμματος και νέος επικεφαλής της αγγλικής εξωτερικής πολιτικής, ο οποίος είχε υπηρετήσει και άλλοτε στο συγκεκριμένο υπουργείο (1807 – 1809), ανέλαβε καθήκοντα τα τέλη του 1822, μετά την αυτοκτονία (Αύγουστος 1822) του μέχρι τότε υπουργού εξωτερικών της Αγγλίας, Κάσλεριγ, που επρόκειτο να παραβρεθεί για λογαριασμό της χώρας του στη Βερόνα.

Έτσι, λοιπόν, από τις πρώτες ημέρες της νέας υπουργίας του Γ. Κάννιγκ, το ξανασκέφτηκαν οι Άγγλοι και είδαν ότι ένα νέο ναυτικό κράτος, έστω και μικρό όπως η ελεύθερη Ελλάδα, εάν βρισκόταν υπό τη βρετανική επιρροή, θα μπορούσε και τις βλέψεις της Ρωσίας ή των Γάλλων να ανασχέσει, μα και να εξασφαλίζει τα αγγλικά συμφέροντα κάθε στιγμή. Και τούτο εξηγείται και γίνεται αντιληπτό εύκολα, εάν θυμηθούμε και ότι υπήρξαν οι Άγγλοι επί χρόνια τουρκόφιλοι, μόνο και μόνο από μίσος προς τη Ρωσία, ενώ μέσα τους «ελλόχευε» πάντα ο φόβος μήπως ξαναβρεθεί κάποιος Ναπολέοντας και «ξαναξυπνήσει» τη Γαλλία.

Ο Κάννιγκ, ίσως κι από λόγους εσωτερικής πολιτικής ίσως παρασυρμένος από τις ελληνικές νίκες στα Δερβενάκια κι αλλού, ήθελε να απαγκιστρωθεί η χώρα του από το Μέττερνικ και την αντιδραστική «Ι.Σ.» και να βοηθήσει τους Έλληνες. Μάλλον, για να είμαστε ειλικρινείς, πιο πολύ θέλει να στηρίξει το Σουλτάνο και ταυτόχρονα να έχει η Αγγλία και όχι η Ρωσία κυρίως από τις Δυνάμεις τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο στο ελληνικό ζήτημα. Το πρώτο τρίμηνο (Γενάρης – Μάρτης) του 1823, λοιπόν, ο Κάννιγκ αναλίσκεται σε οδηγίες προς τους διπλωματικούς του εκπροσώπους (ιδίως προς τον πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη, τον πρόξενο στην Πάτρα και πιο πολύ στον αρμοστή των Εφτανήσων) να θεωρούν, όπως ο ίδιος πιστεύει, τη μεν Ελληνική Επανάσταση ως εθνική, τους δε Έλληνες εμπόλεμο έθνος και το Φλεβάρη απαίτησε από την Πύλη να σέβεται τους χριστιανούς υπηκόους της.

Συγκεκριμένα, ας δούμε τις οδηγίες που έστειλε στον πρεσβευτή του στην Κωνσταντινούπολη: «Την κατάστασιν του χριστιανικού τούτου λαού, ο οποίος στενάζει υπό τον ζυγόν των βαρβάρων από εκατονταετηρίδων, δεν δύναται η Αγγλία να βλέπη μετ' αδιαφορίας. Ο βασιλεύς επιθυμεί να ενεργήσει ο πρέσβυς της Μεγάλης Βρετανίας εις την Πύλην υπέρ των χριστιανών, να απαιτήσει την εκπλήρωσιν των υποσχέσεων, τας οποίας έδωσεν η Πύλη περί τούτου προς τους πρέσβεις των συμμαχικών δυνάμεων και να της υποδείξει ότι, αν αρνηθή να ικανοποιήσει τας αξιώσεις αυτάς, δεν δύναται πλέον να διατηρή μετ' αυτής φιλικάς σχέσεις».

Το Μάρτιο, λοιπόν, του 1823, ο ίδιος ο



Ο Τζορτζ Κάννιγκ, εφόσον τα αγγλικά συμφέροντα εξυπηρετούνται από την Ελληνική Επανάσταση, στρέφεται από το 1823 έως το 1827, ως υπουργός εξωτερικών αρχικά και ως πρωθυπουργός της Αγγλίας μετά, υπέρ των Ελλήνων

Κάννιγκ και η Αγγλία αναγνωρίζουν το ναυτικό αποκλεισμό, που 'χαν κηρύξει οι Έλληνες στην περιοχή των ελληνικών θαλασσών. Μ' άλλα λόγια, αναγνωρίζουν τον Ελληνισμό ως εμπόλεμο έθνος και δε θεωρούν την Επανάσταση πια ανταρτοπόλεμο κατά του Σουλτάνου!

Επιπρόσθετα, πρέπει σ' όσον αφορά την πολιτική του Κάννιγκ στο υπουργείο εξωτερικών να συνυπολογίσουμε και όσα λέει και ο Ποτέμκιν για αυτόν. Δηλαδή, ότι ήθελε να προσφέρει στους βιομηχάνους, τους εμπόρους και τους τραπεζίτες, στην αστική τάξη της πατρίδας του την ευκαιρία για κερδοσκοπικές επενδύσεις και εκμεταλλεύσεις σε «παρθένες» για τους Ευρωπαίους αγορές, όπως σε ένα μελλοντικά ελεύθερο ελληνικό κράτος ή σ' άλλες, με σημαντικά γεωπολιτικά και φυσικά πλεονεκτήματα, επαρχίες της πάλαι ποτέ αχανούς και κραταιάς Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Την ίδια βοήθεια προσπάθησε, όμως, να τους παράσχει εμπλεκόμενος και στα θέματα ανεξαρτησίας των χωρών της Λατινικής Αμερικής την ίδια περίπου εποχή!

Εάν συσχετίσουμε ό,τι εγράφη προηγουμένως για την αγγλική οικονομία με την εξωτερική πολιτική της Αγγλίας, θα ιδούμε ότι ο Γ. Κάννιγκ, ως ένας από τους εκφραστές της «ιμπεριαλιστικής» αγγλικής πολιτικής των πρώτων δεκαετιών του 19ου αιώνα, η οποία θέλει διαρκώς νέες «διεξόδους» για την οικονομία της, γρήγορα αντιλαμβάνεται ότι η Ελληνική Ανεξαρτησία είναι, αργά ή γρήγορα, αναπότρεπτη. Γι' αυτό, από το 1822 κιόλας, η στάση του Λονδίνου αρχίζει να αλλάζει, αλλά, όπως γράφει ο Θ. Παπαρήγας, «με την εξής έννοια: Αφού η κατάληξη είναι αναπόφευκτη και μπορεί να είναι και ωφέλιμη, δεν υπάρχει λόγος η Αγγλία να αντιτίθεται. Πρέπει, όμως, να γίνει με τρόπο όσο το δυνατόν πιο επωφελή».

Οι επαναστατημένοι Έλληνες, βέβαια, σε λίγο, πέρα από την ουσιαστικότερη προστασία που ζητούν από τις Δυνάμεις, θα προσπαθήσουν – όταν επιλύσουν τα άλλα

προβλήματα (συνοριακό, αυτονομία ή ανεξαρτησία) – να κάνουν γνωστό πως ενδιαφέρονται να βρουν βασιλιά από κάποιο βασιλικό Οίκο της Ευρώπης, καθ' υπόδειξη πάντα των δυνάμεων.

Το 1823, πάντως, τελειώνει με τη διατύπωση του δόγματος Μονρόε (2/12), το οποίο εκλαμβάνεται ως ευνοϊκή εκδήλωση του Προέδρου των Η.Π.Α., Τζαίμς Μονρόε, για την Ελληνική Επανάσταση. Στην πραγματικότητα, είναι «γράμμα κενό», καθώς, παρά τα συγκινητικά λόγια των προέδρων Μονρόε και Τζον Άνταμς, η ουδετερότητα των Αμερικανών υποκρύπτει φιλοτουρκική στάση, μια και την ίδια στιγμή μοίραζαν τρόφιμα – αποκλειστικά προϊόντα φιλανθρωπικών εράνων – σε Έλληνες αμάχους μ' απώτερο σκοπό τη δημιουργία συμπαθειών και πελατειακών σχέσεων αργότερα και, ταυτόχρονα, συζητούσαν με τη Σουλτανική Τουρκία για εμπορικές συμβάσεις και οικονομικές διευθετήσεις!

Εκούσια ή παρασυρμένοι, οι επαναστάτες, από το 1824 και πέρα, έφτασαν να «κρέμονται» διπλωματικά από τους Ευρωπαίους; Θα τα δούμε όλα, με τη σειρά! Στις αρχές, λοιπόν, του 1824 (9/1/1824) ο Τσάρος της Ρωσίας, Αλέξανδρος, ρίχνει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων το ρωσικό σχέδιο των «3 τμημάτων». Το σχέδιο προέβλεπε να επέμβουν οι Δυνάμεις όχι για να καταπνίξουν την Επανάσταση, μα για να αναγνωρίσουν κρατική υπόσταση στους επαναστάτες και να επιβάλλουν την ειρήνευση στην περιοχή. Καθώς ο Σουλτάνος δε θα δεχόταν απόλυτη πολιτική ανεξαρτησία κι οι Έλληνες τον τουρκικό ζυγό, προτείνει να ιδρυθούν 3 ηγεμονίες στα πρότυπα των παραδουνάβιων (σε Θεσσαλία, Βοιωτία κι Αττική η πρώτη, με Ήπειρο & Αιτωλοακαρνανία η δεύτερη κι η τελευταία θα περιλαμβάνει Κρήτη & Πελοπόννησο), στις οποίες η Τουρκία θα διατηρούσε την επικυριαρχία, θα εισέπραττε ετήσιο φόρο και θα κρατούσε φρουρές με στενά τοπικά δικαιώματα.

Η Γαλλία, που από το 1824 έχει και νέο βασιλιά (ο – κατά το Δ. Κόκκινο – «ανέκαθεν πολέμιος παντός συνταγματικού πολιτεύματος» Κάρολος ο 10ος των Βουρβόνων ανεβαίνει, διαδεχόμενος το Λουδοβίκο το 18ο, στο θρόνο στις 16/9/1824 και μένει σ' αυτόν έως τις 2 Αυγούστου 1830), και η Πρωσία το δέχτηκαν και η Αυστρία καταρχάς, γιατί επιφυλάχτηκε να το ξαναεξετάσει. Όμως η Αγγλία δε δεχόταν ούτε συζήτηση αν δεν έστελνε ο Τσάρος ξανά πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη. Οι άμεσα ενδιαφερόμενοι, Έλληνες (από 31/5/1824 και επισήμως, με επιστολή στον Γ. Κάννιγκ, στις 4/11 της ίδιας χρονιάς) – απογοητευμένοι από τη ρωσική στάση στη Βερόνα και το προτεινόμενο τσαρικό σχέδιο – και Τούρκοι, το αποδοκίμασαν απερίφραστα, για διαφορετικούς λόγους η κάθε πλευρά.

Αποτέλεσμα της βρετανικής μεταστροφής ήταν να συνάψει η Ελλάδα δυο δάνεια από την Αγγλία (1824 & 1825) και να δημιουργηθεί στη χώρα μας αγγλόφιλη πολιτική μερίδα, που θα είναι πρόξενος σημαντικών διπλωματικών γεγονότων τα επόμενα χρόνια. Ενδιάμεσα, στις 12/8/1824, η κυβέρνηση των επαναστατημένων Ελλήνων, με επιστολή της προς το αγγλικό υπουργείο εξωτερικών, υποσχόταν να μετατρέψει την

Ελλάδα, όταν απελευθερωνόταν από τους Τούρκους, σε δεξί χέρι της Αγγλίας στο διεθνές εμπόριο στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Το καλοκαίρι του 1825, η Αγγλία είχε υπεροχή στην Ανατολή. Αυτό γεννά τη ζήλια των Γάλλων, που θα προσπαθήσουν να τα «βρουν» με τους Τούρκους. Κι όταν από το Παρίσι βλέπουν πως κλονίζεται ο Σουλτάνος, η γαλλική κυβέρνηση στρέφεται προς το Μωχάμετ Άλυ της Αιγύπτου. Έτσι, η Γαλλία, κατά το β' μισό του 1825, «τροφοδοτεί» τον Αιγύπτιο πασά με επιτελικούς αξιωματικούς – γνώστες της στρατιωτικής τέχνης και κάθε είδους εφόδια, ενώ ταυτόχρονα, δολίως, προσεταιρίζεται και τους Έλληνες, με απώτερο στόχο της αμφίθυμης πολιτικής της να «διαλύσει» το Σουλτάνο, να υπερκεράσει, περισσότερο από ποτέ μέχρι τότε, την Αγγλία και τη Ρωσία σ' επιρροή επί των Ελλήνων και των Αιγυπτίων και, αποχτώντας βάσεις στη Μεσόγειο, να «εκμεταλλευτεί» τους δρόμους έως τις αγορές των Ανατολικών Ινδιών.

Ο Φίνλεϋ, εξάλλου, στην «Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως» σημειώνει ότι το φθινόπωρο του 1825 ο Γ. Κάννιγκ πίστευε ότι «οι Έλληνες από εθνική συμπάθεια, όσο και από συμφέρον θα γινόντουσαν σύμμαχοι της Αγγλίας και ότι κάτω από μια ελεύθερη και φωτισμένη διοίκηση οι Έλληνες θα καθιστούσαν την πολιτική ελευθερία και το χριστιανικό πολιτισμό πολύ ευεργετικά στους πληθυσμούς της Ανατολικής Ευρώπης και της Δυτικής Ασίας. Η Ρωσία θα έχανε τη δύναμη να βρίσκει στο θρησκευτικό φανατισμό το μέσο για να προκαλεί αναρχία στην Τουρκία σαν πρώτο βήμα για την κατάκτηση, και ίσως οι Έλληνες να ξεπερνούσαν την πρόοδο των Αγγλικών αποικιών, και με ταχύτατη αύξηση του πληθυσμού και της οικονομίας επανδρώνανε και να αναζωγονούσαν τις ερημωμένες περιοχές της Ευρωπαϊκής Τουρκίας».

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, με «σπορά» που είχε ξεκινήσει από το 1823 (επιφανείς γαλλόφρονες, οι αδελφοί Γ. – Σπ. Βιτάλης, συναντώνται με το συντηρητικό πρωθυπουργό της Γαλλίας, Βιέλ (: Jean-Baptiste Guillaume Joseph Marie Anne Séraphin, κόμη του Villèle), που χρημάτισε πρωθυπουργός της Γαλλίας σε όλη σχεδόν τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης (από 14.12.1821 έως 4.1.1828), ζητώντας βοήθεια και μ' αντάλλαγμα να επιβληθεί στην Ελλάδα συνταγματική μοναρχία και να φέρουν ένα Γάλλο πρίγκιπα), τον Απρίλη και το Μάη του 1825, οι αδελφοί Βιτάλη και ο Ι. Κωλέττης συναντιούνται εν Ελλάδι με Γάλλους αξιωματούχους, για να κανονίσουν τα της υλοποίησης του σχεδίου τους. Η κυβέρνηση της Ελλάδας με τον Κουντουριώτη επικεφαλής δείχνει να συναινεί. Το 1825, εξάλλου, σε υπόμνημά του, ο Γάλλος συγγραφέας, πολιτικός και διπλωμάτης, Francois Rene Chateaubriand [Φρανσουά Ρεν Σατομπριάν ή Σατωβριάνδος ελληνιστί], που είχε, ωστόσο (1822 έως 1824), διατελέσει υπουργός εξωτερικών της χώρας του, αναγνωρίζει πως οι επαναστατημένοι Έλληνες έχουν τις από το πολιτικό δίκαιο απαιτούμενες κοινωνικές ιδιότητες, ώστε να αναγνωριστούν από τα άλλα έθνη και μπορούν να ελευθερωθούν από ενωμένες τις Ευρωπαϊκές Δυνάμεις, δίχως καν να χρειαστεί πόλε-



μος και δίχως να αναστατωθεί η ύπαρξη της Τουρκίας, αλλά επαρκεί ένα γράμμα των Μεγάλων Δυνάμεων στο Σουλτάνο!

Να σημειωθεί ότι το Σατομπριάν «βαραινών» τόσο η καταδικαστική για την Ελληνική Επανάσταση στάση του στο συνέδριο της Βερόνας (1822), όπου συμμετείχε ως υπουργός, όσο και οι στενές του «σχέσεις» με τον Μωχάμετ Άλυ της Αιγύπτου, στον οποίο έστειλε η Γαλλία και στελεχιακό δυναμικό και υλική βοήθεια, που συνέβαλαν σημαντικά στην εν Ελλάδι επιχείρηση του Ιμπραήμ (1825 και εξής).

Κατά αυτόν τον τρόπο, πάντως, «γεννιέται» στην Ελλάδα το γαλλικό κόμμα, μ' επικεφαλής τον Κωλέττη και υπέρ των γαλλικών συμφερόντων...

Η Αγγλία, βλέποντας τους γαλλόφρονες να οργανώνονται και στην Ελλάδα, έδωσε το έναυσμα να ξεκινήσουν στα Εφτάνησα διεργασίες για σχηματισμό παράταξης που θα ευνοεί την πολιτική της. Υπό την καθοδήγηση του Άγγλου αρμοστή, Φρ. Άνταμ, ο Δ. Ρώμας, ο Μ. Στεφάνου και ο Κ. Δραγόνας, το αργότερο έως το καλοκαίρι του 1825, στάθηκαν οι πρώτοι τρεις Ζακύνθιοι πυρήνες του μετέπειτα αγγλικού κόμματος. Τότε, και ο Θ. Κολοκοτρώνης, προσωρινά, προσεγγίζει τη φιλοαγγλική μερίδα.

Το καλοκαίρι, όμως, του 1825 η κυβέρνηση Κουντουριώτη, αντί να προωθήσει το γαλλικό σχέδιο, στέλνει το Γ. Σπανιολάκη στη θέση του Ιωάννη Ζαΐμη στο Λονδίνο, για να ζητήσει από την αγγλική κυβέρνηση όποιον αυτή θέλει για μονάρχη για την Ελλάδα (11/6/1825), αν και η ελληνική κυβέρνηση έκλινε πιο πολύ προς το Λεοπόλδο του Σαξ Κόμπουργκ. Η κίνηση του Κουντουριώτη, εφόσον ο ίδιος, ο Κωλέττης και ο Μαυροκορδάτος ήθελαν – από προσωπικά ελατήρια κινούμενος ο καθένας απ' τους τρεις – νωρίτερα τη γαλλική λύση, θα ήταν δυσερμήνευτη, εάν δεν είχε προηγηθεί μία έκκληση για αγγλική προστασία της Ελλάδας από την τριανδρία της Ζακύνθου.

Η έκκληση αυτή στάθηκε η «μαγιά» για την «Πράξη Υποτέλειας». Τι ήταν, όμως, αυτή η «Πράξη» και πού αποσκοπούσε; Το καλοκαίρι του 1825, λοιπόν, οι εκφραστές της αγγλόφιλης πολιτικής από τη Ζάκυνθο, για να πετύχουν την αγγλική εύνοια, θα προωθήσουν ειδικό Ψήφισμα προς την Αγγλία, με το οποίο της ζητούσαν αποκλειστική Προστασία, εμπιστεύονταν, δηλαδή, την τύχη του Ελληνισμού σ' αυτήν. Τότε, οι Ζακύνθιοι αγγλόφιλοι, με τη συνδρομή και του Σπυρίδωνος Τρικούπη, πήραν με το αγγλικό κόμμα τους Γ. Κουντουριώτη, Αλ. Μαυροκορδάτο και άλλους. Ο Αλ. Μαυροκορδάτος ήταν, μάλιστα, και γυναικάδελφος του Σπ. Τρικούπη.

Οι επικριτές, όμως, της «δουλικής» προσέγγισης της Αγγλίας ονόμασαν το Ψήφισμα «Πράξη Υποτέλειας». Παρά ταύτα, την «Πράξη» θα προσυπογράψουν, προτού φτάσει στο Λονδίνο, οι Κολοκοτρώνης, Ζαΐμης, Δεληγιάννης, πολλοί Πελοποννήσιοι και Ρουμελιώτες οπλαρχηγοί, δεσποτάδες και προεστοί, ενώ την είχαν εγκρίνει και το Βουλευτικό και το Εκτελεστικό (6 – 7 και 22/7/1825). Καθώς έχει γίνει σημαντική προσπάθεια από κατοπινούς ιστοριογράφους (βλ. Τ. Σταματόπουλος) ν' αποδειχτεί ότι πολλές από τις υπογραφές στην «Πράξη» πλαστογραφήθηκαν, ο Κερκυραίος υπουργός δικαιοσύνης, Ιωάννης Θεοτόκης, αντέδρασε άμεσα, διαφώνησε και όταν χαρακτήρισε την «Πράξη» ως «Συμφωνητικό της Πωλημένης

Ελλάδος», παύτηκε και φυλακίστηκε, επί τρίμηνο, στις φυλακές Ναυπλίου!

Μια μέρα, πάντως, πριχού υπογράψουν οι Ρουμελιώτες, στις 21 Ιούλη, μετά από συνεδρίαση της κυβέρνησης στο Ναύπλιο, κατά την οποία εξασφάλισε ομόφωνη συγκατάθεση στις πρωτοβουλίες του, ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος μαζί με τον ιστορικό και διπλωμάτη, Σπυρίδωνα Τρικούπη, και με τον Ιωάννη Κωλέττη, πήγαν και συνάντησαν τον Άγγλο ναύαρχο του Αιγαίου Χάμιλτον! Ο λόγος; Του εξέφρασαν την πρόθεσή τους να ζητήσουν την προστασία της Αγγλίας, λόγω της απελπιστικής κατάστασης της Ελλάδας και της κρισιμότητας των καιρών!

Ο Χάμιλτον δεν έμεινε έκπληκτος απ' ό,τι του είπαν οι Έλληνες πολιτικοί. Στον αντίποδα, είπε ότι δεν μπορούσε να κάνει το παραμικρό υπέρ των επαναστατών, καθώς και δεν έχει πάρει σχετικές ορμήνιες από την κυβέρνηση του και επειδή η Πελοπόννησος βρίσκεται υπό εκθρική κατοχή, αυτός δεν μπορεί να αναλάβει την ευθύνη λήψης πρωτοβουλιών... Στον αντίποδα, χαροποίησε την επαναστατική κυβέρνηση, όταν πρότεινε να συνεχιστούν με περισσότερο ζήλο οι αντιτουρκικές μάχες και να μεταβούν στο Λονδίνο απεσταλμένοι των Ελλήνων να παραδώσουν την «Πράξη Υποτέλειας» στην αγγλική κυβέρνηση και μάλιστα, στον αρμόδιο υπουργό εξωτερικών, το Γ. Κάννιγκ!

Μόλις γύρισαν στο Ναύπλιο, άρχισαν να μαζεύονται υπογραφές για την «Πράξη Υποτέλειας». Κι όχι μόνο αυτό, αλλά παρότι κάποιιοι έλεγαν ότι έπρεπε να ζητηθεί η προστασία όλης της Ευρώπης, οι κυβερνητικοί έστειλαν ειδικούς απεσταλμένους να ανακοινώσουν, στην Κέρκυρα, την απόφασή τους να στραφούν προς την αγγλική προστασία στον Αρμοστή των Εφτανήσων...

Αρχές, πάντως, Αυγούστου (2/8/1825), η γαλλική κυβέρνηση αρνιόταν ότι είχε δοθεί επίσημη εντολή στους Γάλλους που είχαν, την άνοιξη, έρθει σε προχωρημένες συνεννοήσεις με τους εν Ελλάδι γαλλόφρονες. Ας σημειωθεί και ότι νωρίτερα, προς τη Ρωσία και τον Καποδίστρια έδειχναν ξεχωριστή προτίμηση ο Δ. Υψηλάντης, ο Π. Μαυρομιχάλης, ο Α. Ζαΐμης και ο Α. Λόντος.

Ο υπουργός εξωτερικών της Αγγλίας, Γ. Κάννιγκ, όταν ο Δημήτριος Α. Μιαούλης, επικεφαλής ελληνικής αποστολής, του επέδωσε την «Πράξη Υποτέλειας» (Σεπτέμβρης 1825), έδειξε πρόθυμος να διαμεσολαβήσει αλλά ήταν υπερβολικά γενικόλογος. Σε γράμμα του της 13ης Οκτώβρη 1825, που εστάλη προς τους Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και Ανδρέα Μιαούλη, επειδή η «Πράξη» δεν ήταν κυβερνητικό έγγραφο, αλλά αίτηση άμεσος του ελληνικού έθνους που αποτυπώνουν οι πιο επιφανείς του ηγέτες, απαντούσε στην «Πράξη», λέγοντας, λοιπόν, πως δεν επιτρέπεται, λόγω των από χρόνια σχέσεων της χώρας του με την Τουρκία, να πάρει, εκείνη τη στιγμή, το μέρος των Ελλήνων και να παραβιάσει την ουδετερότητα. Η Τουρκία, κατά τον Κάννιγκ, δεν έχει δώσει καμία δίκαιη αφορμή στην Αγγλική κυβέρνηση για πόλεμο, επομένως η κήρυξη πολέμου προς αυτήν θα ήταν κάτι ανήκουστο και παράλογο, αργότερα θα μπορούσε και ίσως, ανάλογα με την τροπή του πολέμου, θα μεσολαβούσε. Η Αγγλία θα παραμείνει ουδέτερη στα ελληνοτουρκικά και δε θα πιέσει την ελληνική πλευρά να δεχτεί την ειρήνευση και το συμβιβασμό. Εάν οι Έλληνες, τονίζει ο Άγγλος υπουργός, ζητήσουν την αγγλική με-

σιτεία προς το Σουλτάνο, θα την παρέχει η κυβέρνηση του. Κι αν η οθωμανική πλευρά τη δεχτεί, θα κάνει η Αγγλία, με τη συνεργία και των άλλων Δυνάμεων, καθετί για να καρποφορήσει η προσπάθεια για συμβιβασμό και για να εξασφαλιστεί η διατήρηση αυτού. Και όλα αυτά, ενώ το καλοκαίρι του 1825, ο Ιμπραήμ προελαύνει στην Πελοπόννησο.

Ό,τι ενδιέφερε, πάντως, το Μαυροκορδάτο, ως επικεφαλής του Αγγλικού κόμματος δεν ήταν ότι ο Κάννιγκ δε θα παρείχε καμία ουσιαστική βοήθεια στην Επανάσταση, γι' αυτό, αρχής εξαρχής, ήταν βέβαιος. Αυτό που ήθελε μάλλον ήταν να τρομοκρατήσει τον Ιμπραήμ, εάν τον έκανε να πιστέψει κάποια μυστική συνεννόηση, που είχε ξεκινήσει με το δάνειο του 1824, συνδέει Αγγλική και Ελληνική επαναστατική κυβέρνηση, με τις «ευλογίες» του Γ. Κάννιγκ!

Αφού η Αγγλία δεν δέχτηκε την «Πράξη Υποτέλειας», το γαλλικό κόμμα και ο Κωλέττης παρουσίασαν ξανά ως ιδανική λύση να προταθεί για το θρόνο της Ελλάδας Γάλλος ευγενής. Έτσι, όπως έλεγαν, το έθνος θα αποχτούσε ως ισχυρό σύμμαχο τη Γαλλία, θα κέρδιζε την ανεξαρτησία του και θα εξασφάλιζε και οικονομική ενίσχυση. Ταυτόχρονα, οι γαλλόφιλοι, που είχαν εξοργιστεί ήδη από την ώρα που ο Χάμιλτον είχε προτείνει τη μετάβαση στο Λονδίνο, κατηγορούσαν τώρα το αγγλικό κόμμα ότι στόχευε σε πλήρη υποδούλωση της Ελλάδας σε ξένη δύναμη.

Το Σεπτέμβρη του 1825, όμως, δημοσιεύεται ένα διάταγμα στο Λονδίνο, με το οποίο απαγορεύτηκαν η στρατολογία για την Ελληνική Επανάσταση και η υπηρεσία Άγγλων υπκόων υπό την ελληνική κυβέρνηση, αλλά και η ετοιμασία πολεμικών πλοίων στα αγγλικά λιμάνια προοριζομένων για την υπηρεσία των Ελλήνων. Αυτά αποφάσιζε από τη μια, δημοσίως και φανερά, ο Κάννιγκ και από την άλλη, έδινε την «ευχή» του για τα επαχθή δάνεια και τους «αγύρτες φιλέλληνες» τύπου Τσορτζι και Κόχραν!

Πριν προχωρήσουμε, ας παρατηρήσουμε ότι σύνθηρες είναι σε επαναστατημένους λαούς τα κόμματα να ξεπηδούν από τις διαφορές και τις αντιθέσεις μεταξύ των μελών του ενός από το άλλο, ενώ στην Ελληνική Επανάσταση, αμέσως μετά την έναρξή της, δημιουργήθηκαν, μόλις ξεκίνησε και ένας «ιδιότυπος» αγώνας «δρόμου» ποιος θα επικρατήσει μεταξύ των πολιτευμάτων κάποιας συγκεκριμένης ευρωπαϊκής χώρας, την οποία υπεράσπιζαν οι εκτός ελλαδικού χώρου Έλληνες που συμμετείχαν στην Επανάσταση, και των ντόπιων πολιτικών συνθηθειών, τις οποίες από χρόνια εκπροσωπούσαν και προάσπιζαν οι οπλαρχηγοί, οι νησιώτες караβοκύρηδες και οι προεστοί.

Γιατί, λοιπόν, τότε δεν έχουμε κάποιο αγροτολαϊκό κόμμα; Όπως παρατηρούν οι ιστορικοί (Κορδάτος), αυτό, ιδίως μετά τους εμφύλιους πολέμους, ήταν αδύνατο. Οι νησιώτες δε νοιάζονται για τους Μοραίτες κι οι Μοραίτες αγρότες για τους Θεσσαλούς ή τους Ρουμελιώτες. Επιπλέον, οι αγροτικοί πληθυσμοί δεν ήθελαν τόσο πολιτικά δικαιώματα και συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων, όσο ένα αγροτεμάχιο. Κι αν είχαν στραφεί κατά των κοτζαμπάσπιδων, αυτό εξηγείται μονάχα ως επαναστατικός αυθορμητισμός.

Εάν, όμως, κάποιος έλεγε γιατί δεν ξεσηκώθηκαν όλοι μαζί οι πληθυσμοί των αστι-

κών κέντρων, και τούτο, κατά τον Κορδάτο, ήταν εξαιρετικά δύσκολο να γίνει. Πώς να ξεσηκωθούν, εφόσον τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα της μιας πόλης από τις άλλες διέφεραν σημαντικά, τα πνευματικά κέντρα ήταν λιγοστά και, τέλος, συγκοινωνίες εσωτερικές και ασφαλείς τρόποι επικοινωνίας μεταξύ τους δεν υπήρχαν;

Η πολιτική, λοιπόν, των αρχηγών, πλέον, του αγγλικού κόμματος, Γ. Κουντουριώτη και Αλ. Μαυροκορδάτου, κατά τα τέλη του 1825, έφεραν και διαρροές στις τάξεις της παράταξης. Ανάμεσα στους οπλαρχηγούς που απεχώρησαν είναι και ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο οποίος συγκέντρωσε γύρω του όλους όσοι προσέβλεπαν σε κάτι καλό για τον Αγώνα από τη Ρωσία.

Τον Οκτώβρη του 1825, ο Ρώσος πρωθυπουργός, Nesselrod, καθώς η αιγυπτιακή βοήθεια του Ιμπραήμ είχε συμβάλει στην προς στιγμή κατάπνιξη της Ελληνικής Επανάστασης, έβλεπε τη διπλωματία της χώρας του να 'χει αποτύχει και δε θα μπορούσε πια να εξαναγκάσει έναν πττημένο Σουλτάνο να συνθηκολογήσει. Τότε, οι Ρώσοι πρεσβευτές στις ευρωπαϊκές Αυλές (4/10/1825, ο Pozzo Di Borgo από το Παρίσι και δύο εβδομάδες αργότερα, από το Λονδίνο, ο Lieven) προτείνουν μια τολμηρή κίνηση, να καταληφθούν, αμέσως και δίχως να ληφθεί υπόψη η Ευρώπη, οι Παραδουνάβιες ηγεμονίες, έστω και με κίνδυνο ευρωπαϊκού πολέμου. Ο Τσάρος Αλέξανδρος, αν και – κατά το Φρειδερίκο Ένγκελς – «[...] νωθρός, κυκλοθυμικός, βαριεστημένος, μυστικιστής και ρομαντικός, από τον Grec du Bas Empire (όπως τον αποκαλούσε ο Ναπολέων) είχε όχι μόνο την πονηριά και τη δολιότητα, αλλά και την ψυχική αστάθεια και την αδράνεια [...]», έδειχνε, όμως, να στρέφεται πια προς τη Σουλτανική και νόμιμη εξουσία και όχι στους επαναστάτες Έλληνες!

Η ρωσική πολιτική για το ελληνικό ζήτημα, πάντως, θα αλλάξει σημαντικά στις 19/11 (ή 1/12) /1825, ημέρα που ο Τσάρος Αλέξανδρος ο 1ος πέθανε και τον διαδέχτηκε, αν και με σφετερισμό του θρόνου, ο εκ των αδελφών του, Νικόλαος ο 1ος, ο οποίος, καθώς το επιτελείο του αποτελείται από φιλοπόλεμους, ήθελε να λύσει τις όποιες ρωσοτουρκικές διαφορές με πόλεμο. Λέγεται, μάλιστα, και ότι λίγο πριν πεθάνει ο Αλέξανδρος, κατά τον Δ. Κόκκινο, «υπέβαλεν εις την Αγγλίαν την πρότασιν να διαχειρισθή και να ρυθμίση μόνη αυτή το ελληνικόν ζήτημα».

Για τον Τσάρο Αλέξανδρο και τη ρωσική πολιτική και διπλωματία για το ελληνικό ζήτημα, ο Φρ. Ένγκελς θα γράψει: «Η ελληνική εξέγερση πρόσφερε λοιπόν τη χειρολαβή για να μπορέσει όμως η ρωσική διπλωματία να την πιέσει με δύναμη, έπρεπε να εμποδιστεί η ανάμιξη της Δύσης, έπρεπε δηλαδή να παραμείνει απασχολημένη με τα εσωτερικά της προβλήματα. Για το σκοπό αυτό είχε προσφέρει λαμπρή προεργασία ο κούφιος λόγος για τη “νομιμότητα”. Οι νόμιμοι κύριοι είχαν γίνει παντού μιστοί πέρα για πέρα (...) Η Τσαρική διπλωματία (...) προστάτευε άμεσα τα επαναστατικά στοιχεία της Δύσης μόλις αυτά εμφανίζονταν με το προσώπειο του φιλελληνισμού – και ποιοι άλλοι ήταν οι Φιλέλληνες, που μάζευαν χρήματα κι έστελναν ολόκληρα ένοπλα επικουρικά σώματα στην Ελλάδα, αν όχι οι Καρμπονάροι και άλλοι φιλελεύθεροι της Δύσης;

Όλα αυτά δεν εμπόδισαν τον πεφωτισμένο Τσάρο Αλέξανδρο να καλέσει τους νό-



μικούς συναδέλφους του στα συνέδρια του Άαχεν, του Τρόππαου, του Λάιμπαχ και της Βερόνας, να πάρουν τα πιο ενεργά μέτρα εναντίον των εξεγερμένων υπηκόων τους και να στείλει στα 1821 τους Αυστριακούς στην Ιταλία και στα 1823 τους Γάλλους στην Ισπανία για να καταστείλουν την επανάσταση – κι ακόμα να καταδικάσει φαινομενικά την εξέγερση των Ελλήνων, ενώ ταυτόχρονα την υποκινούσε ο ίδιος κι έβαζε ανθρώπους του να ενθαρρύνουν τους Φιλέλληνες της Δύσης, ώστε να διπλασιάσουν τη δραστηριότητά τους.

Και πάλι η ηλίθια Ευρώπη πιάστηκε κορόιδο με τρόπο απίστευτο στους ηγεμόνες και στους αντιδραστικούς ο Τσάρος κήρυξε τη νομιμότητα, στους φιλελεύθερους φιλισταίους απελευθέρωση των λαών και διαφωτισμό, και τον πίστευαν κι οι δυο».

Ως απεριόριστα μεγαλοπρεπής, αποφασιστικός και ισχυρός, σκληρός σαν την πέτρα και αμείλικτος σαν τη μοίρα, ο νέος, όμως, Τσάρος, ένας – κατά τον Ένγκελς – «τύπος μέτριου ανθυπολοχαγού», είναι η ενσάρκωση του κλασικού δεσποτισμού και εμπιστευόταν λίγους ανθρώπους, τους οποίους είχε κοντά του ως συμβούλους, ενώ οι πόλεμοί του εναντίον της Μουσουλμανικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν ήταν «κυήματα» του φιλελληνισμού του ή της φροντίδας του για τους σκλαβωμένους ομόθρησκους Έλληνες, αλλά μάλλον αποτελούν έμπρακτη εφαρμογή του ιδεολογικού τριπτύχου «Απολυταρχία, Ορθοδοξία, Πατριωτισμός», επί του οποίου στήριξε το γεμάτο ψεύδος, δουλοπρέπεια και υποκρισία σύστημα της εξουσίας του!

Τα τέλη, λοιπόν, του 1825 και το ξεκίνημα της επόμενης χρονιάς βρίσκουν τα δύο κόμματα (αγγλικό και γαλλικό) σε πλήρη εγρήγορση σε όλη την επαναστατημένη Ελλάδα. Μάλλον, τότε πρωτοεμφανίζεται και το ρωσικό κόμμα, υπό τον Ανδρέα Μεταξά. Βεβαίως, κανένα από τα τρία κόμματα δεν δρούσε τότε αυτοβούλως, καθένα έπαιρνε «εντολές περί του πρακτέου» από τη χώρα, προς την οποία έκλινε.

Παρασυρμένος από τους πολεμόχαρους συμβούλους του, ο Τσάρος Νικόλαος, λοιπόν, έστειλε νέο τελεσίγραφο στην Τουρκία στις 17/3/1826 για να ικανοποιηθούν εντός 6 (!) ημερών υπέρ της Ρωσίας οι όποιες διαφορές με την Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1812 και το 1821. Διαφορετικά, ο Ρώσος διπλωμάτης Minciaky θάφευγε από την Κωνσταντινούπολη κι αυτό θάταν εις βάρος της Σουλτανικής κυβέρνησης. Επιπλέον, ο νέος Τσάρος ήθελε η Ρωσία νάχει το πρώτο λόγο στις διπλωματικές εξελίξεις κι όχι ο Μέττερνιχ κι ο Γ. Κάννιγκ. Και με τις πρωτοβουλίες του τις, φαινομενικά, υπέρ των Ελλήνων, φαίνεται πως θα υποκινήσει και την ίδρυση του φιλωρωσικού κόμματος κοντά στο αγγλικό και το γαλλικό στην Ελλάδα, το πρώτο δίμνημο του 1826!

Έβλεπε, λοιπόν, ο Νικόλαος πως τα βρετανικά δάνεια, ελέω Γ. Κάννιγκ, της διετίας 1824 – 1825 είχαν αυξήσει την αγγλική επιρροή στους επαναστάτες και, επιπλέον, ότι η Ρώσικη Αυλή είχε ενοχληθεί από την «Πράξη Υποτέλειας» του θέρους του 1825. Και ενώ τα κατοπινά χρόνια, ο ίδιος ο Τσάρος θα δώσει, για εξυπηρέτηση των ρωσικών συμφερόντων και με «πατρική – κατά το Μαρξ – πρόνοια» στους Έλληνες για Κυβερνήτη τον Καποδίστρια και θα βοηθήσει την ελληνική ανεξαρτησία, με τσαρική, λοιπόν, πρωτοβουλία, ανακινείται διπλωματικά το

ελληνικό ζήτημα.

Το Μάρτιο του 1826 η Ρωσία απαίτησε με τελεσίγραφο να γίνουν σεβαστά από τον σουλτάνο Μαχμούτ τα προνόμια των ηγεμονιών (Βλαχία, Μολδαβία) και η αυτονομία της Σερβίας, όπως προέβλεπε παλαιότερη διακρατική συνθήκη (Βουκουρέστι 1812).

Στις 23 του ίδιου μήνα (ή 4/4)/1826, ο Άγγλος διπλωμάτης και στρατηγός Wellington (Άρθουρ Ουέλσλεϊ – Ουέλλιγκτον, 1769 – 1852, νικητής του Ναπολέοντα του Μεγάλου στο Βατερλό το 1815), που είχε μεταβεί στη Ρωσία για να συγχαρεί το νέο Τσάρο, και ο Ρώσος πρωθυπουργός και υπουργός εξωτερικών Nesselrod υπογράφουν το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης και συμφωνούν να επέμβουν μεσολαβητικά, είτε από κοινού είτε μονομερώς, για τη δημιουργία ενιαίου ελληνικού κράτους, υποτελούς, όμως, στο Σουλτάνο σε περίπτωση που οι εμπόλεμοι (Έλληνες και Σουλτάνος) δεν τα βρουν, καθορίζοντας, όμως, οι δυο δυνάμεις (Αγγλία & Ρωσία) τους όρους του ελληνοτουρκικού συμβιβασμού. Παράλληλα, δηλώνουν πως θα δεχτούν τη σύμπραξη και των άλλων δυνάμεων.

Η παρουσία του Wellington στην Πετρούπολη είχε εκπληρώσει το σκοπό της, αφού δεν είχε πάει μόνον να συγχαρεί το νέο Τσάρο, αλλά, κυρίως, να αποσαφηνίσει την επιθυμία της Αγγλίας να μη λυθεί το ελληνικό ζήτημα χωρίς τη σύμπραξη της χώρας του. Αλλά και ο Τσάρος, με την υπογραφή του εν λόγω Πρωτοκόλλου, είχε πετύχει στο στόχο του, να πετύχει την ειρήνευση στην Ελλάδα χωρίς να έρθει σε αντιπαράθεση με την Αγγλία.

Με το πρωτόκολλο της Πετρούπολης (1826), εγκαταλείφθηκε πια το σχέδιο των 3 ηγεμονιών, εξοβελίζονταν η Αυστρία και ο Μέττερνιχ από τον κατάλογο των άμεσα ενδιαφερομένων για την Επανάσταση των Ελλήνων και ουσιαστικά έμπαιναν οι τίτλοι τέλους για την «Ι.Σ.». Ήταν το πρώτο επίσημο διπλωματικό έγγραφο που αναγνώριζε πολιτική ύπαρξη στους Έλληνες μνημονεύοντας το όνομα «Ελλάδα» και της εξασφάλιζε αυτονομία με ντόπιους αιρετούς άρχοντες και καταβολή φόρου υποτέλειας. Πάντως, το πρωτόκολλο θεωρείται ρωσική επιτυχία, καθώς δεν ικανοποίησε το Γ. Κάννιγκ κι η φίλα προσκείμενη στο σύμμαχο του Σουλτάνου, Μωχάμετ Άλυ της Αιγύπτου, Γαλλία θα συμφωνήσει με τις άλλες δυο δυνάμεις μόνο μετά τη συμφωνία του Ackerman (25/9 ή 7/10/1826: πλήρης αποδοχή από την Υψηλή Πύλη των ρωσικών αξιώσεων, κυριαρχία της Ρωσίας στον Καύκασο και την ελεύθερη ναυσιπλοΐα των ρωσικών πλοίων στα οθωμανικά ύδατα, με αντάλλαγμα τη μη ρωσική ανάμειξη στο ελληνικό ζήτημα) και την επίμονη άρνηση της Τουρκίας να δεχτεί ειρηνική διευθέτηση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Όπως παρατηρεί και ο Απ. Βακαλόπουλος, «η Ρωσία, η οποία βγήκε κερδισμένη από τη διμερή αυτή συμφωνία, θα είχε τη δυνατότητα να κηρύξει μονομερώς τον πόλεμο στην Τουρκία χωρίς να χάσει το πρωτόκολλο την ισχύ του» (βλ. «Νεοελληνική Ιστορία (1204 – 1985)»).

Λίγες μέρες αργότερα, στις 12/4/1826 έχουμε την πληρεξουσιότητα της 3ης Εθνοσυνέλευσης της Επιδάουρου (με πρόεδρο τον Π. Νοταρά) προς το Βρετανό πρόεδρο στην Κωνσταντινούπολη Στράτφορντ Κάννιγκ, που – παρά τη διαμαρτυρία του Δ. Υψηλάνη και για τη μεσιτεία αυτή και για την προγενέστερη «Πράξη Υποτέλειας», που του

στοίχισε αρχικά ισόβιο αποκλεισμό από κάθε πολιτικό και στρατιωτικό αξίωμα και τελικά, αφού παρενέβη ο Θ. Κολοκοτρώνης, μόνο για ένα χρόνο – θα μεσολαβούσε στη Σουλτανική κυβέρνηση για ενδεχόμενο ελληνοτουρκικό συμβιβασμό. Η Εθνοσυνέλευση στα 1826, όμως, ζητά τη μεσιτεία του Στράτφορντ Κάννιγκ προς το Σουλτάνο, γιατί ο συνεχιζόμενος εξολοθρευτικός ελληνοτουρκικός πόλεμος είναι επιζήμιος και για τους δυο εμπόλεμους και πρόξενος ταραχών και σκανδάλων για το χριστιανικό κόσμο. Ζητά, όπως γράφει ο Δ. Κόκκινος, από τον Άγγλο διπλωμάτη να μεσιτεύσει για μian ειρήνη σύμφωνα με την τιμή και τα συμφέροντα του ελληνικού έθνους και ανάλογα με τις μεγάλες θυσίες του για την ελευθερία.

Με την είσοδο του 1827, έχουμε κινητικότητα για το ελληνικό ζήτημα στις Αυλές των Μεγάλων Δυνάμεων. Ιδιαίτερη προσοχή ασκούμε, καταρχάς, στις οδηγίες του Ρώσου πρωθυπουργού και υπουργού των Εξωτερικών Νέσελροδ στον από το 1812 πρόεδρο του στο Λονδίνο, Λίβεν (Christoph Heinrich Fürst von Lieven, 1774 – 1839), στις 9 Ιανουαρίου 1827 και αφορούσαν κυρίως στον διαγραφόμενο κίνδυνο από τον αιγυπτιακό στόλο εναντίον των λιμανιών της Πελοποννήσου: «Τα πραγματικά εξαναγκαστικά μέτρα στα οποία αποδίδουμε μεγάλη σημασία είναι να ενωθούν οι ναυτικές μας μοίρες, με στόχο να εμποδίσουμε την είσοδο τουρκικών ή αιγυπτιακών ενισχύσεων στρατιωτών, όπλων, πλοίων και πολεμοφοδίων στην Πελοπόννησο ή στο Αρχιπέλαγος... Αν ο κ. Κάννιγκ αρνηθεί μια συνθήκη σύμφωνη με τις δικές μας επιθυμίες... ο αυτοκράτοράς μας σας υποβάλλει μια άλλη μέθοδο διαπραγματεύσεων, ως εφεδρικό μέσο, που θα μεταχειρισθείτε σε έσχατη ανάγκη...». Μ' άλλα λόγια, ο Λίβεν θα έπρεπε να υπενθυμίσει κατηγορηματικά στον Κάννιγκ, το 6ο άρθρο του πρωτοκόλλου της Πετρούπολης της 4ης Απριλίου 1826, σύμφωνα με το οποίο τα συμβαλλόμενα μέρη διατηρούσαν το δικαίωμα να εκμεταλλεύονται κάθε ευνοϊκή ευκαιρία, για να αναγκάσουν τη Τουρκία να δεχθεί τις αποφάσεις τους για την κατάπαυση του πολέμου στην Ελλάδα.

Βλέποντας τα «παιχνίδια» των Μεγάλων Δυνάμεων γύρω από το Ελληνικό ζήτημα, ο Αυστριακός καγκελάριος Μέττερνιχ, σχολίαζε, την περίοδο 1826 – 1827, σε απόρρητη επιστολή του: «Η πορεία της Ρωσίας είναι αμφίβολη, γιατί έχει χαρακτήρα πότε αυστηρό και πότε ήπιο. Της Αγγλίας αγέρωχη, αλαζονική και γεμάτη απροσδόκητα τολμήματα. Της Γαλλίας είναι απερισκεπτική, αμφίρροπη και αμφιταλαντευόμενη...».

Στα μέσα, όμως, του Γενάρη, 19/1/1827, η Γαλλία – με δική της πρωτοβουλία – συνέταξε και υπέβαλε στην κρίση της Αγγλίας σχέδιο συνθήκης για την ειρήνευση της Ελλάδος, το οποίο όμως δεν προέβλεπε τρόπους εξαναγκασμού της Τουρκίας για αποδοχή. Στο σχέδιο αυτό η Αγγλία δεν εκδήλωσε αμέσως ενδιαφέρον, παρά μόνονα μετά από ένα τρίμηνο όταν μετά την παραίτηση του από τον Ιούνιο του 1812 έως τότε (9 – 10 Απριλίου 1827) πρωθυπουργού του Robert Banks Jenkinson κόμη του Λίβερπουλ (1770 – 1828) εκλήθη και σχημάτισε κυβέρνηση υπό την προεδρία του ο μέχρι τότε υπουργός εξωτερικών Γεώργιος Κάννιγκ.

Μέχρι την ανάρρησή του στην πρωθυπουργία ο Γ. Κάννιγκ είχε αναγκαστεί από τη στάση του στρατάρχη Ουέλλιγκτον να συνδιαλάσσεται κρυφά με τους Γάλλους. Από

τον Απρίλη του 1827, ο Κάννιγκ διορίζοντας υπουργό εξωτερικών τον John William Ward, κόμη του Dudley (1781 – 1833), και πετυχαίνοντας την απομάκρυνση του Ουέλλιγκτον από την αρχιστρατηγία και άνοιξε το δρόμο για φανερές διπλωματικές διαπραγματεύσεις με τις άλλες Δυνάμεις, καθώς η Ρωσία ήδη είχε αρχίσει να απειλεί με μονομερή δράση.

Λίγες μέρες, πάντως, πριν αναλάβει ο Κάννιγκ την πρωθυπουργία στην Αγγλία, η Ρωσία φάνηκε πως αύξησε την επιρροή της στους Έλληνες, όταν επισημοποιήθηκε η εκλογή του Καποδίστρια ως Κυβερνήτη της Ελλάδας με το ψήφισμα της 3ης Απριλίου 1827 στην Εθνοσυνέλευση της Τροιζίνας και γνωστοποιήθηκε σ' αυτόν με το προσκλητήριο έγγραφο της 6ης Απριλίου, που το έλαβε ενώ βρισκόταν καθ' οδόν προς τη Ρωσία. Το γεγονός αυτό «αναστάτωση» τόσο την Αγγλία και τη Γαλλία.

Τελικά, οι τρεις Δυνάμεις συνυπογράφουν το καλοκαίρι του 1827 ένα επεξεργασμένο αγγλικό σχέδιο, την «Ιουλιανή Συνθήκη (ή Σύμβαση)» του Λονδίνου (Αγγλία, Ρωσία, Γαλλία, ενώ η Αυστρία έμεινε απέξω), της οποίας το περιεχόμενο είναι επανάληψη των όρων της Πετρούπολης την περασμένη χρονιά, με ξεχωριστό, όμως, μυστικό και συμπληρωματικό άρθρο για το πώς θα έπειθαν το Σουλτάνο να δεχτεί ό,τι συμφωνήθηκε. Το άρθρο αυτό, όπως γράφει και ο Βακαλόπουλος στη «Νεοελληνική Ιστορία» του, «υπογράμμισε ότι, αν οι αντιμαχόμενοι δεν αποδέχονταν την ανακωχή, τότε οι μεγάλες δυνάμεις θα την επέβαλαν με τη βία». Επιπλέον στο Λονδίνο συμφωνούν και για τη σύναψη εμπορικών σχέσεων με τους Έλληνες και για το διορισμό προξένων στην έδρα της επαναστατικής ελληνικής κυβέρνησης.

Ας δούμε, όμως, λίγο πιο διεξοδικά της τόσο σπουδαίας για την εξέλιξη του Αγώνα «Ιουλιανής Συνθήκης». Στις 6 Ιουλίου, όμως, 1827, στο Λονδίνο, με πρωτοβουλία του Άγγλου πρωθυπουργού Γεωργίου Κάννιγκ, του νέου και ανεπηρέαστου από τις ανθελληνικές διαβολές του Μέττερνιχ Τσάρου της Ρωσίας, Νικολάου του 1ου, αλλά και της απαλλαγμένης πια από την αυστριακή επιρροή γαλλικής κυβερνήσεως, υπογράφεται από τον υπουργό εξωτερικών της Αγγλίας Dudley, και τους Ζυλ Πολινιάκ (Jules Auguste Armand Marie de Polignac, 1780 – 1847), Χριστόφορο Λίβεν, Γάλλο και Ρώσο διπλωμάτη αντίστοιχα, η «Ιουλιανή Συνθήκη (Σύμβαση)», με την οποία οι Τρεις Μεγάλες Δυνάμεις (Γαλλία, Αγγλία, Ρωσία) επιχειρούσαν περισσότερο ενεργό ανάμειξη υπέρ της Ελλάδας φαινομενικά στον εθνοκαπελευθερωτικό αγώνα που αυτή διεξάγει από το 1821 κατά των Τούρκων. Η Συνθήκη δημοσιεύτηκε αρχικά, μαζί με το συμπληρωματικό μυστικό άρθρο, στους «Times» του Λονδίνου στις 12 Ιουλίου του 1827 και στην «Ανεξάρτητο Εφημερίδα της Ελλάδος» την 6η Αυγούστου 1827.

Κι όπως ήταν φυσικό προκάλεσε ενθουσιασμό στην ελληνική πλευρά. «Ήταν το πρώτο σταθερό και μεγάλο βήμα για την αναγνώριση de jure της ελληνικής ανεξαρτησίας», γράφει ο Γ. Κορδάτος, ενώ ο Γ. Αοπρέας θεωρεί ότι μέσω αυτής της συνθήκης «η Ελλάς εξήλθε της πολιτικής μηδαιμότητας».

Φαινομενικά, οι Δυνάμεις «κόβονταν» υπέρ των Ελλήνων, αλλά στην πραγματικότητα υπέρ των δικών τους συμφερόντων στη Βαλκανική, και ιδιαίτερα στο Αιγαίο. Σημειώνει ο Καρλ Μαρξ σχετικά για τις δολο-



πλοκίες των Μεγάλων και τις μεταξύ τους τρικλοποδιές: «Για να του δέσουν τα χέρια (του Τσάρου) στο πλαίσιο μιας κάποιας κοινής δράσης, οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις έκλεισαν μαζί του στις 6 Ιουλίου 1827 μια συνθήκη στο Λονδίνο, με την οποία αναλάμβαναν τη δέσμευση να επιβάλλουν, στην ανάγκη με τα όπλα, τη ρύθμιση των διαφορών ανάμεσα στο σουλτάνο και στους Έλληνες [...]».

Ειδικότερα, το πρώτο άρθρο της «Ιουλιανής Σύμβασης» όριζε ότι θα απαιτηθεί από τα αντιμαχόμενα μέρη συμβιβασμός και ανακωχή. Οπωσδήποτε η τσαρική Ρωσία, η Αγγλία του Κάννιγκ και η Γαλλία των Βουρβόνων (η Αυστρία του Μέττερνιχ έμεινε απ' έξω από την «Ιουλιανή Συνθήκη») θα είχαν διπλωματικές σχέσεις με την Ελλάδα. Μόνο, όμως, όταν – σύμφωνα με την «Ιουλιανή Συνθήκη (Σύμβαση)» – οι Έλληνες θα έκαναν ανακωχή με τους Τούρκους, θα άρχιζαν οι Δυνάμεις περαιτέρω συνεννοήσεις στην Κωνσταντινούπολη. Η Ελλάδα θα έμενε φόρου υποτελής στο Σουλτάνο, αλλά θ' αποκτούσε την αυτονομία της, ενώ σ' ό,τι αφορά τα σύνορά της, μπάκε όρος να τα διαπραγματευτούν τα δύο εμπλεκόμενα μέρη. Αυτό, όμως, που ίσως δεν περίμενε και ο πιο αισιόδοξος στην Ελλάδα ήταν ότι στο μυστικό συμπληρωματικό άρθρο της Συνθήκης οι Δυνάμεις συμφωνούν ότι εάν κάποιος από τα δύο μέρη (ιδίως ο Σουλτάνος) αρνιόταν τα συμφωνηθέντα, εάν, δηλαδή, «η ανακωχή δεν εγένετο δεκτή εντός μηνός, οι υπογράφοι Δυνάμεις ήθελον λάβη τα προσήκοντα εις τας περιστάσεις μέτρα...». Τι μέτρα δηλαδή θα μπορούσαν να πάρουν, εάν ο Ιμπραήμ ή ο Σουλτάνος δεν έπαιρναν από λόγια; Το ίδιο ρώτησε και ο Άγγλος ναύαρχος και στόλαρχος της Μεσογείου Εδουάρδος Κόδριγκτον και ο συμπατριώτης του διπλωμάτης Στράτφορντ Κάννιγκ του απάντησε με τον πλέον σαφή τρόπο: «... Αν δεν γίνεται αλλιώς, να επιβάλετε την ειρήνη με τα πυροβόλα σας» (!)

Η πρωτοβουλία των Δυνάμεων στηριζόταν, κατά τον πρόλογο της συνθήκης, στην ανάγκη να δοθεί τέλος στην αναρχία και την αταξία στο Αιγαίο, η οποία – τόσα χρόνια (από το 1821 και πέρα) με τις ελληνοτουρκικές και θαλάσσιες συγκρούσεις – δίδει αιτίες για πειρατεία και κατά συνέπεια βλάπτει ολέθρια την οικονομία και το εμπόριο των ευρωπαϊκών χωρών.

Για να δικαιολογήσουν, όμως, την ανάμειξή τους («μεσιτεία» κατά το άρθρο 1) υπέρ των Ελλήνων, οι Δυνάμεις επικαλούνται την αίτηση προστασίας που είχαν κάνει οι Έλληνες προς την Αγγλία και τη Γαλλία και άλλους ανθρωπιστικούς λόγους. Η όλη συνθήκη θεωρείται «κύμα» διπλωματικών ενεργειών, παρασκηνιακών και φανερών, του αρχικά υπουργού εξωτερικών και μετέπειτα (από τον Απρίλη του 1827) πρωθυπουργού της Αγγλίας, Γεωργίου Κάννιγκ.

Μιλάμε, λοιπόν, για μίαν αποφασιστική παρέμβαση για ειρήνευση κι όχι απλά «μεσιτεία». Δικαίως, όταν μαθεύτηκε σε λίγες ημέρες στην Ελλάδα, όπως είπαμε, ξέσπασαν σε αλλόφρονες πανηγυρισμούς και δοξολογίες προς το Θεό υπέρ των Δυνάμεων. Από το διπλωματικό πεδίο, παρά τις όποιες αντιδράσεις του Αυστριακού μισέλληνα καγκελαρίου Μέττερνιχ, ο Κάννιγκ είχε «παρασύρει» τους Ρώσους και τους Γάλλους στο πολεμικό πεδίο υποστήριξης του Ελληνικού Αγώνα. Για να τηρηθεί, λοιπόν, η συμφωνία, είχαν καταπλεύσει στο Αιγαίο ο αγγλικός

στόλος με τον ναύαρχο Εδουάρδο Κόδριγκτον (Sir Edward Codrington, 1770 – 1851), ο γαλλικός μ' επικεφαλής τον Ερρίκο – Δανιήλ Δεριγνί (Marie Henri Daniel Gauthier, comte de Ri+gny, 1782 – 1835), και τελευταίος ο ρωσικός με τον ολλανδικής καταγωγής στόλαρχο Λογγίνο Χέυδεν (Логин Петрович Гейден, 1772/3 – 1850), ο οποίος, την περίοδο 1828 – '29, θα αναλάβει και τη διοίκηση του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο. Εάν οι Τούρκοι δεν την δέχονταν, οι Ευρωπαίοι ναύαρχοι, όπως είπε και ο Στράτφορντ Κάννιγκ, είχαν το δικαίωμα, ακόμα και με τη χρήση όπλων, να εμποδίσουν τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο να μεταφέρει στρατό και πολεμοφόδια.

Όταν το Σεπτέμβριο του 1827 (9/9), οι Δυνάμεις, βάσει της «Ιουλιανής Σύμβασης», επέδωσαν τηλεγράφο στην Υψηλή Πύλη να δεχτεί ανακωχή, στην οποία οι Έλληνες είχαν κιάλας συμφωνήσει, η νέα βραχύβια (31/8/1827 έως 21/1/1828) κυβέρνηση της Αγγλίας υπό τον Φρειδερίκο – Ιωάννη Ρόμπινσον Γκόντριντς (Goderich), που είχε διαδεχτεί τον αιφνιδίως τον Αύγουστο αποθανόντα Γ. Κάννιγκ, και με υπουργό εξωτερικών Ξανά τον κόμη του Dudley, θεωρούσε «φίλη» την τουρκική κυβέρνηση και τη «συμβουλευεί» για το καλό της να δεχτεί τους όρους των Δυνάμεων.

Ο Άγγλος πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη Στράτφορντ Κάννιγκ διατάχτηκε από τους πολιτικούς του προϊσταμένους να πληροφορήσει το Σουλτάνο ότι «η βρετανική κυβέρνηση απευθύνεται για μια ακόμη φορά ιδιαίτερα και μόνη, με τρόπο φιλικό στην Πύλη (οθωμανική κυβέρνηση), για να της δηλώσει ότι παρά την επιθυμία της να θέσει τέρμα στη σημερινή αναρχία και να σώσει μέρος του ελληνικού πληθυσμού από προφανή καταστροφή, όμως δεν επιθυμεί λιγότερο να στερεώσει την πολιτική ύπαρξη της Τουρκίας». Για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού η Βρετανία συμβούλευε την Πύλη ν' αποδεχτεί τις προτάσεις που της έγιναν. Η βρετανική κυβέρνηση διαβεβαίωνε το Σουλτάνο ότι «παραχωρώντας μια περιορισμένη πολιτική ύπαρξη στους Έλληνες, δε σκέπτεται καθόλου να θέσει σε κίνδυνο την ύπαρξη της Τουρκίας».

Το τι είχαν στο νου τους να κάνανε οι άλλες Δυνάμεις το μαθαίνουμε από τούτα τα λόγια του ίδιου Άγγλου έμπειρου διπλωμάτη προς την τουρκική κυβέρνηση: «Ομολογούμε ότι μπορεί να υπάρξουν εύλογες αιτίες ανησυχιών της Πύλης και να διατηρεί υπόνοιες απέναντι της μίας από τις τρεις δυνάμεις που υπέγραψαν τη συνθήκη. Όμως δεν πρέπει να ανησυχεί για τα αισθήματα από τα οποία εμφορούνται απέναντι στην Πύλη η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία. Φρόνιμη και λογική πολιτική απαιτεί την αποκατάσταση σχέσεων με τις δύο Δυνάμεις που θα μπορέσουν τότε ν' απομακρύνουν από την Τουρκία κάθε κίνδυνο που μπορούν να προκαλέσουν τα φιλόδοξα σχέδια της τρίτης δύναμης».

Η τουρκική κυβέρνηση, έχοντας τη «φιλία» των Άγγλων και με την υποστήριξη – «μεσολάβηση» του Αυστριακού καγκελαρίου Μέττερνιχ, τραίναρε την εφαρμογή της σύμβασης της 6ης Ιουλίου. Έτσι, και ο Ιμπραήμ συνέχιζε το καταστροφικό του έργο ως τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς, ενώ το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης παραλίγο να «τινάξει» στον αέρα την ανακωχή, όταν ο Πατριάρχης παρέδωσε (6/9/1827) στο Σουλτάνο αναφορά υποταγής 31 Ρουμελιωτών οπλαρχηγών, στους οποίους και χορηγήθηκε



Ο τσάρος της Ρωσίας, Νικόλαος, το 1825 παίρνει πρωτοβουλίες υπέρ του ελληνικού Αγώνα

αμνηστία από τις τουρκικές αρχές.

Η άρνηση ή η καθυστέρηση του Ιμπραήμ να εφαρμόσει την «Ιουλιανή Σύμβαση» φέρνει την καταστροφική για τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο ναυμαχία του Ναβαρίνου (Οκτώβρης 1827), που είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο και η οποία εξοργίζει τους Τούρκους και αναγκάζει το Σουλτάνο να αρνηθεί (δία του υπουργού του επί των εξωτερικών Ρέις εφέντη) κάθε ευρωπαϊκή επέμβαση στα εσωτερικά του κράτους του, αφού ως τέτοιο ζήτημα θεωρούσε την Ελληνική Επανάσταση. Μετά το Ναβαρίνο, το θέμα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας θα πάρει μια άλλη τροπή, παρά το από τον Αύγουστο του 1827 αιφνίδιο θάνατο του Γ. Κάννιγκ.

Αφού, το Δεκέμβριο του 1827, οι πρεσβευτές των δυνάμεων θα φύγουν από την Κωνσταντινούπολη και θα εγκατασταθούν στον Πόρο, στις 26/4/1828 θα κηρυχτεί νέος ρωσοτουρκικός πόλεμος, επειδή ο Νικόλαος ο 1ος απαιτούσε από το Μαχμούτ το 2ο τα συμπεφωνημένα στο Ackerman, όπου δεν είχε γίνει, όμως, αναφορά στο ελληνικό ζήτημα, κάτι που η Πύλη και οι επιτελείς της ερμήνευσαν ως έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους του Τσάρου και της Ρωσίας για την τύχη των Ελλήνων. Στον Πόρο όντες οι πρεσβευτές θα συνεργαστούν αργότερα με τον Καποδίστρια για τα σύνορα και το βαθμό της διεθνούς ανεξαρτησίας του νεοπαγούς ελληνικού κράτους. Για δε τους Έλληνες, όμως, προς το παρόν, την άνοιξη του 1828, ο ίδιος ο Τσάρος θα εκφράσει την αντιπάθειά του για την – κατά τη γνώμη του – φριχτή, εγκληματική και αποκρουστική συμπεριφορά τους, εφόσον είναι υπήκοοι, όπως πιστεύει, που στασίασαν εναντίον του νομίμου ηγεμόνα τους (!).

Το Μάρτη του 1829, λοιπόν, στο Λονδίνο, οι Ρώσοι κι οι Αγγλογάλλοι συνυπογράφουν το πρωτόκολλο του Λονδίνου, που προέβλεπε την αναγνώριση αυτόνομου ελληνικού κράτους κάτω από την κυριαρχία του Σουλτάνου με τα εδάφη νότια από τον Παγασπικό και Αμβρακικό κόλπο, την Εύβοια, τις Κυκλάδες και τα κοντινά στην Πελοπόννησο νησιά. Άφνε όμως «εκτός νυμφώνος» την Κρήτη (10/22.03.1829).

Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος, όμως, συνεχιζόταν και διήρκεσε μέχρι τις 14/9/1829, καθώς ο ρωσικός στρατός, μετά τις αποτυχημένες προσπάθειές του κατά το 1828 (Μάνης – Οκτώβρης), προέλασε, από το Μάν του 1829 και εξής, στην ανατολική Βαλκανική και έφτασε ίσαμε την Αδριανούπολη.

Εκεί, το Σεπτέμβριο του 1829, υπογράφεται η φερώνυμη συνθήκη, που ενοχλεί τους Αγγλογάλλους, οι οποίοι παρακολουθούν τον τελευταίο χρόνο (από αρχές του 1828) τη Ρωσία να προσπαθεί να λύσει εις όφελός της μόνον το ελληνικό ζήτημα. Ας ιδούμε τους σπουδαιότερους όρους της ειρήνης αυτής, εν τάξει: «1. Ακεραιότητα του οθωμανικού κράτους, 2. Τήρηση των προγενεστέρων συνθηκών μεταξύ Πύλης και Ρωσίας, 3. Προσχώρηση της Πύλης στην από 6/7/1827 συνθήκη του Λονδίνου που είχε συνομολογηθεί μεταξύ Γαλλίας, Αγγλίας και Ρωσίας και αφορούσε τη ρύθμιση των ελληνικών υποθέσεων, 4. Βάσιμες εγγυήσεις για την ελευθερία της ναυσιπλοΐας στη Μαύρη Θάλασσα και 5. Περαιτέρω διαπραγματεύσεις Τούρκων και Ρώσων επιτετραμμένων σχετικά με τα αιτήματα αποζημιώσεων και με τις λοιπές αξιώσεις των δυο μερών».

Από αντίδραση, λοιπόν, και όχι από άδολο φιλελληνισμό, η Αγγλία και η Γαλλία των Βουρβόνων συμφωνούν και στέλνουν στην Πελοπόννησο (τέλη Αυγούστου του 1828) γαλλικό στρατό υπό το στρατηγό N. J. Maison (Μαιζών, 1771 – 1840), για να «καθαρίσει» την περιοχή από τουρκοαιγυπτιακά υπολείμματα. Το 1828, λίγο μετά την άφιξη του Maison, μια ομάδα Γάλλων επιστημόνων, που αποτελείτο από φυσιοδίφες, γεωγράφους, μηχανικούς, φιλόλογους, αρχαιολόγους και αρχιτέκτονες, κατέφτασε και αυτή στην Πελοπόννησο. Η Γαλλική Επιστημονική Αποστολή του Μοριά, από το 1829 έως το 1831, υπό την ηγεσία του γεωγράφου και συνταγματάρχη Jean-Baptiste-Genevieve-Marcellin Bory de Saint-Vincent (1778 – 1846), ήταν μια αποστολή που χρηματοδοτήθηκε γενναία από το γαλλικό κράτος.

Η αποστολή ήταν αρχικά χωρισμένη σε τρεις τομείς, η μία είχε να κάνει με τις φυσικές επιστήμες, η δεύτερη με την αρχαιολογία, και η τρίτη με την αρχιτεκτονική και τη γλυπτική. Ενώ η καταγραφή των αρχαίων τοποθεσιών και των μνημείων ήταν κάτω από τη διεύθυνση του αρχιτέκτονα και αρχαιολόγου Guillaume Abel Blouet (1795 – 1853), η γεωγραφική έρευνα αποδόθηκε στον τομέα των φυσικών επιστημών υπό τον Bory de Saint-Vincent. Η συνεισφορά του Blouet αναφαιίνεται σε τρεις μεγάλους τόμους, που εξέδωσε, ανάμεσα στο 1831 και στο 1838, για ό,τι είδε στις περιοχές της Πελοποννήσου (ενδεικτικά αναφέρουμε Μεσσήνη και Ολυμπία), των Κυκλάδων και της Αττικής.

Και για να επανέλθουμε στο ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1828 – '29, ας σημειωθεί και ότι ο Καρλ Μαξ, μάλιστα, αναφέρει ότι ο Άγγλος υπουργός πολέμου, Henry John Temple of Palmerston, κατά την περίοδο των πολεμικών επιχειρήσεων, δήλωσε, μέσα στο κοινοβούλιο της χώρας του, ότι «οι εχθροί της ελευθερώτριας Ρωσίας είναι αναγκαστικά «φίλοι» των χειρότερων τεράτων του κόσμου, του Dom Miguel, της Αυστρίας και του Σουλτάνου».

Όταν οι Ρώσοι, όπως προαναφέρθηκε, έφτασαν στην Αδριανούπολη (Σεπτέμβρης 1829), η Οθωμανική κυβέρνηση συνθηκολόγησε και αποδέχτηκε ό,τι είχε γίνει ως τότε. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τους Έλληνες, αποδεχόταν και την «Ιουλιανή Σύμβαση» του Λονδίνου (6/7/1827), μα και το πρωτόκολλο του Λονδίνου της 10(22)/3/1829 και αναγνώριζε έτσι την ύπαρξη ενός (αυτόνομου, όχι εντελώς ανεξάρτητου) ελληνικού κρά-



τους και ως τετελεσμένο γεγονός το δικαίωμα των Ευρωπαίων να παρεμβαίνουν (υπέρ των οικονομικοπολιτικών τους συμφερόντων) στα εσωτερικά της Τουρκίας.

Σχετικά με την ελληνική πλευρά, δύο άλματα και σοβαρά προβλήματα παρέμεναν και θα αποτελούσε η οριστική επίλυση τους διακαή πόθο του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας, Ιωάννη Καποδίστρια, σε ό,τι αφορά την εξωτερική του πολιτική: (α) οι διαπραγματεύσεις για ευρύτερα το δυνατό σύνορα σε ηπειρωτικό και νησιωτικό χώρο, αφού, όμως, άδειάζαν έγκαιρα τα εδάφη αυτά από τα εναπομείναντα τουρκικά στρατεύματα και (β)

η μετάβαση από το καθεστώς της αυτονομίας στην πλήρη ανεξαρτησία.

Συνοψίζοντας σχετικά με τις σχέσεις Ευρωπαίων και επαναστατών, ως δεχτούμε ότι η διπλωματική δραστηριότητα των Ελλήνων καθοριζόταν, θέλοντας και μη, από τα ευρωπαϊκά πολιτικά fora και τους διεθνείς συσχετισμούς, που διαμόρφωναν το όλο κλίμα. Οι ευρωπαϊκές χώρες ασχολήθηκαν με το ελληνικό ζήτημα όταν το συνέδεσαν με την κατάρρευση ή τη διατήρηση της οθωμανικής αυτοκρατορίας (ανατολικό ζήτημα), που σήμαινε αγώνα μεταξύ τους για να καρπωθούν από τη μία ή την άλλη περίπτωση.

Κάθε ευρωπαϊκή δύναμη, μπορούμε, επιπροσθέτως, να γράψουμε, ανακατευόταν στην Ελληνική Επανάσταση και έπαιρνε ανάλογες αποφάσεις, χωρίς ηθικούς ενδοιασμούς, αλλά κρίνοντας – βάσει της ηθικής των διεθνών σχέσεων – από το τι εξυπηρετούσε τα πολιτικοοικονομικά συμφέροντά της τη δεδομένη χρονικά στιγμή. Η σύναψη με επαχθείς όρους των αγγλικών δανείων (1824 & 1825) μπορεί να στάθηκαν αφορμή για ποικίλα σχόλια και πίοτερο για τη δέσμευση των εθνικών κτημάτων, παρεμποδίζοντας έτσι την κοινωνικοοικονομική ανέλιξη του ελληνικού λαού, θεωρήθηκε μεγάλη διπλωμα-

τική επιτυχία, γιατί έμμεσα η βρετανική κυβέρνηση αναγνώριζε στους Έλληνες το δικαίωμα πολιτικής ύπαρξης.

Η Κοινή Γνώμη των διαφόρων κρατών, συγκλονισμένη από τις φρικαλεότητες των Τούρκων (Πατριαρχείο, Χίος, Ψαρά, Κάσος, Μεσολόγγι κ.α.), ίσως να πίεσε, όπως δέχονται κάποιοι ιστορικοί, τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να πάψουν την επτάχρονη αιματοχυσία.

Τελικά, η ελευθερία και η ανεξαρτησία από τον τουρκικό ζυγό ήταν προϊόν του Αγώνα των Ελλήνων ή δωρεά των ξένων Δυνάμεων προς ίδιον συμφέρον; Ξαναδιαβάζοντας όλα

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 1821 ΕΩΣ ΤΟ 1829 ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

1821	24/2: επιστολή Αλ. Υψηλάντη προς Τσάρο στην έναρξη της Επανάστασης	14/3: επιστολή Καποδίστρια προς Αλ. Υψηλάντη	30/4: διακήρυξη του συνεδρίου του Λάμπιακ καταδικαστική για Επανάσταση των Ελλήνων		
1822	μήνυμα αναγνώρισης της Επανάστασης από τον Αιτινόν πρόεδρο, J.P. Boyer	13(25)/6: επιστολή Καποδίστρια προς ελληνική κυβέρνηση ενόψει συνεδρίου της Βερόνας	29/8: ελληνική έκκληση στους συνεδριάζοντες στη Βερόνα	9/11: πρωτόκολλο με όρους για επανάληψη ρωσοτουρκικών διπλωματικών σχέσεων	2/12: διακήρυξη του συνεδρίου της Βερόνας καταδικαστική για ελλ. Επανάσταση
1823	14/2: οδηγίες Άγγλου υπουργού εξωτερικών, Γ. Κάννιγκ σε Στράγκφορντ (Βρετανό πρέσβη στην Κων/πολη)	13 (25)/3: ο Κάννιγκ διακηρύσσει βρετανική ``ουδετερότητα`` μεταξύ εμπολέμων Ελλήνων – Τούρκων και στέλνει οδηγίες σε Θ. Μαίτλαντ (αρμοστή Εφτανήσων)	Μάγς: δηλώσεις Κάννιγκ περί Συμμετοχής της Αγγλίας στην Ευρωπαϊκή πολιτική στο ελληνικό ζήτημα		2/12: “δόγμα Μονρόε” ευνοϊκή εκδήλωση υπέρ Επανάστασης
1824	9/1: ρωσικό ``σχέδιο 3 τμημάτων``: η Ελλάδα θα χωριζόταν σε 3 ηγεμονίες στο πρότυπο των παραδουνάβιων	31/5: οι Έλληνες μαθαίνουν το ρωσικό σχέδιο	4/11: ελληνική επιστολή προς Γ. Κάννιγκ για καταγγελία του τσαρικού σχεδίου	1/12: επιφυλακτική απάντηση του Γ. Κάννιγκ	
1825	6,7, 22/7: “Πράξη Υποτέλειας” των Ελλήνων		Σεπτ.: η “Π.Υ.” παραδίδεται στο διστακτικό Άγγλο ΥΠ.ΕΞ.		
1826	17/3: ρωσικό τηλεσίγραφο προς Τουρκία	23/3 (4/4): υπογράφεται από Αγγλία & Ρωσία το πρωτόκολλο της Πετρούπολης, για λύση του ελληνικού ζητήματος	12 (26)/4: ψήφισμα της 3ης εθνοσυνέλευσης για χειρισμό εξωτερικής πολιτικής και, παρά τις αντιρρήσεις του Δ. Υψηλάντη, δίδεται πληρεξούσιο στον Άγγλο πρέσβη Στρ. Κάννιγκ για συμβιβασμό με Σουλτάνο	29/9: οδηγίες Ρώσου ΥΠ.ΕΞ., Nesselrod προς Λίβεν (πρεσβευτή του στην Αγγλία) υπέρ Ελλάδος, συνεργασίας με τους Κάννιγκ και φθοράς του Ιμπραήμ	7/10: ρωσοτουρκική συνθήκη του Ackerman, ταχτοποίηση διαφορών με όρο τη μη νάμειξη Ρωσίας στην ελληνική Επανάσταση
1827	9/1: οδηγίες Nesselrod προς Λίβεν για τρόπο αποδοτικότερης συνεργασίας Ρωσίας – Γ. Κάννιγκ (που από τον Απρίλη θάνατι και πρωθυπουργός) εις βάρος Τουρκίας	6/7: «Ιουλιανή Σύμβαση» του Λονδίνου, επανάληψη των όρων της Πετρούπολης μαζί με μυστικό συμπληρωματικό άρθρο περί εξαναγκασμού της Τουρκίας να τη δεχτεί, συνουγράφεται από Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία	12/7: οδηγίες από Λονδίνο προς Άγγλο ναύαρχο Κόδριγκτον περί του πρακτέου/ οι Έλληνες μαθαίνουν την «Ιουλιανή Σύμβαση»	4/9: (νέες, από το Στρ. Κάννιγκ, αυτή τη φορά) οδηγίες στον Κόδριγκτον 3/10: διαμαρτυρία Καποδίστρια σε αγγλικό υπουργείο εξωτερικών	24/11: σύσκεψη των 3 πρέσβων με τον Τούρκο ΥΠ.ΕΞ., Ρέις Εφέντη Περτέφ, μ` αφορμή το Ναβαρίνο, για το οποίο ο Τσάρος (8 ή 20/11) συχαίρει τον Κόδριγκτον, αλλά κι ο Γάλλος υπουργός ναυτικών Σαβρόλ το Δεριγνί, ενώ ο θάνατος του Κάννιγκ φέρνει τη (νέα) κυβέρνηση Ουέλλινγκτον και το βασιλιά Γεώργιο 4ο να το αποδοκιμάζουν
1828	9/8 : συνθήκη Αλεξάνδρειας (Κόδριγκτον & Μωχάμετ Άλυ, Παρόντος Γάλλου προξένου) περί αποχώρησης του αιγυπτιακού στρατού από Πελοπο/σο	11 ή 23/9: υπόμνημα Καποδίστρια για συνοριακό στους πρεσβευτές των 3 δυνάμεων	4 ή 16/11: πρωτόκολλο Λονδίνου, με πρωτοβουλία Άγγλου ΥΠ.ΕΞ., Άμπερντν και συνουγράψαν Πολιτικά (Γάλλος πρέσβης), Λίβεν (Ρωσία), δεν εγκρίνονται οι φιλελληνικές προτάσεις των πρεσβευτών του Πόρου, σαφή σύνορα : Πελοπο/σος – Κυκλάδες		
1829	10 ή 22/3: πρωτόκολλο Λονδίνου, αυτόνομο ελληνικό κράτος (χωρίς Κρήτη) Αμβρακικός – Παγασητικός	22/7: η 4η εθν/ση εγκρίνει εξωτερική πολιτική του Καποδίστρια	14/9: συνθήκη Αδριανούπολης – λήξη ρωσοτουρκικού πολέμου κι η Τουρκία αποδέχεται και «Ιουλιανή Σύμβαση» (1827) και πρωτόκολλο Λονδίνου (Μάρτης 1829)		



όσα έγιναν στην Επανάσταση, εξάγουμε το αναμφισβήτητο συμπέρασμα πως ναι μεν αγωνίστηκαν οι Έλληνες με όλη τους την ψυχή για να απελευθερωθούν, αλλά οι Δυνάμεις, οι Δυνάμεις, που επενέβησαν για τη

λήξη των ελληνοτουρκικών διαφορών, αποχτούν το δικαίωμα να επεμβαίνουν στα εσωτερικά και ως αυτόκλητοι Μεσσίες αυτοονομάστηκαν και «Προστάτιδες Δυνάμεις» και η διπλωματική τους ανάμειξη υπέρ

(;) των Ελλήνων δημιούργησε τρία φερόνυμα κόμματα, ρωσικό, αγγλικό, γαλλικό. Τα κόμματα αυτά, δυστυχώς, βασίζονταν όχι στην ιδεολογία, αλλά στην ελπίδα πως η αντίστοιχη χώρα θα βοηθούσε τους Έλληνες

στους χαλεπούς καιρούς. Κανείς δεν αρνείται ότι οι Ευρωπαίοι βοήθησαν, αλλ' όμως με τα δικά τους, ευμετάβολα και ιδιοτελή πάντα, κίνητρα, κριτήρια και το δικό τους, συχνά υποκριτικό, τρόπο.



Η Ελλάδα δίνει «παράσημα», μα θέλει ...θυσίες!

Γα ήταν σημαντική παράλειψη εάν δεν γίνει μνεία ιδιαίτερη και στο φιλελληνισμό κατά τα χρόνια της Επανάστασης του 1821. Φιλελληνισμός λέγεται η κινούμενη από γνήσια αισθήματα συμπάθειας και φιλελευθερισμού υπέρ των Ελλήνων κίνηση μεταξύ των απλών πολιτών στην Ευρώπη. Προήλθε από τον αποτροπιασμό για τις τουρκικές θηριωδίες, από το πνεύμα του φιλελευθερισμού που ως ιδεολογία αντιπαρεβάλλετο με την αντιδραστική «Ι.Σ.», από το θαυμασμό των Ευρωπαίων προς την αρχαία Ελλάδα, αλλά και για τον ηρωικό αγώνα των νεότερων Ελλήνων. Ο Φιλελληνισμός στην Ευρώπη, όπως γράφει ο Π. Καρολίδης, εξαιτίας των σφαγών της Χίου και των επιτυχιών του Κανάρη στις θαλάσσιες επιχειρήσεις του 1822, «έλαβε δύναμις και ανάπτυξιν, εκδηλούμενος εν ταις ωδαίς και άσμασι των ποιητών και εν τοις ρητορικοίς λόγοις των φιλελλήνων και φιλελευθέρων ρητόρων εν τοις κοινοβουλίοις και εν τη δημοσιογραφία».

Αξίζει, όμως, να γραφεί πως ο φιλελληνισμός ως ρεύμα ενθαρρύνθηκε και από την έντονη κινητοποίηση των Ελλήνων του εξωτερικού, με πιο σημαίνουσες τις συστηματικές προσπάθειες τριών προσωπικοτήτων, του Αδαμάντιου Κοραή, στο Παρίσι, του μητροπολίτη Ιγνατίου Ουγγροβλαχίας στην Πίζα και του Ιωάννη Καποδίστρια, που «αξιοποίησε» τις διεθνείς του γνωριμίες ως υπουργού Εξωτερικών της Ρωσικής Αυλής. Αποτέλεσμα, τέλος, της φιλελληνικής κίνησης ήταν η ηθική ενίσχυση των Ελλήνων με δημοσιεύσεις φιλελληνικών άρθρων, κυκλοφορία φυλλαδίων και βιβλίων και η ίδρυση φιλελληνικών συλλόγων.

Μεταξύ των Φιλελλήνων βρέθηκαν άνθρωποι με διαφορετικά κοινωνικά, πολιτικά, μορφωτικά και εθνικά χαρακτηριστικά. Στην πλειονότητά τους, ωστόσο, οι φιλέλληνες ήταν παλαίμαχοι στρατιώτες και αξιωματικοί των Ναπολεόντεινων πολέμων που αναζητούσαν δόξα και πλούτο σε περιφερειακές συγκρούσεις, είτε γιατί από το 1815 και μετά βρέθηκαν χωρίς απασχόληση είτε γιατί είχαν τεθεί σε δυσμένεια εξαιτίας των πολιτικών τους ιδεών. Δεν ήταν, λοιπόν, λίγοι οι τυχαίοι, «αγύρτες και περιτρίμματα», που γρήγορα, για μεγαλύτερους μισθούς ή επειδή δεν έγιναν στρατηγοί όσο σύντομα νόμιζαν, αυτομόλησαν στις τουρκικές δυνάμεις ή όσοι έχοντας στο νου τους την κλασική Ελλάδα του Περικλή, πικράθηκαν με ό,τι είδαν και με τους Νεοέλληνες και έφυγαν ανεπιστρεπτή.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να επισημάνουμε και την παρουσία του Αιγυπτίου Δαβουσί. Ο Δαβουσί, όπως γράφει ο Μπάμπης Άννινος στο βιβλίο του «Οι Φιλέλληνες του 1821», ήταν μουσουλμάνος απόμαχος της ίλης των Μαμελούκων του Ναπολέοντος και, για προσωπικούς λόγους, μισούσε τους Μουσουλμάνους. Απ' τη Γαλλία, όπου είχε εγκατασταθεί, έσπευσε να αγωνιστεί με τους Έλληνες. Και όπως σημειώνει ο Άννινος, «Είς το Πέτα επολέμησεν ως ήρως. Εφόνευσεν όσους εχθρούς ηδυνήθη διά της ακτηρίδος

του όπλου του, και έπεσε νεκρός διάτρπος υπό πληγών επί σωρού εχθρικών πτωμάτων».

Ενώ στο ίδιο βιβλίο του ο Μπάμπης Άννινος έχει γράψει για όλους τους φιλέλληνες που κατήλθαν και αγωνίστηκαν στα πεδία των πολεμικών επιχειρήσεων της Ελληνικής Επανάστασης, σ' αυτούς από τη Δύση, που, όπως σημειώνει η Σόνια Ιλίνσκαγια – Αλεξανδροπούλου (εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» Αθηνών, 22/07/2001), «δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν την οδυνηρή διαπίστωση ότι οι Έλληνες αγωνιστές της Επανάστασης απείχαν αρκετά από τα δοξασμένα πρότυπα των αρχαίων προγόνων τους», πρέπει να συμπεριλάβουμε για την Ανατολική Ευρώπη και το μεγάλο Ρώσο ποιητή Αλέξανδρο Πούσκιν, αλλά και όσους τυχόν φιλέλληνες συμπατριώτες του αξιωματικού του τσαρικού στρατού (τους «Δεκεμβριστές») περιέβαλαν με συμπάθεια τον ελληνισμό στα προεπαναστατικά χρόνια ή στο ξεκίνημα της Επανάστασης.

Οι «Δεκεμβριστές» ήταν λίγοι φιλελεύθεροι διανοούμενοι, που θέλησαν να επωφεληθούν του μεσολαβήσαντος ζητήματος της σειράς της διαδοχής του ρωσικού θρόνου, το Δεκέμβρη του 1825, και υπεκίνησαν, στις 14/12, σε στάση ορισμένες φρουρές, λίγο μετά το θάνατο του Τσάρου Αλεξάνδρου του 1ου και προ της αναρρήσεως στο θρόνο του αδελφού του, Νικολάου του 1ου, που πολύ μισπτός για τις μιλιταριστικές του πεποιθήσεις και μεθόδους. Το κίνημα, που είχε σκοπό τη συντριβή της απολυταρχίας και την κατάργηση της δουλοπαροικίας, καταπνίχτηκε από το νέο Τσάρο γρήγορα, με πολλά θύματα, με εκτελέσεις 7 από τους ηγέτες του και εξορίες πολλών άλλων και καταλαμβάνει ξεχωριστή θέση στην ιστορία των ρωσικών επαναστατικών κινημάτων ενώ, τα κατοπινά χρόνια, όπως γράφει ο Δ. Κόκκινος, στη Ρωσία κυριάρχησε «βαρύς δεσποτισμός, ο οποίος έφερε την γαλήνην διά του τρόμου».

Ο Α. Πούσκιν, όμως, με υπομονή και επιμονή, στάθηκε, πάντοτε, υποστηρικτής της λευτεριάς και ανεξαρτησίας των Ελλήνων όχι μόνο με τον προφορικό του λόγο αλλά και με τον γραπτό λόγο και τη δράση του. Μέσα από πλήθος ποιημάτων και άλλων έργων του εκφράζει την υποστήριξή της Επανάστασης των Ελλήνων για το λυτρωμό από τη σκληρή μακραιώνη τυραννική σκλαβιά. Ο Ρώσος ποιητής, επίσης, παρακολούθησε από κοντά την έναρξη, την εξέλιξη, το δυναμισμό των επαναστατικών γεγονότων, της εξέγερσης των «Φιλικών» και του πολύστην πειρωτική Ελλάδα όσο και στα νησιά, ενώ σε γράμμα του αναφέρει ότι στον κόσμο του «τίποτα δεν ήταν τόσο δημοφιλές και τόσο κοσμοαγάπητο όσο η ελληνική υπόθεση».

Ακόμα και Βούλγαροι εθελοντές πήραν ενεργό μέρος στην Ελληνική Επανάσταση. «Άλλοι πίστευαν ότι ο αγώνας θα είχε ως αποτέλεσμα και την απελευθέρωση της δικής



Λόρδος Βύρων, βρέθηκε στην Ελλάδα και το Μεσολόγγι σε δύσκολες στιγμές του Αγώνα (1823 - 1824).

τους πατρίδας, άλλοι ότι ήρθε η ώρα η αποφασιστική στιγμή για την οριστική μονομαχία «υπέρ πίστεως και ελπίδος» με τον προαιώνιο δυνάστη, άλλοι πήραν μέρος στον αγώνα υπακούοντας στην επαναστατική τους ορμή-τέλος, υπήρχαν και άνθρωποι που προσχώρησαν κάτω απ' την πίεση ποικίλων περιστατικών», όπως γράφει ο Ν. Τοντορώφ («Η Βαλκανική Διάσταση της Επανάστασης του 1821», σελ. 67).

Ξεχωριστή, πριν προχωρήσουμε, μνεία να γίνει και για τον Καρλ Κρατσάιζεν (1794 - 1878), το Βαυαρό φιλέλληνα και αυτοδίδακτο ζωγράφο. Βρέθηκε στην Ελλάδα τα χρόνια του Αγώνα και σ' αυτόν οφείλουμε το «πάνθεον» των ηρώων του 1821, όσοι βέβαια ήταν ακόμα ζωντανοί το έτος της άφιξής του. Είχε έρθει στην επαναστατημένη Ελλάδα με το εκστρατευτικό σώμα των Βαυαρών το 1826 και πήρε μέρος στην ιστορική πολιορκία της Αθήνας στις 6 Μαρτίου και της Ακρόπολης στις 22 Απρίλη του 1827 υπό τον Φαβιέρο. Επειδή, όμως, είχε δεινότητα στο σχέδιο, αποτύπωσε τις μορφές των ηρώων, που συνάντησε στα διάφορα ελληνικά στρατόπεδα.

Αναφορά, όμως, πρέπει να γίνει και στο Γάλλο ζωγράφο Ευγένιο Ντελακρουά (1798 - 1863). Η «Σφαγή της Χίου» για το Σαλόνι του 1824, ένας πίνακας επηρεασμένος από την τουρκική θηριωδία σε βάρος των επαναστατημένων Ελλήνων (οι εφημερίδες της εποχής έγραφαν για ανέφεραν 20.000 νεκρούς και ομαδικό εξανδραποδισμό του πληθυσμού) στο ομώνυμο νησί, ανοίγει το δρόμο για μια σειρά έργων (εξαιρετικά πολυάριθμων ειδικά στα έτη 1826 - 1828) εμπνευσμένων από την Ελληνική Επανάσταση, στην οποία ο Ντελακρουά, μέσα στο νεανικό θαυμασμό του για τον λόρδο Βύρωνα, συμμετείχε ιδεολογικά όπως πολλοί νέοι της γενιάς του. Ιδιαίτερα να σημειωθεί πως με την «Ελλάδα που ξεψυχή στα ερείπια του Μεσολογ-

γίου» (1827) έλαβε μέρος σε ειδικούς καλλιτεχνικούς αγώνες.

Το 1822, η μεγάλη λιθογραφία του Γάλλου χαρακτή Ανζ-Ρενέ Ραβώ, «Η αφύπνιση της Ελλάδας», συγκέντρωσε τα βλέμματα στο Παρίσι. Στο κέντρο της εικόνας, η Ελλάδα, σαν μεγαλόσωμη, όμορφη γυναίκα με αρχαίο χιτώνα, έχει στους καρπούς της σπασμένες αλυσίδες. Κοντά της, πάνω σ' ένα σύννεφο, το πνεύμα της Ελευθερίας κρατά λάβαρο και δάφνινο στεφάνι. Στα πόδια της, πάνω σε μια σημαία με ημισέληνο, κείται ένας Τούρκος στρατιώτης με σαρίκι...

Ιδιαίτερη, όμως, μνεία ανάμεσα στους φιλέλληνες λογοτέχνες από την Ευρώπη αξίζει ο «Ελληνας» Βίλχελμ Μύλερ (1794-1827), ο οποίος την περίοδο 1821 - '27 έγραψε 52 ποιήματα - «Τραγούδια των Ελλήνων» τα τιτλοφορούσε - για τον ηρωικό υπέρ της ελευθερίας ξεσπασμό των Ελλήνων, για τη βαρβαρότητα του Τούρκου κατακτητή, την καταδυναστευτική για τα έθνη πολιτική της «Ιεράς Συμμαχίας», τα συμφέροντα της αποικιοκρατικής Αγγλίας.

Αρκετοί, όμως, ήταν και όσοι κατέβηκαν στην Ελλάδα, αλλά επιδόθηκαν στο πλιάτσικο, αποδείχνοντας, έμπρακτα, τα μισελληνικά τους αισθήματα. Επίσης, πολλοί ήταν και όσοι έτρεφαν μίσος για τους Έλληνες λαϊκούς οπλαρχηγούς, τους συκοφαντούσαν και συνωμοτούσαν για την εξόντωσή τους. Επιπρόσθετα, όμως, θα πρέπει να διευκρινιστεί, οπωσδήποτε, και ο μονάχα φαινομενικά φιλελληνικός ρόλος των Φιλελληνικών Κομιτάτων των διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών. Το μεν Γαλλικό ήταν υποχείριο της γαλλικής κυβέρνησης και θέλησε να χειραγωγήσει την Επανάσταση των Ελλήνων. Το δε Αγγλικό, βρίσκοντας «πρόσφορο έδαφος» τη σύναψη των δανείων με τους αγγλικούς τραπεζικούς οίκους, θέλησε, όπως θα ιδούμε παρακάτω, προς αγγλικό όφελος, να «καπελώσει» τον Αγώνα. Και, τέλος, τα Κομιτάτα από τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης νοιάστηκαν περισσότερο πώς θα αντισταθούν στην αυστριακή και την πρωσική απολυταρχία, μ' αποτέλεσμα να βλάψουν την Ελληνική Επανάσταση!

Εάν θέλουμε να σταθούμε και σε μεμονωμένες περιπτώσεις, κάποιιοι, λοιπόν, μεταξύ των φιλελλήνων συμπεριλαμβάνουν και τον Άγγλο ναύαρχο Γκ. Χάμιλτον. Δυστυχώς, όμως, ο ναύαρχος ήταν διπρόσωπος, δηλαδή την ίδια στιγμή και τουρκόφιλος και φιλέλληνας, προωθώντας με «επιδέξιο τρόπο» κάθε πολιτική που εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Αγγλίας και ο ίδιος διοχέτευε το μισελληνισμό του στα πληρώματα των πλοίων που κυβερνούσε ως διοικητής, στα χρόνια του Αγώνα, της αγγλικής ναυτικής μοίρας του Αιγαίου.

Γνωστός, όμως, αρχαιοκάπηλος εις βάρος της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς και φανατικός μισέλληνας υπήρξε και ο Γάλλος πρόξενος στην Αθήνα από το 1802 έως το 1822, Φ. Σ. Φωβέλ, ενώ αντιφατικές κριτικές έχουν ειπωθεί για το ρόλο, από το 1824, που έχει να επιδείξει στην παρουσία του στην Ελ-



λάδα και ο Γαλλικής καταγωγής στρατιωτικός Φαβιέρος.

Εκτός, όμως, από την ηθική ενίσχυση, κάποιους απ' όσους ξένους κατήλθαν στην επαναστατημένη Ελλάδα έκρυψαν τα ιδιοτελή τους κίνητρα στην ενεργό συμπαράστασή τους στα πεδία των μαχών, καθώς εκατοντάδες εθελοντές πολέμησαν πλάι στον Ελληνισμό (βλ. Τσορτζ, Κόχραν, Νόρμαν, Γόρδων, Αλμείδα), ενώ μερικοί θυσίασαν και τη ζωή τους ακόμη (ο Λόρδος Βύρων ήρθε, στις 24/12/1823, στο Μεσολόγγι, όπου και πεθαίνει στις 7/4/1824, οι Ι. Μάγερ, Φρ. Άστιγξ, Σανταρόζα κ.α.) ή υπηρέτησαν σε διοικητικούς και κοινωνικούς τομείς τα χρόνια της Επανάστασης (ο Ιταλός δικηγόρος Βιντσέντζο Γκαλλίνα, Vincenzo Galina, 1795 – 1842, που βοηθά στη διαμόρφωση του Συντάγματος της Επιδαύρου/ ο Ελβετός τραπεζίτης Jean-Gabriel Eynard, Ευνάρδος, 1775 – 1863, που διέθεσε σημαντικά ποσά υπέρ του ελληνικού Αγώνα).

Παρά ταύτα, σχετικά με τους Τσορτζ και Κόχραν, ας γραφεί και το ότι ίσως και εσκεμμένα, το 1827, απογύμνωσαν από κάθε εξουσία τους Έλληνες οπλαρχηγούς και ανέλαβαν την αρχιστρατηγία και τη ναυαρχία αντιστοίχως. Κύριος στόχος των Άγγλων τυχοδιωχτών «φιλελλήνων» ήταν, με τη συνδρομή ενός άλλου «φιλέλληνα», του Βαυαρού συνταγματάρχη Έιντεκ (Karl Wilhelm Freiherr von Heideck, 1788 – 1861), να σπρώξουν τους Έλληνες στην επιχείρηση της Ακρόπολης και της Αττικής, να συντριβούν και να καταλήξει η Επανάσταση «άθυρμα» των Δυνάμεων, που, εάν θυμηθούμε και τις δηλώσεις του Άγγλου υπουργού εξωτερικών, Άμπερντην (1828), ήθελε να περιοριστεί, με κάθε τρόπο, το ελληνικό κράτος στην Πελοπόννησο και στις Κυκλάδες, δίχως την Αττική ή άλλα μέρη της Ελλάδας.

Δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητη ούτε η για το θεαθήναι οικονομική τους ενίσχυση (κάποιοι συγκέντρωναν συνδρομές για αγορά και αποστολή προς τους επαναστάτες πολεμοφοδίων, όπως η «Φιλανθρωπική υπέρ των Ελλήνων Εταιρεία» ή Societe Philanthropique en faveur des Grecs του Παρισιού, που κυκλοφορεί σχετική προκήρυξη – κάλεσμα προς τους Γάλλους για να βοηθήσουν τον αγωνιζόμενο Ελληνισμό στις 12/3/1826) στον Αγώνα, ούτε, σε καμία περίπτωση, η ευνοϊκή συμβολή μερίδας των αληθινά φιλελλήνων στη μεταστροφή υπέρ των Ελλήνων των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, κυρίως μετά το 1823.

Το Μάρτη, εξάλλου, του 1823, ιδρύεται ως «παράρτημα» του αγγλικού υπουργείου εξωτερικών και το «Φιλελληνικό Κομιτάτο» του Λονδίνου, με επικεφαλής αδίσταχτους αισχροκερδείς και κερδοσκόπους (π.χ. John Bowring), που πρωτοστάτησαν στη σύναψη των κατοπινών τοκογλυφικών και ληστρικών δανείων της Επανάστασης, τους οποίους η ελληνική κυβέρνηση και οι προς την εξασφάλιση δανείων απεσταλμένοι της γρήγορα (γράμμα του Ι. Ορ-

λάνδου στον πρωθυπουργό Γ. Κουντουριώτη, 7/7/1824) αντιλαμβάνονται, αλλά, εμπρός στον κίνδυνο να προκαλέσουν τη δυσαρέσκεια του Άγγλου υπουργού εξωτερικών, Γ. Κάνινγκ, τους κολακεύουν και τους περιποιούνται, εωσού, όπως νόμιζε, θα έπαιρνε στα χέρια της τα χρήματα.

Το 1825 παρουσιάστηκε έντονη φιλελληνική κίνηση στη Γαλλία. Ιδρύθηκε το Κομιτάτο του Παρισιού, η «Φιλανθρωπική υπέρ των Ελλήνων Εταιρεία» και το Κομιτάτο της Μασσαλίας. Παρ' όλη τη δύσκολη ισορροπία που είχε ανακύψει από τη γαλλοαίγυπτιακή συνεργασία, οι περιορισμοί που είχαν επιβληθεί καταργήθηκαν σιωπηρά. Άλλωστε, η Ελλάδα είχε βρει θερμό υποστηρικτή στο γαλλικό κοινοβούλιο, στο πρόσωπο του Φρανσουά Ρεν Σατομπριάν, για τον οποίο ήδη έχουμε γράψει. Λίγα λόγια, όμως, αξίζει και η περίπτωση του πασίγνωστου Γάλλου συγγραφέα Βίκτωρ Μ. Ουγκώ (1802 – 1885), ο οποίος, μολοντί δεν διακρίνεται μεταξύ των πρώτων φιλελλήνων, θα αποτελέσει έναν από τους πιο ένθερμους και τους σταθερότερους υποστηρικτές της Ελλάδος. Η συλλογή του, όμως, με φιλελληνικά ποιήματα, «Τα Ανατολίτικα», εκ των οποίων «Το Ελληνόπουλο» παραμένει το πιο φημισμένο ποίημα, εξεδόθη το 1827 – 1828, αλλά έχει, δυστυχώς, μέτρια απήχηση στην Ελλάδα.

Από τη Γαλλία, στις 25 Αυγούστου 1826, ακόμα και ο 18ετής Παύλος Μαρία Βοναπάρτης, ανιψιός του Μ. Ναπολέοντος, φθάνει στην Ελλάδα, για να λάβει μέρος στον Αγώνα. Τραυματίζεται, όμως, σοβαρότατα στην φρεγάτα «Ελλάς» τον Οκτώβρη του 1827, από μία εντελώς τυχαία εκπυροσκόπηση του όπλου του, και λίγο αργότερα (5/12/1827) πεθαίνει μέσα σε γενική θλίψη όλων για το τραγικό συμβάν. Το σώμα του, μάλιστα, καθώς λέγεται, διατηρήθηκε στις Σπέτσες, στη Μονή του Αγίου Νικολάου επί τρία χρόνια σε ένα βαρέλι ρούμι, εωσού το παρέλαβε το Γαλλικό Ναυτικό.

Και μια και έγινε λόγος νωρίτερα και για χρήματα, ας επισημάνουμε ότι το Κογκρέσο των Η.Π.Α., το 1826 – 1827, απέρριψε πρόταση για συμβολική αποστολή τροφίμων 50.000 δολαρίων στους ελληνικούς πληθυσμούς που λιμοκτονούσαν. Η αμερικάνικη κυβέρνηση, τότε, ανέθεσε, υπό την οργή της Κοινής Γνώμης, την αποστολή αυτή στα Φιλελληνικά Κομιτάτα, αλλά αποδείχτηκε «ελεεινή νοστοροπία φιλανθρωπία και φαρισαϊσμός» κατά τον Κ. Σιμόπουλο. Κι αυτό γιατί «η αμερικάνικη κυβέρνηση, γράφει ο Σιμόπουλος, απέκλεισε την αποστολή και ενός δολαρίου στην ελληνική διοίκηση για τη συντήρηση των στρατευμάτων. Μόνο αλεύρι και ενδύματα για τους γέροντες και τα γυναικόπαιδα. Και η διανομή να γίνει αποκλειστικά από Αμερικανούς επιτρόπους». Τρία χρόνια περίπου πριν, περί τα τέλη του 1823, είχαν αρχίσει να εκδηλώνονται φιλελληνικά αισθήματα και στη Βόρεια Αμερική. Ανάμεσα στους κύριους

εκφραστές ξεχωρίζει ο ελληνοιστής, ανταποκριτής της εφημερίδας «The North American Review», Edward Everett (1794 – 1865, Έντουαρντ Έβερρετ, αργότερα πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, γερουσιαστής και υπουργός εξωτερικών των Η.Π.Α.), γνώριμος του Αδαμάντιου Κοραή, με τον οποίο αλληλογραφούσε. Φωνή που υπερασπίστηκε τους Έλληνες στο Κογκρέσο στις 19 Ιανουαρίου 1824 ήταν και ο νεαρός νομικός και πολιτευτής της Μασαχουσέτης, Daniel Webster (1782 – 1852, Ντάνιελ Ουέμπστερ).

Φιλελληνικά Κομιτάτα επί αμερικανικού εδάφους ιδρύθηκαν στη Φιλαδέλφεια, στη Νέα Υόρκη, στη Βοστώνη, με σκοπό, όπως είδαμε πριν, τη συγκέντρωση εισφορών σε τρόφιμα, ιματισμό και χρήματα. Οκτώ φορτία με φάρμακα και ιματισμό για τους άμαχους έφτασαν στο θέατρο του πολέμου, στα χρόνια 1827 και 1828. Λεπτομέρειες για τις αποστολές, στις οποίες είχαν συμμετάσχει, δημοσίευσαν οι J. Miller, H. Post και S. G. Howe, διατηρώντας ζωντανό το ενδιαφέρον των Αμερικανών.

Κι αφού γίνεται λόγος για φιλελληνισμό στην Αμερικάνικη Ήπειρο, ας αναφέρουμε και κάτι αξιοπερίεργο: Εάν πάτε στην πόλη Grecia στην Κόστα Ρίκα, θα δείτε στην είσοδο της πόλης αρχαιοελληνικές κολόνες, των οποίων η κεντρική πινακίδα γράφει: «Καλώς ήλθατε στην Ελλάδα». Η πόλη ιδρύθηκε το 1825 από το φιλέλληνα, τότε νομάρχη και αργότερα πρόεδρο της χώρας, Χοσέ Ραφαέλ ντε Καλέγκος Ι Αλβαράδο, που αποφάσισε να δώσει το όνομα «Ελλάδα» σε αυτή την πόλη, επειδή είχε ακούσει για την... Επανάσταση του 1821! Σε δύο άλλες πόλεις, μάλιστα, της περιοχής του έδωσε τα ονόματα «Σπάρτη» (Esparza) και «Αθήνα» (Atenas).

Τέλος, συνολικά, από στοιχεία, που δημοσιεύονται στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, της «Εκδοτικής Αθηνών», ήρθαν στην Ελλάδα, από το 1821 μέχρι και το 1825, κατά εθνικότητα, είτε μεμονωμένοι είτε ενταγμένοι σε φιλελληνικά στρατιωτικά σώματα, οι φιλέλληνες: 342 Γερμανοί, 196 Γάλλοι, 137 Ιταλοί, 99 Άγγλοι, 35 Ελβετοί, 30 Πολωνοί, 17 Ολλανδοί και Βέλγοι, 16 Αμερικανοί, 9 Ούγγροι, 9 Σουηδοί, 8 Δανοί, 9 Ισπανοί και 33 άγνωστης εθνικότητας, συνολικά 940, από τους οποίους οι 313 έπεσαν στα πεδία των μαχών ή υπέκυψαν στις κακουχίες του πολέμου.

Τέλος, δεν ήταν μόνο οι γνωστοί άνδρες φιλέλληνες εκείνοι που από το εξωτερικό συνέδραμαν τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του '21. Ήσαν και γυναίκες φιλελληνίδες που πρωτοστάτησαν στη διεθνή προβολή της Ελλάδας και των δικαίων της. Η Σοφία ντε Μαρμπούα (δούκισσα της Πλακεντίας), κόρη Γάλλου διπλωμάτη, η Ρωξάνδρα Στούρτζα, η αγαπημένη του Ι. Καποδίστρια, η Ρουμάνη πριγκίπισσα Λόγια και συγγραφέας, Ελένη Γκίκα και η Γαλίδα συγγραφέας και πολιτικός, Ιουλιέττα Αδάμ-Λαμπέρ ήσαν οι πιο δραστήριες φιλελληνίδες.

Βιογραφικό

Γεώργιος Η. Οφρανός

Γεννήθηκε το 1969 στα Χανιά και ζει στο Ηράκλειο. Σπούδασε στην Φιλοσοφική Σχολή (Τμήμα Φιλολογίας) του Πανεπιστημίου Κρήτης και είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού διπλώματος Ειδίκευσης από το Τμήμα Επιστήμης Η/Υ του ίδιου Πανεπιστημίου σε θέματα Διαχείρισης Πολιτισμικής Κληρονομιάς και Διαχείρισης Πληροφοριακών συστημάτων. Εργάζεται στο Πανεπιστήμιο Κρήτης. Αρθρογραφεί καθημερινά από το 2000 στα «ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ» με κοινωνικοπολιτικά και ιστορικά δημοσιεύματα ή επίκαιρες επιφυλλίδες με το κανονικό του ονοματεπώνυμο ή με το φιλολογικό ψευδώνυμο Γ. Απεραίο, το οποίο οφείλεται στην εκ μητρός καταγωγή του από τα Άπερα (Μεγάλα Χωράφια) Αποκορώνου. Μέρος των δημοσιεύσεών του κυκλοφόρησε υπό τον τίτλο «**Δύναμη εν καιρώ θλίψεως**» το 2019 (εκδόσεις «ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ»), την ίδια χρονιά (2019), μάλιστα, από την Ένωση για την Ανάδειξη και τη Διάδοση της Ελληνικής Γλώσσας (Ε.Α.Δ.Ε.Γ.) και το Σύνδεσμο Φιλολόγων Νομού Σερρών εξεδόθη η ιστορική του μονογραφία για το αρχαίο αθηναϊκό πολίτευμα, «**Όταν η Αθηναϊκή Δημοκρατία κινδύνευσε: Το ολιγαρχικό πραξικόπημα του 411 π.Χ.**», ενώ κυκλοφορεί, από το 2008, το βιβλίο του «**Ανθολόγιο όρων και θεωριών γενικής διδακτικής και ψυχοπαιδαγωγικών θεμάτων**» από τις εκδόσεις Gutenberg Αθηνών. Τρία (3) θεατρικά του έργα έχουν βραβευτεί, τα τελευταία χρόνια, σε ισάριθμους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς με θέματα από την αρχαία Ιστορία ή τη νεοελληνική ζωή. .



Χανιώτικα νέα

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ:
ΧΑΝΙΩΤΙΚΑ ΝΕΑ - ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ Α.Ε.

ΙΔΡΥΤΗΣ: Γιάννης Ε. Γαρεδάκης

ΕΚΔΟΤΗΣ: Μανώλης Α. Γαρεδάκης

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Παρασκευάς Ν. Περάκης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ "ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ":
Ελευθερία Μ. Κουμή

ΣΥΝΤΑΞΗ: Γιάννης Λυβιάκης,
Γιάννα Μαρούλοσφάκη

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: Ηλίας Κάκωνας,
Γιώργος Κώνστας, Δημήτρης Μαριδάκης,
Φανή Νικηφοράκη, Βασιλική Τωμαδάκη,
Ελένη Φουντουλάκη

ΑΘΛΗΤΙΚΑ: Γιώργος Δρακάκης
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Νεκτάριος Κακατσάκης


ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Γεωργία Αδικμενάκη,
Δέσποινα Βάλλα, Νίκη Ξυφανταράκη


ΠΙΣΤΕΤΕΣ: Hussein Rajafitkhar
Γιάννης Περάκης, Γιώργος Στεφανάκης


ΣΥΝΤΑΞΗ:
Εμπορικό Κέντρο "Ερμής" (Μπουνιαλή)
τηλ. 2821051003 - 6, fax 2821051007
e-mail: info@haniotika-nea.gr


ΓΡΑΦΕΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:
Καραϊσκάκη 49
τηλ. 2821070563 - 6,
FAX 2821091900


ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ:
Εύα Κουμή
τηλ.: 2821070.563 - 6,
FAX 2821091900
e-mail: ads@haniotika-nea.gr

 www.haniotika-nea.gr

 [haniotika.nea](https://www.facebook.com/haniotika.nea)

 [HaniotikaNea](https://twitter.com/HaniotikaNea)

 [haniotikanea](https://www.instagram.com/haniotikanea)

 [haniotikanea](https://www.youtube.com/haniotikanea)